

تصویر ابو عبد الرحمن کردی

کوچ

و

و مەلەکانی نایەکی وێران

و کۆنەڕوور

منتدی اقرا الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

نەوان مەلەکان

كۆچ

ۋ

كۆمەلگەكانى ئايدىۋلۇژيا
ۋ كۈلتۈۋور

نەۋزاد مەخمۇد عەلى

* ناوی کتیب: کوچ و کومنگه کانی لایډ پوټوژیاو کولتور

* بابهت: لیکولینه وه

* نووسین: نهوزاد مه حمود علی

* تیرلژ: (400) دانه

* ژماره ی سپاردن: (99) سالی 2002 له بهرپوه بهرایه تی

کشتی روشنبیری و هونه ر — ههولیر

* نه خشه سازی: هیمن سابیر

* چاپ: چاپخانه ی پاک — ههولیر

سو پاسی هه موو ئه و بهر پزانه ده كه م كه له
به ره مه پینانی ئه م نامیل كه یه هاو کاریان كردووم.
به تاییه تی هاو پێ بهر پز { ئه بو حیکمهت } كه
ئه رکی له چاپدانی گرت ه ئه ستۆ

پېښه کی

په کيک لهو پرسانه کی گه نیستا له ناستی کی فراوانه وه قسه کی
له سهرده مگرئ و وک گرفتی ک، "گرفتگی کوردستانی"، باسیدمگرئ و
بانگمشه کی هه ولی دۆزینم وه پنگه چاره کی نه کریت، پرس کی ((کۆچ)) و
((کۆچمهر)) یه . هه لبت پرس کی ناوه اش وک همر حقیقت و
حاله ت و گرفتگی کۆمه لگه پیتر، به ژماره کی میتۆده باوو کاراگانی ناو
رۆشن بیرمان ، و به ژماره کی نایدیۆلۆژیا نهموونکرانمکانی ناو میژووی
سیاسیمان، به روئیای جیاواز و له روئیای جیاوازموه ده خویندریتوه ،
خویندنهوی : هۆکارمکانی ، راگیریمکانی ، کاریگری و ناکامه گانی ، و
چۆنایه تیه گانی به ربه ستردن و چارمه سرکردنی یان خاوردنهوی .

کۆچ په کيک له تایمه تیه گان و دهرهاویشه گانی کۆمه لگه
نایدیۆلۆژیمکانی نیسته کی جیهان ، یان کۆمه لگه لۆکالیه گانی نیسته کی
سهرده می ((گلوبالیزمیشن)) ه . نه و کۆمه لگه یانه کی به دهورانیکی
سهرله نوی خۆناونوو سکرده نهوی نایدیۆلۆژیا نه و میژوونوو سینم وه کی
نایدیۆلۆژیا نه دا گوزهرده گهن . دهورانیکی که کۆمه لگه دینیتوه په ی
نهموونکرده وه سهرگه رمبوونه وه نایدیۆلۆژی و کولتوریه گان ، به
ههر دوو دیووی پرۆسکرده نهوی ((به نایدیۆلۆژیکرده نهوی کولتور)) او
((به کولتوریکرده نهوی نایدیۆلۆژیا)) .

نم وه لیږده او بۆ پرس کی ((کۆچ)) گرنگو پنیوسته هه لویسته کی له
ناستدا بگمهن ، هه م به نه جیه کی نهم دهورانه نویه له
((به نایدیۆلۆژیکرده نهوی کۆمه لگه)) و ((به کولتوریکرده نهوی
کۆمه لگه)) ، و هه م نمو پرس یارمه که ناها کۆچ بزوتنه وه یه کی
یاخی له م دهورانه یه ، یان گوزارشت له م دهورانه و به رجسته مگردنی تی ؟ .

پېمولىه بېمېن ساغكرندنهوى پرسىارىكى ئاوههاو بېمېن ساغكرندنهوى ((چېمىتى)) كۆچ ، ستمه ئىنلېشەى ئەوه بېكمېن و ئاوپ لەوه بېمېنمەوه كەگام لە روئىاو مېتۆدە مەعرىفەكانى ئاوپرۇشنېرىمان كارابى و توانستى ئەوى ھىبە وافىمېانە كۆچ بناسىتەوه و كۆچ پېنلەسە بىكات . و چوارچېنە نامازەگەرى و گوتارگەرە نەبستراكتىهكانى تېپەرەنلېنې، و رېنگەچارەكانى كۆچى لە خودى پرسىارەكانى كۆچ و ھەلۆىستەكانى كۆچېمەر، و لەو شوئىنكە مېزووېيەى كۆمەلگەو جېهانەوه ھىنابىن ، كە تىايىلو بە ھۆىمەوه كۆچ بەرھەملى و سەر پېندەكەوى . ئەم كارابى و توانىنەش بە لای مەمەو نە لە موقەدەسبوونى كولتورەيانەى روئىاو مېتۆدە كاندايە ، و نە لە بالادەستى و دەسلەلترېشتىنى سياسىيانەى ئەم روئىاو مېتۆدەنە . چونكە ھەر خودى كەردارى كۆچ وەك ھالەتېكى دەرەمەوى چوارچېنە تەقەسپەكان و دەسلەلترېشتە سياسىيەكان وەلام بەمە ئەنەمەوه . وەلامى ئەوى كەتاجەند ئەو روئىاو مېتۆدە توانىوېمى و مېگانىزىمىكى ئىشكرىنى ئەوى ھەراھەمكەدووە كە زمانىك بۆ دىالۆگكردن لەگەل كۆچ بىلۆزىتەوه ، و كۆچ بىنېنېتە ھەناعەتى دىالۆگكردىنى، و لەم دىالۆگكردن و لىككەپشتەشەو بىتوانىت پەرۇزەسازى ئەو دارشتەمەوى بىكات كە كۆچ لەبەردەم كۆمەلگەى دانەنېت . لەوانەىە ساغكرندنەوى ئەو پرسىارەى سەرەو بەرمە ئەومەمان بەرېت كە بۆ خوئىننەوى كۆچ بە شوئىن روئىاھەكەو بىن ، و پەرۇزە سازەكى مەعرىفېى وامان لېيخوازىت كە لە دەرەمەى ھەر پېشلاوهرى و پېناگىرەكى كولتورەى و ئايدىلۆلۇزىانەو بىت . مەعرىفەك بىت كە ئەوېوى ئايدىلۆلۇزىا يان پۇستائىدىلۆلۇزىاھە ۱ .

بە لای مەمەو كۆچ پەرۇزەىكى پرسىارنامىزە . پەرۇزەىكە كە لە بەردەوامى رەوتگرتىنە نەك ھەر پرسىار بەرھەملىن . بەلكو پرسىارەكان جىبىتر و جەوھەرېتر دىكات . ئارادى ئەوى ئەم پرسىارەكەنە راستەموخۇ بگەوتە نىوانى كۆمەلگەو كۆچ . واتە

پرسپارکردنی کۆمه‌لگه له کۆچ، وپرسپاره‌کانی کۆچ له کۆمه‌لگه . لێرموه دمکرت بۆی که خودی ئەم نووسینه تەمەربەندى ئەم دوو دیووی پرسپارکردنەى کۆچ و کۆمه‌لگه پە لەیه‌کترى و وه‌لامورگرتنە‌وه‌یه لەیه‌کترى . هەرچەندە من ئەم نووسینەدا ، زۆرتر لەسەر پرسپارکردنە‌کانى کۆچ له کۆمه‌لگه رادە‌ه‌ستەم . ئەمە بە‌هەردوو دیووی وورژاندنى کۆمه‌لگه بە‌بێ نە‌رم‌زوومە‌ندى خۆى بۆ سەرپێکەوتنى کۆچ . پان وورژاندنى کۆچ لە‌لایەن کۆمه‌لگه‌وه ، و هەروە‌ها وورژاندنى کۆمه‌لگه بە‌هۆى کۆچمە‌وه که‌چیدی ناتوانیت لە‌ناست کۆچدا بێ‌لە‌رە‌ستە‌یت . ئەمە چ بە‌واتای ناشرینکردنى کۆچ بێت ، پان بە‌واتای لە‌نامیزگرتنە‌وه‌ى کۆچەر که گاراگتە‌رى سەرە‌کى ئەم پ‌رۆ‌سە‌یه .

هەر لەم پێ‌شە‌کیە‌شدا دە‌بێت بۆیەم که ئە‌مۆى منى هێ‌ناپە سەر قە‌ناعە‌تى ئەم نووسینه چە‌ند خاڵێکى سەرە‌کى بوو :

١. ئە‌و هە‌موو نووسینه زۆ‌رو‌ب‌زۆر و بێ‌سەر‌وبە‌ریانە‌ى له بارە‌ى کۆچمە‌وه دە‌نوس‌رێ‌نە‌وه . که نە‌ک هەر زۆ‌ر بە‌کە‌مى نە‌بێت له هەر بنە‌چه‌و ئاو‌ر‌دە‌نە‌وه‌یه‌کى مە‌ع‌ریفى بێ‌بە‌شن . بە‌ل‌کو کار گە‌شت‌تۆ‌ته ئە‌و رادە‌یه له ب‌ج‌و‌ک‌ر‌دە‌نە‌وه‌ى کۆچ که بە‌ستوونێک و با‌س‌یکى کورتى ((خ‌وا‌ط‌ر)) ئاسایى بە‌ر‌پ‌رس‌پار‌ت‌ى و شانى خ‌ۆ‌پان له نووسین و با‌س‌ى کۆچ سوک‌دە‌کە‌ن . و بە‌زۆ‌رى سەر قالى ووتنە‌مۆى ووتنە‌کانى پە‌ک‌ترین . ئە‌و ((ووتن)) ئە‌مى نە کۆچە‌رنێکى هێ‌ناپە سەر قە‌ناعە‌تى ئام‌دی‌و‌بو‌و‌نە‌وه‌ى سنوور ، و نە‌توانیشى سوکە لە‌م‌پە‌رنێک بێت بۆ خ‌او‌ک‌ر‌دە‌نە‌وه‌ پان بە‌ر‌گ‌رتن له کۆچ^(١) .

٢. ئە‌و تێ‌پ‌ر‌وانینه با‌وه‌ى که بە‌زۆ‌رى بە‌نا‌ر‌اس‌تە‌ى تا‌وان‌بار‌ک‌ردنى ((کۆچەر)) ان ، بە‌وه‌ى پە‌مە‌ن‌لە‌ نیش‌تمانى و نە‌تە‌مۆ‌یه‌ى و کۆمه‌لە‌یه‌ى و کولتور‌یه‌کانى ((کوردبوون)) له خ‌ۆى ئە‌تە‌ک‌ینى^(٢) سەر زە‌م‌ین‌یک‌تر دە‌کاته نیش‌تمان .

بەشى يەكەم

پرسىيارەكانى لايىقەنى كۆچ:

۱_ پېمۇايە سەرتەپتەن پرسىيارەكانى لە بارى كۆچەو دەپت نەو دەپت كە كۆچ گوزارشتە لەجى؟، لەج ھالەتەك ؟ . گەر بۇ خۇشى ھالەتەك دەپت ەك ھالەتەك قەسى لەسەر بگەين ، گوزارشت لە خۇ كەين و گوزارشتەكەنەكانى جين ؟. و دەپت لە كامى نەم گوزارشتەو دەپت كۆچ بگەين و كۆچ بخوئەنەو ؟ . بەواتەكەيتەر ، خوئەنەو كۆچ دەپت لەناوەو نەم پەرسە ، نەم ديارە ، خۇيەو دەپت ، يان لەدەو . لەپەنەسى كۆچەو دەپت بۇ كۆچ ، يان پەنەسى كۆمەكە بۇ كۆچ . نەمە ئەگەرچى دواجار و دواشەكەنەو ھەردەپتەو يەك خوئەنەو بەكەنە . نەمەش ئەو كەمى كۆمەكە دەپت سەر نەم بېوایە كە كۆچ و كۆچەو بېوون رەمەنەكە كۆمەكە لەخۇگرتەو . و دەپت كۆمەكە لەبەرتى پرسىيارە سادەكانى لەكۆچ ، بەمەنە گۆگرتەن و ەلەمەنەو بە پرسىيارە ئالۆزو جەوھەرپەكانى كۆچ . ئەو كەمى كۆمەكە دەپت لەبەرتى نەشەكەنە و دۆگەنە كۆچەو ، يان ھاشەنە نەم بەمەنە ئامبەگرتەو بۇ كۆچەو . خەلەت و نەسەو دەكانى ھالەت كۆچ جە نەمە بەمەردەو بېوون كۆچەكە بەرچەستەو و ھەروەھە كۆچەكە ئەگەر ؟ . ئايا نەمە لە تەنە كۆمەكە كەنەو تەپتەن تەنە كۆمەكە يەك ەك كۆمەكە كوردەستە ؟ ، يان لەمە تەپتەنەو ەك تەپتەنە بەشەكە جەھان ، و تەنەت گشتەكە جەھانى و بە رەمەنەكە جەھانىو نامادە نەم تەمە مېزەو جەھانە ؟ . ئايا كۆچ بە ھەردەكە نەم تەپتەكەنە و گشتەكەنە نەسەو دە ھەوایەشە چ گۆزەو و چ وەرچەخەكە ؟ . گەر نەم ەجەرخان و گۆزەپە گشتەكەكە جەھانى و ئاراستە شۆرەو دەكانى

له ((جيهان)) موصيه بهر موه ((كۆمه لگه كان))، و لمو ديارده نوڭگه رى و نوڭكر دى و نوڭناكار يانهى كۆمه لگه موه خۆى شوناسيدمكته موه، و باس له همزمونگه رى جيهانيانهى ده كات. ئايا باگراوند و پهمنده گلى، كارىگه ريه چاگىتى و خراپه گانى، گرفت و قهيرانه گانى، ناراسته گرتنى چين؟. نеме، نهم بنه چمو ناراسته و ناكامانهى له همموو كۆمه لگه كانا جوونيه كه و همموو كۆمه لگه كان به بىشى وه گيه ك تينا بىشارن؟. يان نеме له گمسهى ميژوويانهى بىشيك و دستميه ك له كۆمه لگه گانى جيهان موه هاتوو، و دمرهاويشتهى هه لگشانى بهرزمونديه گانى نهم بىشهى جيهانه. كه ديموييت له پنى هيزدارى و تواناو بهرره زور و هه لگشاوكانيه موه، همموو پانتايى نهم جيهانه بگاته سهر زهمين و رهگزمكانى فهره موبوون و فهره مكرنى بهرزمونديه گانى؟. گهر ومهليه نمو ((چه مك))ه جيبه كه دىتونيت گوزارشتى پراوپر له م و مرچهرخانه بكت؟. نمو معريضيه جيه كه دىتونيت نهم گوزارشتكرنه يان مەيلى گوزارشتكرنه رافه بكت؟. ئايا نهمه، نهم معريضيه، نمويه كه دسه لاتر ويشتوه گانى پاى نهم و مرچهرخانه شوناسى نهم و مرچهرخانهى پينده گن 1، يان نهمه ههمان معريضه پيشتر زانراو و ناممرازوكانه 1، يان هيجكام له مانه نيه و نمويه كه ئىستا پوستمؤدپرنيتەكان بههه موو قوتابخانه و تپروفيينه جياولزه گانيان موه همولى فؤرمؤله كرنى نهمدن؟. له حاليكى ولسا كه نهم و مرچهرخانه پينراوئى بىشيكى جيهان و دستميه ك له كۆمه لگه گانى جيهان بىت، ئايا پەيموونى و بهريه گه وئنى بهرزمونديه گان، ديا لؤگى نيوان كۆمه لگه گان، چ ناراستميه كى دىبى و به چ هاوكيشميه كى گوزمردمكت؟. خۆداريشتن موهى كۆمه لگه گان، وگوتاره گوزارشتى و پرؤژه سازيه گانى نهم خۆداريشتن موهيه تا چمىندا هاوشانى كردى نهم و مرچهرخانه، و تاچمىندا په رچه كردمگانى نهم و مرچهرخانه دىبى؟. كۆچ له كوئى نهم

کردمو بەرجه کردانه ، لە کوێی ئەم خۆدارشتنەوه جیاوازانە، و لە کوێی بەرجه ککەوتنی گوتارو پرۆژە جیاوازمەکانی ئەم خۆدارشتنەوه مەدایە ؟⁽⁷⁾

دیوێکیتری پرسیارەکان و بەواتایەکیتر ، ئایا درێژبوونەوه مەدایە پشتموێ کۆچ تا کوێ ، کوێی کۆمەلگەبەک ، کۆمەلگەکان ، جیهان درێژ دەبێتەوه و بەتۆخی دەمێنێتەوه ؟. شۆڕبوونەوه مەدایە کۆچ ، پەمەندو کاریگەرەکانی، ئاچمەند لە ئێستەى هەنگاو و بېرپارە کۆمەلگەبەکاندا نامەدەى هەبە. جا چ ئەمە بۆ راگیربوون و راگیرکردنەوهى دۆخی ئێستەى کۆمەلگەبەکان ، پان تێپەرینی ئێستەبەکانى کۆمەلگە ؟. ئایا کۆچ تا چەمەند دەتوانێت و خەسەلتى ئەوهى هەبە کە بناغە و چوارچێوەبەک ، نامازەو پەنگێک و دەمووچاوەک بێت بۆ ناسینەوهى تۆزێک و بەشێکى کۆمەلگە، پان کۆمەلگەبەک پان چەمەند کۆمەلگەبەک و تەمەنەت جیهانیش ؟

٢- ئەگەر کۆچ بەدیوێکدا گوزارشت بێت لە تەمکبوونەوهى سنوورە جوگرافىە دەولەتەکان ، و بېرنى ئەم سنوورە. و گوزارشت بێت لە کالبوونەوهى سینتەرایزمى دەسلەتەرپۆشتنە ناوخۆی و دەرەکیەکانى کۆمەلگە. ئایە بە دېوەکەبێتدا گوزارشت نەبە لە زەمەنى سەرلەنوێ ئەستووربوونەوهى سنوورە خوارنەتەوهبە ئەتەنى و کولتوورەکان، و تۆخبوونەوهى سینتەرایزم و پەمەندەکانى ناو ئەم سنوورە ؟. هەروەها ئەگەر کۆچ گوزارشت بێت لە بېرنى سنوور ، ئایا ئەمە تەنها بە مانای سنوورە جوگرافىەکانە، پان سنوورێت و پەمەندێت ناو کۆمەلگەش ؟ . گەر بەمانای دوەمیش بێت ، ئایا ئەو سنوورو پەمەندەکانە چىن کە کۆچ دەیانێت و دەچێتە ئەودوێوەوه . پان ناتوانى بېانێت و لە هەر کوێبەک بێت نامەدە بەرجهستەبەندەگەتەوه و گوزارشتیان لێبەگات ؟. پان لەبېرن و تەکانەنەیان پەشیمەندەبێتەوه جارێکێت دەکەوێتەوه بەرجهستەکردنەوهو گوزارشتلێکردنەیان .

٢- کۆچبەر وەک بکەرى گەردەى کۆچ گوزارشتکردنەکانى لەم کردەبە، و هەلسوڤان و چەرۆکەکانى پەى ئەم گوزارشتکردنەى لە کوێى

كۆرۈپەكانى ژيانەۋە دەمىنى؟ . ئايا ئەم گوزارشتىكىنى ئىرادىگەرىيە ،
 يان ئىرادىگەرىيە ۋە ئەم دەمىنى ئاراستەگىراۋ ؟. گەر ئىرادىگەرىيە ئەم
 ھۇشيارىيە چىيە كە كۆچ بەرھەمىنى؟ . گەر نىگەتقىبۇونى ئىرادىشىتى ،
 ئەم چ ھىزىگە كە كەسكىك بىئىرادىيەنە دىنىتە پاي كەلگەنەۋ بېرىارو
 قەنەمى كۆچ ۋ كۆچبەرىيەۋون ؟. بەۋاتىيەگىر پۇزىتىقۇونى ئەم ھىزە
 چ خەسەلەتلىك ۋ ئاراستەمەكى ھەمە ، دەرىپەرىندىن — لەناۋ كۆمەلگەۋە —
 يان راكىشان — لە دەمىنى كۆمەلگەۋە — يان ھەردوۋىكان ؟. ئايا
 راگىر كىرنى كۆچ ۋنەم پۇزىتىقۇونە لەسەر ھەر كام لەم دىۋانە بەۋاتى
 خۇننەنەۋەۋە رافەگىرنى چىۋاۋى كۆچ نىيە لەۋاتىر ، لە ئاراستەگانىر ؟.

4- ئايا لە نىۋان كۆچ ۋ نامۇيىۋوندا پەيۋىنىيەك ھەمە ؟ گەر ئا ،
 لەم پەيۋىنىيەدا كامىيان گوزارشتىن لەۋىتر ۋ كامىيان ئامازىن بۇ ئەۋىتر ؟
 بەۋاتىيەگىر ، ئايا كۆچ گوزارشتە لە نامۇيىۋوننىك ، يان بۇ خۇى
 فۇرمىكىتە لە نامۇيىۋون ، يان كىرەمەكە بەرمە نامۇيىۋون ؟ ئەمە
 نامۇيىۋونە لەچىۋ نامۇيىۋونى كىيە ؟ نامۇيىۋونى تاكى كۆمەلگە يان
 نامۇيىۋونى كۆمەلگەمە ؟. گەر بەرستى ئەمە نامۇيىۋونى كۆمەلگەمە
 ئايا كۆمەلگەمە كوردستان لەبەردەم چ نامۇيىۋوننىكىيە ، نامۇيىۋون لە
 مىزۋوى خۇى ، لە كۆلتۈۋرى خۇى ، يان لە نىستە نەتۋانىنى داپشتەۋەۋى
 سەردەمىيە سىستىمى گىشتى كۆمەلەيتىيەنە ؟. گەر ئەم نامۇيىۋونەش
 پەرسى تاكى كوردستانىيە ، ئايا سەرجاۋەكانى ئەم نامۇيىۋونە چىيە ، ۋ
 لە كۆنۋە دىن ؟. لە دەسلەتسىيە ۋە پان لە ئايدىۋولۇزا يان لە كۆلتۈۋر
 يان لەم داچەلەكىنە مىزۋۋىيەنە ئىنھال ۋ راپەرىن ۋ گۆرۈم ۋ شەرى
 ناۋخۇ ، يان لە يەككىك لەم داچەلەكىنەۋە ؟. بەۋاتىيەگىر ، تا چەند
 كۆمەلگەمە كوردستان لەنامۇيىۋونى رۇلەكانى بەرپەرىيە ، ۋ گىشتى ئەم
 نامۇيىۋونە ئىستۇگىر دەپىت ؟. ھاۋشانى ھەمۋە ئەمەنە ئايا نامۇيىۋون
 ۋەك دىۋىكى پەراۋىزۋون رەھەنلىكى جىيەنەنە نىيە ؟. لىرەۋە ، ئەي
 بۇچى پەرجەگەردە كۆمەلگەگانىر — ئەم كۆمەلگەمەنە كۆچى بۇ

دەكرى- دى كۆچ و كۆچىر وەھا شوناسىنە كرىت كە فۇرمىكە لە نامۇيىبوونى تاكى ئەو كۆمەلگەيەش؟^(۲) بەواتاپە كىز ، ئاپا كۆچ بۇخۇى پىرۇسىتى سىرپىنگەموتنى نامۇيىبوون و پىراۋىزىبوون نىيە . چ بەمىبوۋا كە كۆچ سىرپىنەخات و چ بەمىبوۋا كە دى دىموسىتى ، چ لەو كۆمەلگەيە كۆچى لىدەكرى و چ لەو كۆمەلگەيەش كە كۆچى بۇ دەكرى؟.

۵. ئەگەر نامۇيىبوون دۇرلىنىنى ئىنتىماۋ تەگەنلىنى شوناس و وونىبوونى پىۋانە بەھابىيەكان و لىۋىبوونى ئاراستەكان و نەمىسىنەمى شەپۇلەكان و تىكەلگىرىنى رەنگەكان بىت. ئەگەر نامۇيىبوون تىرلزان و لەگىزىنەچوونى ھاۋسىنەگىيەكان و شىلوونەمى لە ھەنەك ھالەتىشە ھەتەكەننى ئەو رىساۋ چوارچىۋە و لىكىگەيەشەنە بىت كە بىرۋىبوونى پىنگەمى و تىروانىنى بەرمى ئىلىنى پىنگەمى و ئىشكرىنى پىنگەمى كۆمەلگەيەنە ھەمەمەكەن. ئەۋا ھاۋشەلىبوونى كۆمەلەيتى و كۆمەلگەيە مەرىفىنە نامۇيىبوون پىراۋىزىبوونە . پىراۋىزىبوونى تاك لە كۆمەلگە ، وپىراۋىزىبوونى كۆمەلگەك لە جىھان . لىرەمە دەكرىت ئەو پىرسىارە بىكىن ، ئاپا كۆچ كۆزارشتىكى تاكى بە پىراۋىزىبوونى كۆمەلگە ، و بەرھەمى كۆمەلگە بەپىراۋىزىبوونى جىھان نىيە ؟ . لەمەشەمە كۆچ تا چەند دىتوانىت تاك لە پىراۋىزىبوون رىزگار بىكات ؟ . ئاپا كۆچ ئەمە كىردە پۇزىتەشە زىرۋىرەيە كە لىۋى پىرۇسەكانى خۇناسىنەمى خۇددۇزىنەمى خۇپىنەسەكرىن و خۇسەلەنەمى تاكى بە پىراۋىزىبوون ھەمەمەكات ؟ . ئاپا ئەمە ھەمەمەكرىنە تا چەند لە پىنگەتەيەنە لە ئاراستە گىرتىنە پۇتۇپىاۋ ۋاقىيىبوون بەشدارن ؟ ، و تا چەند لە بەرچەستەبوونىدا پۇتۇپىاۋ ۋاقىيىبوون نامادەن ؟ .

ئەگەر كۆچ بەرھەمى كۆمەلگە بەپىراۋىزىبوونەكان و پىرۇمە كىردە تىكى بەپىراۋىزىبوونە و رەمەگىرىنى بۇ تىپەرىنى نامۇيىبوون و بەپىراۋىزىبوونە . ئاپا ئەمە ئىتر تاكەگەنل و تاكە دەرچەمە تاكەشەپۇزى

تاكە قۇرمى ئەم تېپەرىنمە ؟ پان ئەم تېپەرىنە لە كەنالىترو بە شىوازو
قۇرمىتريشدا گوزەردىمكات ؟ گەر وەلام ئەمەى دوابىە ئەموا دىگىرى
ناسىنمومو وئناكرىنىكتىرىش بۇ كۆچ بگەين گە بەرجەستەبوون و
گوزارشتلىكرىنەكەنى تەنھا سەمەركرىنى بۇ ئەم دىووى سىنورەكەنى
نىشتان نىە ۱ . ھەرچەندە ئەمەيان لەدەرموى ئەم بىسەمو پىنچەمەنە
پان دىوئىكتىرى ناسىنموى باوى كۆچە .

دىوئىكتىرى پىرسىيارمگە : ئەگەر ھالەتەكەنى نامۇپىبوون و
پەراۋىزبوون ۋەھابىت گە بەدىوئىكىدا كۆمەلگەكان بەجىاو لەدەرموى
رئساو پەمپەمە سەردەمىمەكان بگەمەنە مىزۋوونووسىنەموى خۇپان . و لە
لارىگە مىزۋوپىيەكەنە ھەرسى خۇدارشتەنەمومو خۇشوناسىكرىنەموميان
تاقىپىكەنەمومو و بەرجەستەبگەن . ئاپا كۆچىش پەكەك لەم لارىگە
مىزۋوپىيانە نىە لەسەر ئاستى تاكى كۆمەلگە ؟ ئاپا ھەقىقەتى لارىگە
مىزۋوپىيەكان تېپەرىنى قەيران و گرىت ، تېپەرىنى نامۇپىبوون و
پەراۋىزبوونە ، پان قولىترىنەموميان ؟ .

۶- لەۋىۋە كە بەشىكى ئىچگار كەمى ئەوانەى كۆچەمكەن دىگەنە
ئەم ئومىنە خەۋنانەى لە گەرموى كۆچپان ناۋە . لەم بىئومىندىبوونەى ئەم
بەشە زۇرمى كۆچبەر ، دىكرىت پىرسىيارى ئەمە بگەين ، كە كۆچ و پۇتۇپىيا
چ ئاۋىنەكرىنەۋەكەيان بۇ پەكتىرى ھەمە ؟ . و لەمەمە ئاپا كۆچ چ
پىنەسەكرىنەكە ھەلەمگىرى و ناسىنمومەكانى بەكام دىۋەدا دىبىت . بەۋەى
كە كۆچ كرىمە پىرۋەمەكى پۇتۇپىيە پان گوزارشتە لە پۇتۇپىيەكە ، پان
پاخىبوونە لە پۇتۇپىيەكە ؟ . بە ۋاتلەكەتر ، لە نىۋان كرىمە بەرجەكرە
پۇتۇپىيە و ۋەقەيەكاندا كۆچ چ مەۋقەيەكى ھەمە ؟ . پىنەۋە لە ھەمومو
ئەم ھالەتەنە ۋەھەمومو گرىمەكەنى بەم پان بەم دىۋەدا شكاننەموى
ناسىنمومى كۆچ ، دىبىت شۇرپوونەموى خۇننەنەمومەكانمان لە (جىپان)مومە
بەرمە كۆمەلگەكان و ئەمما لە كۆمەلگەكانەمومە بەرمە كۆچ بىت . و ئەم
پىرسىيارە بگەين ، كە سەردەمەنەنەموى پۇتۇپىيا لە كۆپى گۇرۇپپە جىپەننى

و كۆمەلگىمىيەكاندايە ؟ گەر دەملانەۋىت ۋەلەم كە جىيەنەۋە ۋەرگىرەن ، ئايدا دەمچاۋەكلىنى پۇتۇپيا چىن ؟ ئەگەر كۆچ رەنگىكى پۇتۇپياي كۆمەلگەكلىنى ئىمىيە ، ئەي رەنگە پۇتۇپياگان ئەم كۆمەلگىمىيە جىيە كە كۆچپان بۇ دەكرىت ؟ ۋە رەنگەكانىتەرى پۇتۇپياي كۆمەلگەكلىنى خۇشمان چىن ؟ ھەر لە درىزكەرنەۋەي ئەم پەرسىارەۋە دەكرىت بە شۇن چۇنايەتى ئەم پەيۋەنلىمەۋە بىن كە لە نىۋان كۆمەلگەكلىنى ئىمەۋ پۇتۇپيايدا ھەيە ۱. ۋە پەرسىارى ئەمۋەكەمىن كە سزاكتوورى ئەم پەيۋەنلىيە قەدەرىيە ، پان پەرسارى خۇمان ۋە ھەلپۇزاردىنى خۇمانە ؟ گەر قەدەرىيە ئەمە قەدەرىيەۋونى چ حەتمىيەتكە ، حەتمىيەتى پەردوۋمان پان حەتمىيەتى ئىستەي بەشمان لە جىيەن ؟ گەر ئەم پۇتۇپيايەش لە ھەلپۇزاردىن ۋە پەرسارى خۇماندايە ، پەشتەۋەي ئەم ھەلپۇزاردىن ۋە پەرسارى جىيە ؟ ئەم گوتار ۋە پەرۋانە چىن ، ئەۋانە كىن كە كۆمەلگە بەرەۋ پۇتۇپياۋون پەيۋىچ ۋە ئاراستەدەكەن ؟ ۋەلەملەنەۋەكلىنى تا ئىستەي كۆمەلگە لە بەرامبەر ئەم ھەۋلى پۇتۇپياكرەنەيدا تا چەند كاراۋ پۇزەتەي ، ۋە تا چەند سست ۋە نىگەتەي بوۋە ؟ ئىشكالىمەتكەكلىنى ئەم ۋەلەملەنەۋەيە لە چىيەيە : لە كەسەكان پان لە مەتۇدو رۇنيا پان لە مىكانىزمەكلىنى ئەم ۋەلەملەنەۋەيە ؟ ئايدا تەيپەراننى پۇتۇپياۋون تا چەند لە تۇنەي ئىستەي كۆمەلگەكاندايە ؟ ۋە كىن ئەۋانەي ئەم تۇنەيەپان ھەيە ؟ ۋە مىكانىزم ۋە كەرەستەكلىنى ئەم تۇنەيە چىن ، ۋە لەكۆۋەۋە لە جىيەۋە دەرسكىن ؟

۷- لە ۋەۋە كە ھەمۋە سەپنەۋە ۋە تەرازانى پەنتىك رەنگەپۇزىيە بۇ پەنتىكىتە . ۋە ھەمۋە تەكانىنى شۇناسىك خۇشۋاسىيەكرەنەۋەيە كىتە . ۋە ھەمۋە كالبوۋنەۋەۋە دۇرانىنى ئىنتەمەك تۇخپونەۋەۋە دۇزىنەۋەي ئىنتەمەكىتە . لەمەنەۋەۋە كە ئىستەۋۇر باسى پەگىرپونەۋەۋە پەيۋەنلىيە كۆمەلەۋەيەكان ۋە پەيۋەنلىيەكانى نىۋان كۆمەلگە ۋەدەلەتەكان لەسەر پەنتىكى نۇي . ۋە باسى قەيرانى شۇناس ۋە رەھەندى جىيەنەيە ئەم قەيرانە ۋە باسى سەختى ۋە جەنگ ۋە مەملەننى تونىدى تا رادەي پاكتاۋەكرەننى

رەگەزى و ژىنۇسلىرىنى رەگەزىدا گوزەركىنى پىرۇسسەكانى
 خۇشونلىرىنىمۇ. و باسى شولىيىون و گەردوونىيىونى ئىنتىما
 ھەروھىا بىجىگىيىونىمۇ و كورتىيىونىمۇ و لۇكالىيىونى ئىنتىما دىكىرىت .
 لەمانىمۇ ئايە كۆچ چ ئاۋىتىمىگىيىونىمۇ بۇ ئىنتىما ھەيە ؟ ئايە دىكىرىت
 كۆچ ۈك پىرۇسسىكى گالىيىونىمۇ و كالىرىنىمۇ چ ئىنتىما ھەيەك، و
 تۇخىيىونىمۇ تۇخىرىنىمۇ چ ئىنتىما ھەيەك شولىيىكىمىن ؟ گەر ئا، ئايە
 كۆچ لە زەمىنى گالىيىونىمۇ پان تۇخىيىونىمۇ چ ئىنتىما ھەيەك ھەتوۋە. و لە
 سەرىپىگەۋىتىشىدا چ ئىنتىما ھەيەك گالىيىونىمۇ پان تۇخىمىگىيىونىمۇ ؟ گەباس
 لە ئىنتىما دىكىمىن، ئەي پىنئاسەمان بۇ ئىنتىما ھەيە ؟ سىنورىگىنى ئىنتىما تا
 كۆي پىرەكاۋ لە كۆيىدا كۆتەپىنئىت ؟ كۆي ئەۋەتى، چىن ئەۋ شىتەنى
 پىنگىزى ئىنتىماكانىيان كىرىمۇ دىكىمىن ؟ ئەۋ كىرىمۇ رەفئارەنە، ئەۋ
 ھەمۇ گوزارشاتە چىن كە كەسىك لە ئىنتىمايىونى دىكىمىنمۇ و كەسىكىش
 ھەيە ئەۋ دىۋى چۈرچىمىگىنى ئىنتىما ؟ ئايە ئىنتىماكان ۈك
 ئەۋەتى ھەن، ۈك ئەۋەتى بۇمان داپىزراۋە و تىيىدا تىيىمەندىكرەۋىن و
 لەكۆلتۈرۈ يادىمۇرەكانىدا نشىنراۋە و ۈك ئەۋەتى كە خۇمان
 دىمىنشتۈن و خۇمان پىتەپىمەندىكرەۋە، ھەر ئەۋ رەفئەكرەننەي ھەيە
 كە مەرىفەتى داپىزىر ۈنەپىكرەۋە و رەسىمىكرەۋە ؟ و داپىزىيىونىمۇ
 ۈپەزىنەكانى ۈمەكان كە نەتۈرئىت دىخالىتى تىلەكىرى ؟، پان بە
 شىۋىمەكى رىزەدارى ئامادەي مېزۈۋە جىپاۋەمىگەن ؟، ۈلەمەشەۋە
 خۇننىمەۋى فرمۇجىپاۋە ھەلەمىگىرى ؟. سەرمەي ئەمەش ، لەۋ
 ھەقىقەتەشەۋە كە كۆمەلگەكان لە شەفەپىيىونى پىشمۇدىرنىتەپىيان
 تىپەپەنەۋە و بىرۈۋى پەكتىدا كىراۋەن . و لەۋپەنەنە بىرۈمەشەپەكان
 جىپاۋەمىگەن لە رەسكىنى بىرەمۇام و بىرەمىگەۋەتى بىرەمۇامەن. ئايە
 لەمەشەۋە ۈنەكرەن و خۇننىمەۋى ئىنتىماكان جىپاۋەنەپىن ؟. ئەگەر بە
 شىۋىمەكىز ئەم پىرەپارەنە بىكىمىن، ئايە ئىنتىماكان ھەر ئەۋ ۈنە و ئەۋ
 رۈۋمۇ ئەۋ دىۋى ھەيە كە مەرىفەتە ۈنەپەلەپىشتۈۋەكانى ئاۋ

رۇشنىبىرمان ويناو رەسمىدەگەن، پان وئەنە و رووېترو دىۋوېتېش ؟
 لېرەۋە، لەم تېروۋانېنە رېژەدارىكردن و مېژوۋېيىكردن و كۆمەلەپىتى
 كۆمەلگەپىكىرنەۋەبە جىاۋلەزىيەكان دەرپىكىن و سەردەگەن و زەمەنەۋە.
 وچاۋېتېرى جىبابېنېن و رۋانگەپېتېرى بېنېن و ئەنەپشەكەرنىتېرى
 جىاۋلەنەكەرن دەرگەمكەرن. ئەي بۇجى لەم تېروۋانېنەۋە پېنەسەكەرنى كۆچ
 ئەۋە نەپىت كە پەرۋەپېتېرى بېنېنە جىالەۋە لېم ھاتوۋېن و بەسادەپى و
 بېگىرۋوگۇل شەكەننى پېنەنەسەۋە . و بەمەش گوزارشتەكەرن بېت لە
 ويناو روو و دىۋوۋى جىاۋلەزى نېنە ؟! گەر ۋەھا نېە، ئەي بۇجى تا نېستە
 لەگەل زۇرى ھەكەرنەكانەن و زۇرى پېنەگەرنەكانەن بۇ نېنەكانەن و زۇرى
 زۇرى پەھەلەن و شەنەزەكانەن بۇ نېنەكانەن و زۇرى
 ((ھوشيارپەن))كەكانەن بە كۆچبەر بۇ شۋناس و بۇ نېنە ، كۆچ ھەر
 بەردەۋە. نەپىتى ئەم بەردەۋەپە لە چىلەپە ؟. ئاپا ئەمە لەم تېروۋانېنە
 شۋلېپە كۈلتۈۋى و ئاپىۋۇلۇۋە نېە كە ۋەھا ۋەنە بېنېنەكانەن دەكەت
 كە ھەردەپىت لە چاۋەكانەن و بېنېنەكانەن ئەۋە بېت ۱. ۋەھا ۋەنە
 گوزارشتەكانەن ، نامازە و قەسەكانەن دەكەت كە ھەردەپىت لە تېروۋانېنەكانەن
 ئەۋە بېت ۱، ۋەھا پەرۋەسازىكەرن و نېشكەرنە مېژوۋېيەكانەن
 ھەلدەسەنگېننى كە جگە لەۋە خۇى ، لە پەرۋە نېشكەرنى خۇى
 ھەقىقەت ۋەزىنەۋە ھەقىقەت لە ھېچكامەندەك ھەر نەپىننى بەلكو
 دۇشنى دەۋەستى و نەپىشەدەكەۋە ؟! ئاپا ئەمە مانە ئەۋە نېە ،
 بەدەرخەرى لەم ھەقىقەتە نېە كە رافەكەرن و خۇننەۋە كۆچ
 لەدەرۋە تۋانەي كەرسە مەرىپە ئاپىۋۇلۇۋى و كۈلتۈۋەكانە ؟.
 مانە ئەۋە نېە كە كۆچ تېپەپېن و پېننى چوارچىۋە دىۋارە ساپكۇلۇۋى و
 سۇسپۇلۇۋەكانە ئاپىۋۇلۇۋىاۋ كۈلتۈۋە ، و خۇنەۋەسكەرنەۋە
 خۇشۋناسىكەرنەۋە كۆچبەرە لەمەزەپەكى دەرۋە لۇۋىك و فەزا
 رەقەنەكانە ئاپىۋۇلۇۋىاۋ كۈلتۈۋە ؟ . ھەزەك ، كە نەپىننىۋۇلۇۋىاۋ نە

له ئازادی ئەكات ؟!، نەینى ئەمە لە چىدايه؟. تۆ بۆلىنى ئەموى ئەموى
 پېشوو قوربانی لە پېناویدا ئەدا وەمە و ئەندېشەى ئازادی بوویى ۱. و
 ئەموى دەستەبەرىشبوو ئەم وەمە و ئەندېشەىە بێت ؟! پېمویه گرنى
 ئەم سەرسورمان و بێوەلامیپوونە ئەلە ئەمەگەندەمو ئە لە ئازادیدا .
 بەلگو لەمەو مەعریضەىەدايه که ئازادی پێلەخوێننەمو، و بەهۆیەمو
 گوزارشت لەم چەمکە دەکەین . که وێناکردن و تێروانینەکانى بۆ ئازادی
 وەهايه که نینتەما و جوارچۆمەیه که نابێت بەهۆیى و پەشتیبتىبگرنى ۱.
 ئایا بەم تێروانینە، چەمكى ئازادی و گوزارشتکردنەکان لەم چەمکە وەها
 ناکەونەمو ، که خودى ئەم چەمکە بکرنە مەکانیزمىک بۆ کۆتکردن و
 تێرۆگرنى ئازادی ؟. ئایا ئەمە ترازندن و هەلگەپنەموى ئازادی نیه لە
 حەقیقەتى خۆى ، لەموى فەزایەکی فراوانە بۆ سەربەستبوون ؟. بە
 واتایەگىتر ، ئایا دەستەبەرىبوونى ئازادی بۆ خۆ ناخستە یان کرانەمو ؟.
 لێرەمو ئەى بۆچى پێناسەکردنێکی کۆچ ئەمو نەبێت که گوزارشت و
 بەرجەستەکردنێکی پراوپرى ئەو ئازادیه یە که ئەموى پېشوو قوربانی لە
 پېناویدا دا.^(۵)

۸- لەونووە که ئیستا زۆر باسى قەبرىنى شووناس و سەختى پەرسى
 خۆشووناسیکردنەمو و دۆزینەموى شووناس دەکرنىت. ئایا هەربەپەستى
 زەمەنى ئیستا زەمەنى قەبرىنى شووناس ، زەمەنى تەکاندن و دۆرانندن
 وزەمەنى ووروژاندن و دۆزینەمو زەمەکردنەمو و بەرامبەرەوستانى
 شووناسەکانە ؟. ئەم شووناسانە چىن که کالەبەنەمو دەدۆزین، یان
 تۆخەبەنەمو و نامادە و بەرجەستەدەکردنەمو و دەدۆزینەمو؟ ئایا ئەمە،
 ئەم پەرسى شووناسە هەر بازەگەرسى شووناسە زانراوەکانە، یان تێپەردنێک
 لەمەدا هەیه ؟ ئەگەر وەلام بازەگەرسکردنەموى شووناسە زانراوە کۆنەکانە،
 ئایا ئەم شووناسانە بەهەمان قۆرم و گوزارشتکردنە پېشوونەکانیانەمو
 نامادەمەبەنەمو و دەبێت نامادەبکرنەمو، بێلاکردنەمو لە گۆراویەکانى ژيان
 ؟. ئایا ئیستەى گۆراویەکانى جیهان بەو پادە بونیادی و جومگەپەیه که

شوناسىتىكى نوپى لىۋە بەرھەمبېت ؟. گەر ومھايە ئەم شوناسە نوپە، قۇرم و ناسېنمە و خەسەتەكلى، گوزارشت لەخۇكرىن وئامادىبوون، و گوزارشتلىكرىن و ئامادەكرىنمەمەكلى چىن ؟. لەمەمە ئىپا كۆچ وەك دياردمەكى ئەم زەمەنە چ ئاۋىنەكرىنمە پان راپەلەنلەككى بەپرسى شووناسەمە ھەيە ؟. وئىپا دىتوانىت گوزارشت و پىرۇسسنىك بىت بۇ تەكلىن پان بەرھەمبېتەكرىنمەمە ئەم پان ئەم شووناسە ؟. ساغكرىنمەمە ئەم پىرسىپارە لى من گەپنەمەمەككى زەرۋورى دىمۇ بۇ پىرس و چەمەكەكلى نامۇپىبوون و پەراۋىزبوون و ئىنتەلمبوون . ھەروەك گەپنەمەمەككى دىمۇت بۇ تەۋاۋى شووناسەكان ، ھەر لە شوناسە سەرمكى و كۆگرە گەورەكانەمە "ئەين ، نەتەمە ، نىشتەمان" تا دىگەت بە لىكشوناسىپەكانى ئەم شوناسە كۆگرە وەك "ھىزب ، خىل ، خىزان ... ھتاد" .

۹. تا ئىستا لى ئىمە ومھايە كۆچ لىكەمىرەتەمە كە دياردمەككى خىراپ و گىرەتەكە دىبىت چارەسەر بىكرىت ۱. نەخۇشەمەكە دىبىت دىرمانبىكرىت ۱، دياردمەكە ئەگەر خەكىمانە مامەلەى لەگەل بىكرىت گەر بىنەپرىش نەبىت، خاۋودىبىتەمە ۱۱ . لىرەمە ئىپا چارەسەركرىن پىرسى كۆچ بە چ پىرۇۋە سازىكە و چ ئىجىرائەتەك دىبىت ؟.

كىن ئەۋەلەى دىتوانىن پىرۇۋە سازىكە ئاۋەمەككى بىكەن: سىياسەتمەدارەكان پان پىپاۋى ئايدىۋولۇزىپا پان پىپاۋى ئاينى، پان كى ؟! ساغكرىنمەمە پىرسىپارىكى ئاۋەمەش پەرمە ئەۋەمان دىبەت كە پىرسىپارىكى كۆچ لەكى و لە چىيە ؟. كۆچ لە بەرامبەر چىنا سەپىكەمەتەمە ؟.

بەشى ئۈرۈم

بەر لە ساغرىنەمەي ئەم پەرسىيارانە ، و پەرسىيارگەلىرى ئەم
چەشەنە كە بۇ تىگەشەن لە ((جەمەت)) كۆچ دېنەپەشەمەي ھەر باس و
قەسەرىنەي دەربارى كۆچ. و بۇ ئاسانى ئەم ساغرىنەمەي، پەيۋىستە
ئاورىك لەم نەرىتە شىكارىە و لەم تىز و قۇرمى خۇننەمەي بېلەنەمە
كە تا ئىستاش لە زوربەي گوتارو پەرقۇمەي مىكانىزەمەكلى ئىشكرىنى
سىياسى و جەزبى و ئاپەتۈلۈزى ورۇشەنەيەكەمەنە - ئالەم مەرىفى - بۇ
خۇننەمەي تىگەشەننى ھالەتە كۆمەلگەمەيەكان بە دەستەمە دەگىرى .
نەمەي ئەمەيە كە:

۱- پان ئەم تىگەشەنە بە تەمەمەي و بە تەمە پەيەنەي خۇدى ئەم
دەردەمە دەگىرى. و بۇ ئىشلەسەرىنەمە ئىشتىاكرىنى ئەم دەردەمە ، جا
ج ئەمە بەم دېمەنە بىت كە وھە لەم دەردەمە پەروانى كە دەردەمەي
باشە، و دەپەت پەگىرەمەكلى پەمەتر و پەرجەستەمەمەكلى بەرەنەتر و
تەمەزەمەمە و تەمەزەمەكلى كەرىگەرتەرىن . پان بەم دېمەنە بىت كە
ئەمە دەردەمەي خەپە، و دەپەت چەرسەرى بۇ بۇزۇرەتەمە. و دەپەت بۇ
كەرتەپەنەنەي كەرىگەمەكلى ھەمەلى بېكەكەرىنەمەي بازەنەي
كۆمەلەمەنەي پەركەتەزە و پەرجەستەمەكلى بەرى. و پەرجەشە وھە
بەمەنەمە كە كۆمەلگە پەتەنەت تەپەپەنەكەت و جەزەنەكەت. ئەلەم بۇ ئەم
ئىشلەسەرىنەمە ئىشتىاكرىنە ئەم دەردەمە، و خۇننەمەي ئەم
دەردەمە تەمە ئەمە دەگىرەتە پەنەمە مەھەك كە ئەم دەردەمە لە بەرى
خۇمەمە جى دەلەت، چۇن گوزارەت لە خۇدى دەكەت. تەمە پەشە ئەدەرتە
ئەم دېمەمەكەت و رەنەمەمەت و مەكەنەمە ((مەشەت)) ئەمە كە خۇدى
ئەم دەردەمە بۇ رەلەكەرىنى خۇدى، بۇ نەسەنەمە شۇناسىكرىنى خۇدى، بۇ
پەگىرەكەرىنى خۇدى و خۇبەرەمەنەنەمەي، بۇ وپەنەكەرىنى خۇدى لەنەمە خۇدى

دياردەكە دەمگات ، و دىمەۋىت لىيىگات. ئەگەر لە يەكەمىياندا بىن پەرسى دەۋرۈبەر، كۆمەلگە، دياردەكە خۇ دەسەپىنى ۱. ئەۋا لە دوۋەمىياندا ئەۋەى پەرسى پىنناگىرى و گۈنى لىنناگىرى و بەھەنناگىرى دياردەكە، قەسەو گوزارشت و تەبىئەتمەندىيەتەكانى دياردەكە. دىسانمەۋ ئەگەر لە يەكەمىياندا دىنامىكىتە تەۋاۋىتى ئەدرتە دياردەكە. و ۋەھا لە پۇزەتەبۈۋىنى ئەم دىنامىكىتە دەۋرۈرى كە تۈنەى تەۋاۋى راقەگىرنى حەقىقەتتى خۇى ھەيە، و بەرادىيەك ۋىنەى ئەستۈرى دىۋارى بازەنى تەبىئەتمەندىيەتەكانى ئەۋ دياردەيە دەمگات ، كە لە ناۋ دياردەكە خۇيانا نەبىت نەتۈرەتت بخۈنلەرتەۋە ۱. ئەۋا لە دوۋەمىياندا بە رادىيەك ئەم تۈنەى و پۇزەتەبۈۋىنى لە دىنامىكىتە دياردەكە ئەتەگىنى، كە لەھەر تۈنەيەكى خۇدخۇنلەنمەۋ بىبەشىدەكا. و ئەم خۇنلەنمەۋىيە ئەسپىرەتە دەرمەۋى دياردەكە، ئەسپىرەتە پۇزەتەبۈۋىنى روئاشموليەكانى مېتۇدەك، كە ھەزارھا پەساۋى دقاۋىنى ئەم پۇزەتەبۈۋىنى ھەيە. ھەر لە ئەفسانەى كولتورۈمەۋ تا دەمگات بە ئەفسانەى نەپىۋلۇۋىيا ئەلانەكان .

ئەلەيم ئەم دوو جۇرە خۇنلەنمەۋىيە لەگەل ئەۋ ھەمەۋ جىۋاۋىيە جەۋھەرىنەى نىۋانىان. ئەۋەى كۆكىان دەمگات ئەۋ مېتۇدە شىكارىيە كە ئەم جىۋاۋىيەنە و ئەم جۇرە خۇنلەنمەۋ وتىگەشتانەى پەندەۋوسىرەتەۋە. مېتۇدەك كە رەھاگەرى و ئاكرۈنىيەى و ستۈۋىيە.

مېتۇدەك كە ھەمىشە لە ئىشكەرنەكانىدا، ۋىناكرەننىكى دوو جەمسەرى ھەيە، جەمسەرىكى پۇزەتەبۈۋىنى دىنامىكى و پەر، جەمسەرىكى نىگەتەبۈۋىنى پەرىمەتەبۈۋىنى ۋىش. ئاراستە ھەمىشە لە جەمسەرى يەكەمەۋىيە بەرمە دوۋە، بەبىن پەرچەناراستەۋ پەرچەكرەدە و پەرچەمرونىيا ۱، بەۋاقەتەك بەبىن راۋىستان و تەنەت رەپەندەى ئەم پەرچەناراستەۋ پەرچەكرەدەۋ پەرچەمرونىيەنە .

مېتۇدەك كە ھەمىشە، ئەۋ روئىيە بە حەقىقەت دەۋانى كە روئىيەى خۇيەتتى. و ھەرچى روئىياكانىزە دەختە بازەنى ھەلەيى، و

گومرلېبوونموه ، و بۇ جزگردنيان تېلېمكوشى ، نمو وېنانه به حەقىقت دھزانى و دھېيىنى كە خۇى دھيانكېشى و رەنگيانمكات ، و ھەرجى وېنەكەنيزە دزىو و ناشرينمكات، و دىكوژېنيتىموه ؛ نمو ھسانە به حەقىقت دھزانى و دھېيىتى كە خۇى دھيانكات. و ھەرجى ھەكەنيزە به وړېنە دھزانى و ھەولې كېكرىد و خەنگەنپان ئەدەت ؛ نمو شتانه به حەقىقت دھزانى كە خۇى وېنانانمكات، و ھەرجى شتەكەنيزە، ئەگەر تواناى رېشەكېشگردنيانېشى نەبېت ، پان چاوى خۇى لە ئاستيانا ناپېنا دھكات، و نمو ھەستە سېردمكات كە وېنانانمكات ؛ پان دىكەوېنە كوپرگردنى چاومكەنى پېنپان ؛ بەلام دياردە كۆمەلگەپەكان تەنھا بىموه كۆمەلگەمى ناپېن، كە گوزارشتى كۆمەلگەپەدەكەن. بەلكو بىموض كە گوزارشتى كۆمەلگەپەپان لېنەكرېت. لەمومپە كەپەكەى سەرمكى بۇ نېشكرىد، بۇ خويىننەموه دياردەكان دھبېت خودى كۆمەلگە بېت. كۆمەلگە لەو ساتە مېژوويىەى تېاپانە، و نمو دياردەپە بەرھەمەلېنى، پان بەرجەستەدەكات. دياردەكان دېن و دەچن ، پەيدا دھبن و زەھەدېنەموه، و وونەھبن و تېانەچن . ئەگەر ھەندېك دياردەش لە چەند قۇناغېكى كۆمەلگەنا بەردىمواپېناتە خۇى و ھەبېت، وەك نەرىتە كولتوورىەكان. ئەوا بە شېوہ سەرمەلى و پەكەمپەكەى نامېنېتەموه ، و لەگەل ھەركۇرېنېكى كۆمەلگە، و خۇنارشتەنموهپەكېزى كۆمەلگە، ئەمېش كۇرېنى بەسەردەبېت - پا خودى نمو دياردەش ئەمو نەسەلېنى - و بە دارشتەنموه نوئى نامادى مېژووه جياوازەكان دھبېت. لەمەشموہ ھەم نمو بابەتەنەى گوزارشتەتېلېدەكات جياوازەھبن . و ھەم مىكانيزەكەنى ئەم گوزارشتەكرىنەشى جياوازەھبن. ئەمە بۇ ھەموو دياردەكان وەھابە چ كۆمەلگەپېپن پان جېھەلېنى. وەك چوون دياردە كۆمەلگەپەسەكان رەپەلېنەپان بە سىستى گشتى كۆمەلەپەتى كۆمەلگەموه ھەپە، و دھبېت لەوېوہ بىلوزېنەموه و شېپەكرېنەموه. ئاومەش دياردە جېھەپەكان دھبېت لەو سىستە گشتەپە نېوومەلەتى و نېوكۆمەلگەپەپانەموه بىخوېنەنەموه كە لەو

ساته جېهانيېدا هميه. من كه ليرمدا نامازه بېمه نمدېم لهوموميه كه كۆچ هم دياردميه كي كۆمه لگميه و هم دياردميه كي جېهانيي.

بهر له كۆتايېهاتني نهم بېشهش دعبيت نومو بليتم كه ههموو بېشهكانيتري نهم نووسينه تهرخاني به درخستني نمو حقيقتيه كه چېتر نهم جوړه تېروانين و شيكاريه بې خوښننمويه ورافه كړدن و تيگمېشتني دياردمكان دستاندمن. وهه ليمه كي گوره وېيئاكاميه كي روشنه گهر بې برسي كۆچ پېنابريتمويه بهر نمو ميتودورونيا معريفيانې كه تمناسهت پمكتريان پېناخويندريتموم. نهميش لهونوميه كه نه ديارده و حالتمه كۆمه لگميه كان له خووه و پېپېشينميه كي كۆمه لگميه و جېهاني دمردمكهون و نهپريميتيقيشن. سمرمراي نهميش له نېستېدا ، نېستې زهممني جياوازيه كاندا ، حقيقت نهك لاي هېچ ميتودو روئياپاك نيه. بهلكو خودي حقيقت همر رهاگمريه كي تېروانين و همر رهاگمريه كي پناغمرنژبووني رفته كاتمويه . زهممني نېستا زهممني ناراستمترميه كانې شوناسه كان نيه ، همرچېنده ستميشه زهممنيكي ومها له ميزووي كۆمه لگميه كي مروفايمتينا همبېت — بېگومان نهمه لدمرموهي نمو رافه كړنه لوكالي و كولتوورگمريه كي ترمېبكردي شوناسه كان — زهممني نېستا زهممني بمرمېككهوتن و جوونه ناويه كي شوناسه كان و پمكترناسيني شوناسه كانه . جا چ نهمه بهوبومدابيت كه لميه كترې بېرنگينمويه ، پان بهوبومدا كه بكمونه دبالوگكردي پمكترې و ليكگمېشتن و ليبوردميي .

بېشى سىيەم

بۇ ساغرىنەۋى ئەۋ ھېسارىانە - ھېسارىكانى بېشى پەگەم -
بۇ تېگەشتەن لە ھەقىقەتنى كۆچ، دەپنەت بېگەرنەۋە زەمەنى كۆچ،
شۈنكەننى مېزۋى كۆچ. زەمەنى كۆچەش ھەم زەمەننىكى جېھانىيە و ھەم
زەمەننىكى كۆمەلگەبى.

((كۆتەپەكانى ئەم سەدەپە شېۋەپەكى

جىلواز لە ئىپانى مەۋقەپەتە))^(۱)

((كۆتەپەكانى جەنگى سارد خېرەۋونى

گەۋرى گۇرەنكارە كۆمەلەپەتەكە))^(۱)

جېھان ئىستە بە گشتى، لە دۋادەپە سەدەپە رابىرەۋە - سەدەپە
بېستەم - بە ۋەرچەرخان و گۇرەۋەپەكى مەزەنە گۈزەر دەمەت.
ۋەچەرخانىك گە تەۋاۋى ئىپانى مەۋقەپەتە و شىۋەزەكانى بەرپەۋەچۈن و
بەرنەخستەننى ئەم ئىپەمە مېكەنەزەم و گۈزەشتەكانى ئەم بەرپەۋەچۈن
ۋەبەرنەخستەننى لە بەردەم دەرەشتەۋەپەكى نۆۋ و قۇرەپەكى نۆۋە دىۋە.
ھەر لە سىستەمى نۆۋەۋەپەتە و جېھانىيەۋە، تا دەگەت بە سىستەمى گشتى
كۆمەلەپەتە كۆمەلگەكان. ئەۋە ئىستە دەگەرتە بىناغە بۇ پۇلەنكەرنى
دەۋلەتەكان، كۆمەلگەكان. ئەۋە لەم پۇلەنكەرنە ۋەك رىسەپەك
جېگەرەۋە و ھەۋى جېگەرەۋونى تەۋەۋەپەتە ئەۋە، و كارەپەنەكەرنى
ۋەسەپە لەسەردەكەرنى. ۋەكۆمەلگە و دەۋلەتەكانى بىن شۈناسى ۋەتەپەتەمەند
و جىادەگەرتەۋە، جىلوازە.

جىلواز لەۋە كە نەزىكە نىۋە سەدە - سەردەمى جەنگى سارد -
بىۋە لە سەرى رەھەتەۋون ۋەتەپەگەشتەن ۋە بىناسانى و سادەپە

[illegible]

ئايلىۋۇلۇپاكان نىسە . بىلگۈ مېتۇدېگىنى پېشۋىدېرنىتە ، و
 پۇستۇمۇدېرنىتەشە ، ئەمروۇ جگە لە ئايلىۋۇلۇپا ، ئايلىۋۇلۇپا
 تەكۋۇلۇپا لە مېزۇونوسىنەۋە كۆمەلگەكان و جىهان بەشدارن . ئىستا
 جگە لە دىولەت ، دامىزراۋىپىزىش ، كۆمپانىيا رەگىزېرەكان و دامىزراۋە
 دارايىيە نېۋىدولمەتپەكان و دامىزراۋە بازىرگىنە جىهانىيەكان ((WTO)) لە
 بەرپۇمېرىنى كۆمەلگەۋ بەرپۇمېرىنى جىهان ، لە ژىانى كۆمەلەيتى و
 كۆمەلگەۋى و جىهانىيا ، نەك ھەر بەشدارن ، بىلگۈ زۇرپىشان لە
 دىۋەلەت دىولەت بۇ خۇيان پېرپۇۋە . بەشۋىكى بەرچاۋى و مېزىفە
 دامىزراۋەكانى دىولەت بە نېۋىدولمەتپىۋە . ھەرچى ئەۋ دامىزراۋە نېۋ
 دىولەتپانەشە كە پېشتر ھەبۇون وەك (UN) ئىستا بە مېزىفە نېۋە
 ئاملىدى مېزۇون، زۇرپان لەۋ سىۋور و سەرومپانە بېرپۇۋە كە پېشتر ھەر
 ئەۋ دامىزراۋە تەۋەسىدەمكىردن . جىهانى ئىستا جىهانىيەكە : شوناسەكان،
 ئىنتەماكان، وئىناكرىنەكان، تېرپوانىيەكان، تاپەتەمەندىيەكان لە ھەزى
 ((دولەتپى))، لە بازىنى ((دولەتپى)) ئايلىۋۇلۇپا ئەترازىنى . بەرمو
 ھەزىمەكى ((شەۋىبۇونى جىهانىيە))^(۱) و ھەزىبۇونى لۇكالىيە، سىۋورە
 ئەستورەكانى ئايلىۋۇلۇپا ئەترازىنى بەرمو ((بىسنىۋور))پەكى جىهانى ، و
 سىۋورى بېۋىكچىۋى لۇكالىيە، جىهانىيەكە بۇ تەمكىرىنەۋە و كالكرىنەۋە
 سىۋورەكانى دىولەت، و دىۋەلەت دىولەت ((لەبەرەۋمۇندى كۆمەلە
 بانقەۋمى بىنقەۋمىيەكان لە پىنى ھەستىكرىن بە ھارپىكارى ئىنتىي و
 ئاپنى))^(۲)، جىهانىيەكە لەۋ كاتە پاپىندى بۇ دىولەتلىك بەرمو پاپىندىيەكى
 جىهانى تىنەپەپىنى ، پاپىندى لۇكالىيە بېۋىكچىۋى بەرەمەندىيە و
 زەۋەككەۋە، بە كورنى جىهانىيەكە بۇ ((كرانەۋە كۆمەلگەكان بە روى
 جىۋانزەكاندا))^(۳) جىهانى ئىستا، جىهانى ھەم تەكلىنى مولىفە و
 ھەمىيەت ، و ھەم وئىناكرىن و بەرجەستەكرىنەۋە و مولىفە و
 ھەمىيەت . ئەمەش بەۋ مەۋەپە لەۋكەۋە مولىفە و ھەمىيەت لە
 ئايلىۋۇلۇپا دىۋەلەتپەۋە ، وئىناكرىن بۇ ھەمىيەت و مولىفەپىز

ھوۋىدەمكتمەۋە : پۋانېن لە گۇبالبىزەمېشەن ۋەك جەمئىيەتتىك كە گەرەنەۋى بۇنىيە، ۋەك ((ئالەنچەك كە لەۋدېۋى ئەۋمەۋە ئالەندى ترنېە ((^(۱)) . و (تۋانەي ۋەستانەۋە بە پۋوى گۇبالبىزەمېشەن ھەمان تۋانەي ۋەستانەۋە بە پۋوى زىيان "العصار" ^(۲)) "دا" جگە لە پىناگىرى و جىكرەنەۋە پۇ مولىمق و جەمئىيەتتىكىز شىتتىكىز نىيە ، ئەمە ھاۋشانى ھاتنەۋەگاپەي مولىمق و جەمئىيەتە پىشمۇدېرنىيەكان لە كۆمەلگە لۇكالىزەمىيەكانىشدا . بە كورتى جىيەنى ئىستا ، جىيەنى كۆمپىۋىتەر و ئەنتەرنىت و كىتپە ئالدىۋۇلۇپاكان و كىتپە پىرۇزە ئاسمانىيەكان . جىيەنى مەلەننى ئەكۇلۇلۇپەكان، مەلەننى نىۋان كۆمپىيەرەگەزىپەكان ، نىۋان فراكسىۋنە ئىقلىمىيە ئابورى و بازىرگىيەكان . جىيەنى مەلەننى ئالدىۋۇلۇپاكان و جىيەنى مەلەننى شىمىرەكان ، و جىيەنى مەلەننى تەكۇلۇلۇپاۋ ئالدىۋۇلۇپاۋ شىمىرەكانىشە لەگەل يەكتىرى و لەمبەرمەمىر يەكتىرى . پىشمەۋى ئەم ۋىرچەرخان و گۇراۋىمىش دۋو پىرۇسى پىتەكەۋەھاتۋون كە دىمكىت گەر بەكورتىشېۋوۋە ئامازىيەكەيان پۇ بىرئىت، كە ئەۋانېش ((شكىستى ئالدىۋۇلۇپا)) و ((گۇبالبىزەمېشەن)) ن .

يەكەم : شكىستى ئالدىۋۇلۇپا

لە تافى ھەزمۇۋىنگەرى جىيەننىيەنى ئالدىۋۇلۇپادا، جىيەن بە ھەمۋو راگىرە نىۋەمولىتە سىلىسى و ئابورى و بازىرگىيەكانىيەۋە، بە ھەمۋو مەلەننى گەۋرە - جىيەنى - و بچوك - نىۋان دىۋىت و نەۋ دىۋىت - ەكانىيەۋە، لە ھەمۋو جەنگە سارد و گەرمەكانىدا ، لە ھەمۋو پلۇكېننىيە ئىسائىشى و مىلىتارىيەنى و ئابورى و بازىرگىيەكانىدا، لە ھەمۋو پىزەننىيە كۆمەلەستى و كۆمەلگەمى و دىۋىتەكانىدا، لە ھەمۋو پەمەنەن و ۋاتادارەكانىدا ، لە ھەمۋو شۋەنسىسازىيە كۆمەلەستى و كۆمەلگەمى ، پۇشەنبرى و كۈلتۋورى، مېزۋىسى و جىيەننىيەكانىدا. ئالدىۋۇلۇپا ئامادىيەكى ھەزمۇۋىنگەرىيەنى ھەمۋو . ئالدىۋۇلۇپا لەم تافەدا

پىنگرىزى سى پىرۇزى كۆمەلگەمى گەمورە بوو، كە لە سى دەستە
كۆمەلگە جياوازدا بۇ رېتخستەمەي كۆمەلگە و دەمەت ، رېتخستەمەي
ئابوورى و سىلەت، و بۇ رۇشنىرى كۆمەلگە، ئەزمونىرا.

((ئىشكرىنى مېزۇوى))پانەي ئايدىلۇزىا لەم سى پىرۇزىمەدا ،
لەم سىكۆچكە و سىبەشەي جىيەندا، جياواز بوو. ئەمەش بە ھۇي ئەمەي
كە ھەر دەستە كۆمەلگەمە بە مېزۇوىەكى تەبەت و ئاستىكى
گەشەمەننى تەبەت و جياوازەمە لە دوو دەستە كۆمەلگەكەپىر ئامادى
ئەم تافەمبون. لە مەشەمە سى مۇدىلى جياواز لە مېزۇونووسىنەمە سەرى
ھەندا، سى مۇدىل لە سىستى سىلە، لە ئابوورى كۆمەلگەمى، لە رۇشنىرى
كۆمەلەمەي كە دەكرىت بەم شىۋەمە بە كورتى باسپان بگەمى؛

• لە بلۇكى خۇرئاوا "لە جىيەنى ئازاد" پىرۇزى ((دەمەتەي
خۇشگوزەران)). مۇدىلى ئىشكرىنى مېزۇوى ئايدىلۇزىا لەم
دەستە كۆمەلگەمە بەم شىۋەمە بوو،

دەمەتەي دىمۇكراسى " كىنەزىم " + مەرىشە كۆلتوورى
مۇدىرنىتە + ئابوورى بازار يىق ئەزمونىكرىنى مۇدىرنە و
مۇدىرنىتە و ھەلگەشەنى ئەم دوانە.

• لە بلۇكى خۇرەلەت "لە جىيەنى كۆمەنەزىم" پىرۇزى
((كۆمەنەزىمى)).

مۇدىلى ئىشكرىنى مېزۇوى ئايدىلۇزىا لەم دەستە كۆمەلگەمە بەم
بەم شىۋەمە بوو؛

دەمەتەي سوسىيالىزىمى " ئۆتالىتارىزىمى چەپ " + مەرىشە و
كۆلتوورى مۇدىرنىتەي سوسىيالىزىمى + ((ئابوورى بازار)) بەپلان
يىق ئەزمونىكرىنى مۇدىرنەي پىشەسازىبون و گواستەمەي
كۆمەلگە بۇ دىۋا مېتافىزىكىمە و كشتوكالى. بەھۇي
مۇدىرنىتەمەگەمە كە دەكرىت بە مۇدىرنىتەي ئايدىلۇزى
ئاۋىرپەگەمى .

• لە جيهانى سى، پرۇژەى ((تەنمىيەى ئابووړى و
سەربەخۇيى سىياسى)).

مودىلى ئىشكرنى مېژووېى ئايدىلۇلۇزا لەم دەستە كۆمەلگىيەدا
بەم شىۋەبە بوو،

دەولەتى كۆپىكرەوى دوو مۇدىلى خۇرەلەت و خۇرئاوا لەسەر
دەستى ئايدىلۇلۇزا بەلام زۇرتەر ئايدىلۇلۇزاى چىپ - دەولەتى
ئايدىلۇلۇزى دىكتاتورى و مېلتارىزمى + مەعرىفە و كولتووړى
پېشمۇدېرنىتە + ئابووړى زۇرتەر كەرتى گشتى و دەولەتى و كەمتر
كەرتى تاپەت بىخەفەستووېىكرنى كۆمەلگە لە حالەتېكى
گواستەمەه بۇ دواى كشتوكالى ا.

بە كورتى، ئىشكرنى ئايدىلۇلۇزا لەم سى دەستە كۆمەلگىيەدا
جىالولزو ھاوشانى مەعرىفە و كولتووړى جىالولز بوو، وەك ئاۋىنە
كردنەمەيەكى حەقىقەتى جىالى ئەم سى دەستە كۆمەلگىيە لە رووى
ئەستى گەشەى مېژووېى، وھومى كۆمەلگىيەمەه.
- لە خۇرئاوا، ئايدىلۇلۇزا + كولتووړى مۇدېرنىتە.

- لە خۇرەلەت، ئايدىلۇلۇزا + كولتووړى ئايدىلۇلۇزى و مۇدېرنىتەى
ئايدىلۇلۇزى

- لە جيهانى سى، ئايدىلۇلۇزا + كولتووړى پېشمۇدېرنىتە و
ئەندىشەى مۇدېرنىتەمېوونى ئايدىلۇلۇزى.

لەمەمە لەم كورنە باسەمە دەتوانىن بېيىنە بىسكرنى دواى شىكستى
ئايدىلۇلۇزا و تافى دواى ئايدىلۇلۇزا، گە بەھەمان سى مۇدىلېوونى
ئىشكرنەكلنى تافى ھەژموونگەريانەى ئايدىلۇلۇزا ، لە بەشكىستچوونىشدا
سى مۇدىلېبوو. سى مۇدىل، لە قەبرىنى پاي شىكست، لە پەراۋىزبوون و
پەرچەكردەى پەراۋىزبوون، لە ئەندىشەى خۇشووناسىكرنەمە، لە
ئائەقلانىت و ئسوولگەرى و پۇتۇپيا، لە مەملانىي سەرمكى ناو كۆمەلگە و

جەمسەرمەكتى مەملەتتى، و دىۋانچارىش لى ئىنلىشىشى خۇداپشتىنەۋى
تىپىرىنى قەبرىن.

لە تافى دىۋانچارىشدا كۆمەلگەكان بىھەمان جىبابى ئاستى
گەشى مىژۋىيى و ھەممى كۆمەلگەكان نامەبىۋىيان لە سەردەمى
ئىلىۋۇلۇۋىدا، نامادى ئەم تافە دىھنەۋە، ئەمەش لەۋىۋىيە كە ئەم سى
مۇدىلبىۋىيە ئىشكرىنى ئىلىۋۇلۇۋىدا سى مۇدىلبىۋىيەكى نوۋسىنەۋە
مىژۋىيە، و سى مۇدىلبىۋىيەكى ھەلگەكانى كۆمەلگەكان. لەمەشەۋە
كۆمەلگەكان بە سى دەستەبىۋىيەكى تەۋە دەگەنەۋە مىژۋىيە نوۋسىنەۋە
خۇيان و ھەلگەكان و ئەزەمەنكرىنى مەتۋىيە جىبابى بۇ ئەم مىژۋىيە
نوۋسىنەۋە. كە پەمچەكە بىھەمان ھەلگەكانى كوروت و راگوزمەنەۋە
پەشۋە، لەسەر ئەم سى مۇدىلبىۋىيەكى و سى دەستەبىۋىيەكى نەۋىشە
ھەلگەكانى:

• لە خۇرناۋا، لە كۆمەلگە گەلگەلەزىمەكاندا: ئىلىۋۇلۇۋىدا لە
سىستىمى سىياسى، لە دەستەلاتى سىياسىدا ماۋە. ھەل ئەم رەنگە تۇخە
جەلگەكان، ۋەكىلى لەۋىش خۇرناۋە كە ناتەۋىيە دەستەلاتە پەشۋەنەكانى
بەلگەزى و تەلگەزى كەلگەزى كۆمەلگەكانى و جەلگەكانى
بەلگەزى سىياسىيەۋە، تەلگەزى جەلگەزى و گەمە كۆمەلگەكانى لە تەلگەزى
خۇي ئەلگەزى و دەستەلاتە سىياسى تەلگەزى داۋاكارىەكانى تەلگەزىدا،
قەبرىنى ئەم دەستە كۆمەلگەكانى قەبرىنى سەنۇرە و قەبرىنى پەي
گەلگەكانى تەلگەزى بەلگەزى كۆمەلگەكانى. گەلگەكانى لە تەلگەزى
كۆمەلگەكانى ((پەشۋەزى)) پەشۋە بەلگەزى تافى كۆمەلگەكانى ((زەلگەزى)). بىھە
جەلگەزى ئەم گەلگەكانى بەلگەزى بەلگەزى لى تەلگەزىدا و زەلگەزىدا
پەلگەزى سىياسىيەۋە ((كۆمەلگەكانى)) پەلگەزى و پەلگەزى بەلگەزى كۆمەلگەكانى، و لە
بەلگەزى دەستەلاتى لە پەلگەزى تەلگەزىدا ۋەك ((سىستىمى زۇر بۇ ھەلگەزى
تەلگەزى))^(۱) پەلگەزى، پەلگەزى تەلگەزى مەلگەزى و ئىنلىشىشى ئۇتۇرەلگەزى
سىياسىيە ۋەك گەلگەزى تەلگەزى لە ((قۇلگەزى پەشۋەزى))^(۲) و

نامادەكارى راسىزمىيەنى ئەزمۇۋىتىشنىڭ قىسقىچەسى، لېڭىزىمى، لېڭىزىمى دەستە كۆمەلگەمەدا، مىللەتلىرى سەھەكى لى نىۋان پىياۋنى دۇننىۋى و پىياۋنى ئەمىرۇدە. پىياۋنى ئەمىرۇ تا دىت دەستەلەت كۆمەلگەمى و جىيەنلەنمەن بىرەننىر و تۆگەننىر دەپت، وپىياۋنى دۇننىش لى ((بىرەننىر)) (بىرەننىر) بىناكام لى گەرنەنمەي دەستەلەتۋىشنى دۇننىيەكەنلەر دىمەن: ((زوربەي سىياسەتكار تا ئىستاش ئەۋە نازان كە لىمىرۇا نەك ھەر لىزىر سانسۇرى بازارەكانى دارەپىدان بەلگە بۇۋىتە سەيە دەستەلەت و ھەمۇۋىگەرىي ئەم بازارەش))^(۱۳). ((نىر سىياسەتكار خاۋەنى زۇر بۇرى دەستەلەتلىرى كارى ۋەھەنلەر كە بۇۋىن بىرەننىر، كەچى ۋا ۋەندەكەن كە تۇۋى چارەسەرى گەرنەكەنلەر ھەيە. مىن ئەننىم ئەمەن تۇۋى ۋەھەمۇۋى. خەۋ بەۋە دەپنەن كە تۇۋىلەكى ۋەھەن ھەيە))^(۱۴).

• لى دەستەكانى بۇكى سۇسىلىزىمى جاران، لىم دەستە كۆمەلگە لۇكالىزىمەدا:

ئەپىدۇلۇزىيەك لى سىستىمى سىياسى، و لى رىكەستەنمەي كۆمەلگە ۋەدەلەت، لى بىرەنلەشكەن كۆمەلگە شەكەستىن. و بۇ تىپەرىنى ئەم شەكەستە كۆمەلگە دىمەۋىتەۋە خۇستەن لى خۇرناۋا. بەلام ئەمجارەيان ئەپىدۇلۇزىيە ناخۇزىت، بەلگە سىستىمى ئابۇرى بازار و تەكنۇلۇزىيە ((زەنن)). و بۇ كاراكرەن و ھەراھەمەكرەن ئەم خۇستەنەش تىزىكىرى ئەپىدۇلۇزىيە لى ئەزمۇۋى سىياسەت و دەستەلەتەرنەۋە. لېڭىزىمى، قەيرانى ئەتەننىنى ھەلگەشەن كۆمەلگەمە بۇ دۇي ((پىشەسازىبۇۋى))، پەراۋىزبۇۋى پەي ئەم قەيرانەش كۆمەلگەمە بە گەشەۋە، كە ناتەننىت بە ئەپىدۇلۇزىيە و لىرەنى ئەپىدۇلۇزىيەۋە سىستەمە گەشە كۆمەلەپتەكەي ھەۋچەرخەنە دىپەرنەۋە، لەمەشەۋە، لەم ئەتەننىشەۋە بىرەم ئەدەتە ئەننىشەكانى ((بىرەننىر)) لى لى بىرەننىر ھەمانەكان و ھىرەشەكانى گەۋبەلەپشەن، لېڭىزىمى دەستە كۆمەلگەمەدا مىللەتلىرى سەھەكى ناۋ كۆمەلگە لى نىۋان پىياۋنى دۇننىۋى وپىياۋنى ئەمىرۇدە بەلام دەستەلەت لى

پياۋانى دوتىنىيە. ۋېياۋانى نەمرۇش لە ھەۋلى ھىرشى بىردەۋامدان بۇ
گورتېپېيەنى ئەم دەسلەپتە.

• لە دەۋلەتەكانى جېھانى سىنى جاران، لەم دەستە كۆمەلگە
لۇكانىزىيەنەشدا؛ ئاپىيۇلۇزىيا لە سىستىمى سىياسى و لە دەسلەپتە ماۋە بەلام
نەو شەرىعتە كۆمەلەپەتى و كۆمەلگەپەنەى دۇرئەننەۋە، كە پىشترە
لەپشتى ئەفسانەكانى نىشتەمان و نىشتەمانپەرۋەرى و نەتەۋە
نەسبۇنالىزىمى. و لەپشتى جەمەتتە سۇسىيالىزىمىيەۋى و پالەننەۋە
بەنەفسوۋنى جېھانىيەنى كۆمۇنىزىم بۇى قەراھەتتەۋە. لىرە دەۋلەت
بۇيەكەمجارو بېيەردە لەمىزۋى دروستتەۋە، پان بۇ بەكەمجارو
بەنەكسەۋىنى دەمەكەكانى بىيە ئاپىيۇلۇزىيا گوزارشت لە خۇيەمەكات.^(۸)
گوزارشتەردىنەك كە تەنەھا ((دېزېۋونەۋى سىيەرى خۇيەتى))^(۹). پاخود
دەۋلەتتەكە لە تېرەۋىيەكانى (مېكافىلى)پەۋە خۇى دائىرەتەۋە، بەۋە
تاكە (ماف) و (نامانچ)نەك كە ھەيەتى (رەزگار كردن)ى خۇيەتى. و جگە
لەخۇى و بەپېۋەراۋەستەنى خۇى نەك ھەر ھېچ نامانچىكىرتى نېە بگرە
دۇى ھەر نامانچىكىرتە. دەۋلەتتەكە كە ((بەھاى تەپەتى خۇى ھەيە
بەھايەك كە لەروۋى جەمەك و بەكارھىنەنەۋە جىاۋازە لە بەھا
تەپەتەكانى مەۋە))^(۱۰) پاخود بەلۇزىكىنە دەجولنى و خۇى بەرپەۋەستە
و قەرمەنپەۋەستەمەكات كە تەرازانى نېۋان خۇى و كۆمەلگە ، و جىاۋاز
لەھەر لۇزىكىكىرتە كە بەرۋەستەپەكانى خەلەك و بەرۋەستەپەكانى
نىشتەمان و نەتەۋە خۋازپارەتى . لىرە قەيران، قەيرانى كۆمەلگەپەكە،
گشتى كۆمەلگەپەك بەھەۋە دىنامىكەتەكانىپەۋە ، قەيرانى
بەداكشەنەردن و پەراۋىزىۋونى كۆمەلگەپەكە كە دەپەۋەت بە مېتەۋەكانى
دوتىنى و دوتىنى دەۋر نېش لەمىزۋى خۇيەتە بىكات. و ۋەھمى نەۋەش
جېگىرىكات كە دەرشتەۋە پاي ئەم ئىشكەرنەى سەردەمىيەپە. نەمىش
لەۋ ئەنەپشەپەۋە كە قۇرمى تېگەشتەنى باۋو بەدەسلەت لە
((سەردەمىيەۋون)) لىرە ((بەرگىرى)) و ((بەرەنگارى)) لە رەسەنەپەتى

كولتوورپىيە. بىھوتايەك لىرە قەھران قەھرىنىكى ((قۇلى مېزووپىيە))^(۱) بە ھەموو رۇھوونە مەعرىقى و كۆمەلگىيەكانىيەۋە، لىرە لەم دەستە كۆمەلگىيەدا مىللانئى سەرەكى ناو كۆمەلگە لە نيوانى پىاوانى دوتنى و پىاوانى دوتنىنى دووردايە. پىاوانى دوتنى لە دەسلەتدان ، ۋەلى بەينى شەرعىتى نىشتمانى ونتمەۋى . و بۆمەۋىشىيان لە دەسلەتدا دىرئە بەزىرۋىنىكى سىياسىيەت تېزەكانى دىكتاتۇرى و تۆتالىتارىزى راسپىمى ئەمدىن. پىاوانى دوتنىنى دوورپىش لەرى ئامادەكرىمەۋە تەۋىزىفكرىنەۋى (رموز)ە مىسۇلۇۋىيەكانى كولتوورەۋە، كە تانىستاش بە ئەكتىفى لە پادەۋىرى و ئەنئەنىشە كۆمەلەيتەكانى ھەيە، ھەۋلى سۇپاگىرەكى كۆمەلەيتەنە ئەمەت بۇ جىنشىنبوون لە دەسلەتتى سىياسى و دەسلەتتى كۆمەلگەدا، و دەرپەرنىنى پىاوانى دوتنى . بىھوتايەكىتر، لىرە پىاوانى دوتنى لە روۋى سىياسىيەۋە، وپىاوانى دوتنىنى دوورپىش لە روۋى وىزدانى مۇرالى وروھىيەۋە لە دەسلەتدان. لىرە نەۋى پەراۋىزىكى دەسلەتتىشى بۇ نەۋەتەۋە پىاوانى ئەمەرىن، كەپان تاك تاك و زۆر بەكەمى ھەن . يان ھەر پىاۋەكىنى دوتنى و دوتنىنى دوور بە ۋەلى نەۋەتە ھەلەمىن وپەرىكى نەۋان دىپۇش. نىشكالىياتى نەم بەرگەۋىشىنەش بە كورتى لەۋە دىيە كە بە ھزرىكى مىسۇلۇۋى كولتوورىيى و پىشەۋىنەرىيە و ھزرىكى ئەنئەنىشەكرەۋى مۇدىرنىيە ئاپدۇلۇۋى ، بەينى بىنەۋە بىنچەيەكى رۇشنگەرى ، و بە ئەنئەنىشە ۋەھمىيەكانى سوۋەتلىنى مۇدىرنىيە و ۋەشنگەرى و سوۋەتلىنى مۇدىرنىيە پىشەسازىبوون، مامەلە لەگەل تەكۋىلۇۋىا دىكرىت ۱). و پەرە بە ئەنئەنىشە خۇمالىكرەنى كولتورىيەنى تەكۋىلۇۋىا ئەدرىت ۱. بە كورتى لەم سى بەشە جىپان، لەم سى دەستە كۆمەلگەيەدا، سى مېزوۋى جىاۋاز لە ئىستەدا دىۋەسرىتەۋە.

لەخۇرئالۋا، لە كۆمەلگە گۇبەلىزىيەكەدا، تەكۋىلۇۋىا مېزوۋى دىۋەسرىتەۋە. مېزوۋىيەۋە ھەلەشەنى كۆمەلگەيە بەرمە ۋەلى يان ئەۋەپىۋى مۇدىرنىيە و مۇدىرنىيە پىشەسازىبوون . پەرچەكرەدى ئەم

هەلگشانەش بەئەسەوئەیکردنی ئاییدیلۆژییە لە دوو تیزی نیونازیزم و نیوکۆمۆنیزمدا . نا ئەقلائیەتی پای قەیرانی ئەم هەلگشانە نا ئەقلائیەتی هەلسەفی و پۆتۆپای ئاییدیلۆژی شەولەکانە . لێرە مەلانی لە نیوانی ئاییدیلۆژی و تەکنۆلۆژیادایە و دەسلاتی کارا لای تەکنۆلۆژیایە . ئەم کۆمەڵگەیانە دا خۆشەناسیکردنەوه گۆیالیزمی و پۆستمۆدێرنیتەیی و ((زانین)) و ((تەکنۆلۆژی))یانەیه .

لە خۆر هەلات لە کۆمەڵگە لۆکالیزمیەکانی پەمەك . ئاییدیلۆژی میژوودەنووسیتەوه ، میژوونووسینەوه چەگرتووپیكرنی کۆمەڵگەیه لە مۆدێرنیتە ئاییدیلۆژییە و لە مۆدێرنە ی پەشەسازیبوونا .⁽¹¹⁾ پەرچەکردی ئەم چەگرتووپیبوون و نەتوانینی هەلگشانەش ئێسۆلگەری ئەمنیی - ناسیونالیزمیە . نا ئەقلائیەتی پای ئەم چەگرتووپیبوون و داكشانەش نا ئەقلائیەتی ئاییدیلۆژییانەیه بە ئەنلێشەکانی ((بە ئاییدیلۆژیكرنی تەکنۆلۆژی)) و ((بە کۆلتوویریكرنی ئاییدیلۆژی)). یوتاپیالێرە پۆتۆپای ناسیونالیزمیەوئەوه لە مەشەوه دەوراکردنەوهی دەسلاتی دۆنیایی سۆفیتیه . لێرە مەلانی لە نیوان ئاییدیلۆژی و تەکنۆلۆژیادایە . و دەسلاتی کارا هێشتا لای ئاییدیلۆژییە . ئەم کۆمەڵگەیانە دا خۆشەناسیکردنەوه هێشتا ئاییدیلۆژییانەیه ، ناسیونالیزمیانەیه ، و ئەمە وەك دارشتنەوهیەکی تێپەرکردنی لۆکالیزمیبوون سەیردەكری ، بەسەكری .

لە جیهانی سێ ، کۆمەڵگە لۆکالیزمیەکانی پە دوو ، کۆلتور و ئاییدیلۆژی پێگەوه میژوودەنووسنەوه .⁽¹²⁾ بەهەردوو فۆرمی لێکدانى ئاییدیلۆژی و کۆلتووور سیستماتیزەکردنی ئەنلێشە ی بەهەكکردن و پێکێشاونەکردنی ئەم دوانە . ئەویش لەتێزو ئەنلێشەکانی بەکۆلتوویریكردن یان بە عەقیدەیی و ئارتۆدۆكسکردنی ئاییدیلۆژی و بە ئاییدیلۆژیكرنی کۆلتووور بە ئاییدیلۆژیكرنی میسۆلۆژی . میژوو نووسینەوه لێرە ناکشانی کۆمەڵگەیه بە ئەنلێشەکردنی تێپەرین لە وەهەو

جېھانپەكەمىمۇ بۇ تەنكىرىنەمۇ بېرىن و كەمىنر خانلىنى دەسلەلات و سنوورە مەدەنى و كولتۇورى و ئەتىيەگان. و لە دەرمدى پىنداگىرى و خۇراگىر كىرنە ئايدىيولۇزىگان، و لە دەرمدى ئىرادە و خۇزىارى و ئەندىشەگانى سىياسەتەدارو حزب و دەسلەتە سىياسەگان، و لە دەرمدى پىشداورىيە فەلسەفى و كولتۇورى ئايدىيولۇزىگان بەرجەستەى جېھان بوو. و ھەموو كۆمەلگە و ئەتمومگان، كۆمەلە ئەتىي و كولتۇورى و رۇشنىرىيەگانى لە بەردەم پىرسىارى زۇر جەۋھىرىدا دىناۋە. گلوبالېزىمىش ھاۋىگانى شىكىتىك، شىكىتى ئايدىيولۇزىيا، خۇى تەرجىمەكات و پەوتىمگىرىت. ھەر بۇيەش خۇى ۋەك ئەلئەرنىتىف و دۋاى ئايدىيولۇزىيا، و ۋەك پىرۇزىيەكى شمولىسى جىگىرمەدى ھەر سى پىرۇزە كۆمەلگەمىيە ئايدىيولۇزىيەكى پىشخۇى و ۋەك شوناسى دۋاى ئايدىيولۇزىيا و دۋاشوناسى شمولىسى مەۋقەبەتى خۇى تەرج و پىنئەسەمەكات.

لە تافى ئايدىيولۇزىيادا، ئايدىيولۇزىيا لە ھەموو شتەكاندا بوو. ھەموو شتەكان ئايدىيولۇزىيىبون. ھەمووىيان ۋەقادارى خۇيان لە ئايدىيولۇزىياۋە دەھىنا. ھەر بۇيە كاتىك ئايدىيولۇزىيا شىكىتىلەننى، داپمان و وونىبون و قەبرىلەك دەكەتە بەشى كۆمەلگە: داپمانى ھەموو ئەو رموز و پىنۋانەمۇ رىئەسەبەھىيەنى كەكارى دەستەجەمەى و ((رۋنىيە دەستەجەمەى بەرمۇ ئايدىيە))^(۱) قەرىھەمەمەكەن، وونىبونى ئاراستەگان و ھاۋسەنگىيەگانى ناسىنەمەدى شتەگان و ناۋىنى ئاسانى شتەگان، و قەبرىلى دۇرپەننى شوناس و دۇزىنەمەدى شوناس. قەبرىلى پەراۋىزىبون و قەبرىلى دەرپازىبون لە پەراۋىزىبون. و قەبرىلى دۇزىنەمەدى رىگەگان و قۇرمەگانى خۇشۋاناسىگىرەمەدى نۆى و خۇسەلەننەمەدى خۇدارشتەمەدى نۆى.

جېھان دۋاى ئەم شىكىستە بەيەك قۇرم و يەك مۇدىل ھەۋلى تېپەرىنى شىكىست و داپمان و وونىبون و قەبرىلەك نەدەت. بەيەك قۇرم و يەك مۇدىل خۇى شوناسىپىناكەمە، ۋەك ئەمەدى گلوبالېزىمىش دىخۇۋازى و قەبرىلى پىنئەمەت و ۋىناۋ ئەندىشەمەكات. رەستە شوناسەگان پىشتر لە

سەرتاسەرى جىيەندە ئايىدىۋۇلۇزىيە، بەلەم تىزى ئايىدىۋۇلۇزى جىياۋزى
 مېتۇدى ((ئىشكرىنى مېتۇدى)) ئايى جىياۋزى. ھەر بۇيەش قۇرمەكانى
 شىكىست و دارمان و وونىوون و قەمىران ، جىياۋزى دىمىن. و كاتىكىش
 گۇلبالىزىمىش پەيماسى شوناسىكى جىيەندە ((شارسىتەندە تىكى جىيەندە ،
 كۆمەلگە جىيەندە)) ئەمدەت . و لە ھەممەت و مۇتەلەھەكانى پەشوووتى
 و ئىككىنەكانى شوناسى ئايىدىۋۇلۇزىيە ھەممەت و مۇتەلەھەكانى شوناسە
 جىيەندەكە، بەرەنگارى پروپىروو دىمىتەو . و خۇى لە بەرامبەر
 ھەممەت و مۇتەلەھەكانى شوناسى لۇكالىئە جىياۋزى و ھەممەت دىمىتەو.

سەرتەكتە و تىكى گۇلبالىزىمىش لە ھەممە جىيەندە نە. لە مېادەرى
 ھەممە كۆمەلگەكانى جىيەندە نەبوو. لەمەك دەستە كۆمەلگە پەك
 پىرۇمە ھاتوو كەمى خۇرناۋايە^(۱۰). ئەم مەيلى ((گۇلبالىزىمىش)) پەش بۇ
 خۇشوناسىكىرى جىيەندە و بىلگەشەكانى شوناسى جىيەندە ،
 پەشەندەكى لى خۇرناۋا ھەمە. كە ھەمىشە و لە دۋا رەتەنس و
 رۇشەنگەرىمە مۇتەلەھەكانى خۇى و تەركىرەو تەركەكات كە
 مۇتەلەھەكانى جىيەندە. و دىمىت ھەممە جىيەندە مۇتەلەھەكانى ئەم و بىنوسىتەو و
 ئەزمەوون و بەرەستە بىكت.

ئەگەر خۇرناۋا بە نەكە جۋارسەدە پەش ھەر شۈبھىكىرى
 جىيەندە تەبىئەتتىكى شوناسىگورى كۆمەلگە و تەكى كۆمەلگە بىكت لە
 مېتەپەزىكىتەو بەرەم ئەقلىيەت . و تەمەلەمەتە مەمەتە مەمەتە تەبىئەتتىكى
 ئەم ئەقلىيەتە بەمەلەھەكانى بىكت. و تەتەش تەتەت بە ھۋى ھەندەپە
 ئابوورى و زەستى و تەكۋۇلۇزىيەكە ئەم شوناسە ئايىدىۋۇلۇزىيە بەرەم
 شوناسىكى بالەتەبەرە ((زەندە)) و ((تەكۋۇلۇزىيە)) بەرەم ((كۆمەلگە
 زەندە - كۆمەلگە تەكۋۇلۇزىيە)) بىگۇرەت . و ئەم تەفەندەپە لە ھەندە
 پىرۇمە كۆمەلگەپە ئايىدىۋۇلۇزىيەكە، ((دىمەتە خۇشگۇرەندە)) ھەندەت
 كە پەندەو بەرەمە مۇتەرەمە مۇتەرەمە. بەرەمە ئىشكرىنى

مەمىرىنى ئۇنىۋېرسال خۇرناۋىرۇس لىسەر كۆمەلگەمىز ۋە لىسەر كۆلەمىنى خۇرناۋىرۇس لىسەر كۆلەمىنى.

ئەگەر خۇرناۋا لە پاى شىكىتىگە ۋە كەتتەن پەرۋەزى دۆلەتى خۇشگۈزەران، پان ئەم پەرۋەزى ئايلاندى ۋە پەرۋەزى دۆلىتى شىكىتى بىت. شىكىتى دەسلەپكى ئىشنى كۆلەن ئايلاندى جىھاننى ۋە قوتتۇرۇشنى بەرپەنكى بەھىزى كۆمۈشنى. ئەم ئىستەككەل سەردەمبۇرۇشنى ئەم دەسلەپكى ئىشنى جىھاننى بانگەشنى ھەتتەكىنى ئەم پەرۋەزى ۋە دەستبەردار بون لەم پەرۋەزى دەكت. بىسى ئەم ئەمكەت كە ((دۆلەتى خۇشگۈزەران ھەمەشە بۇ ئايلاندى))^(۱۳). ۋە ئەم بەزىرۇشنى سەردەمى جەنگى سەردەمەكتە كە ئىت بۇ ئورۇن دەستەندەت ((لەسەروو توناكەنى ئەم كىشورمەمە))^(۱۴) ۋە دەپتە ۋە ((روداۋىكى پاكوزم لە مىزۇوى ئايلاندى))^(۱۵) تەبىر ۋە تەبىر.

پنومپه پرۆژهی دموکراتی خوشگوزمران بۆ خۆرشاوا نهگهر پای شکستی کولونیا لیزمیانهش بوو بیت سهرکهوتنیکى معریفیه بۆ کۆمه لگه بېمراورد لهگه ل دوو دهسته کۆمه لگه کمیترو دوو پرۆژه کۆمه لگه بیه کمیترو. لیزمیه دهکرنیت بئینه سهرباسی دوو پرۆژه ئایدیولوژییه کمیترو. بمر له ههرشتیکیش دهبیت ئهوه بلین کله گلوبالیزمیشن بمره می نیشکرنی کۆمه لگه کانی ئهم دوو پرۆژه یه نهیه . نهک همر ئه مه به لگو گلوبالیزمیشن کۆمه لگه کانی ئهم دوو پرۆژه یه له بمرامېر خۆپا به لۆکالیزمیشن کردوه، لېمرا مېر خۆی دېناون.

لە خۆرەلات ، لە جیهانی کۆمونیزمی ، پڕۆژە کۆمەڵگەییە ئایدیولوژیەکی پڕۆژە یای سەرکەوتنە . بەلام سەرکەوتنی سیاسییە ئایدیولوژیانەک سەرکەوتنی مەعریفییە کۆمەڵگە . بەواتایەکیتر ، پڕۆژە ئیشکرانی ئایدیولوژییە ، نەک ئیشکرانی مەعریفە ، لەسەر کۆمەڵگەو لە سەر کۆلتووورو لەسەر میژوو . لێرە مۆدێرنەو مۆدێرنیتە ئایدیولوژییە ، و لە فەرمانەکانی ئایدیولوژییەو بەرھەمەکانی

بەرھەمى گەشەي كۆمەلگەو پىكىرنىڭ مەرىتى ئەم گەشەكەندە پان ئەم گەشەكەندە. ھەموو پىرىۋىيەكى ئايدىۋۇلۇش، ھەموو ئىشكەرنىڭ مېۋىسى ئايدىۋۇلۇش، ئەگەر بە دىۋىكىدا مۇدىرنەي ئابورى - تەكلىكى بىت، ئەم بە دىۋىيەدا مۇدىرنىتەيەكى ئايدىۋۇلۇشەيە. ئەگەر بە دىۋىكىدا گەشەكەندە ۋە ھەكشەننىڭ ئابورى بىت، ئەم بە دىۋىيەدا داخستىنى سىياسى ۋە سىستىمى ئۇتالىتارىزىمى سىياسىيە، بەتەپەتەش بۇ ئىزە ئايدىۋۇلۇش چەپەكان گە لە بەرامبەر خۇشاۋا ئايدىۋۇلۇش لېرىيالىزىمى دىمۇكراسى، ۋەك ئەتەرناتىفى ئەم ئايدىۋۇلۇشە خۇيان تەرخەمگەرد ^(۱۹). لىزە كۆمەلگە بە ھەمانەكانى ئايدىۋۇلۇش ۋە تىپروانىنى ئايدىۋۇلۇشەم گەتە ئىشكەردە لەمەر خۇي، ۋاتە ئىشكەرنىڭ گە لەمەرمەي رەموتى گەشەكەندە كۆمەلگەو پىداۋىستەكانى ئەم گەشەكەندەمەيە. ئىشكەرنەكانى ھالەتەكانى ئاۋەش تاكلۇزىكە ۋە يەكئاراستەكەردە ۋە يەكەرنىڭ كۆمەلگەيە. سەپىخستى يەكەيتى ۋە تەبىئىيۋوننىڭ كۆمەلەيتە گە زۇرتەر سەپەندە. ۋىارامى ۋە ئاشتەيەكى كۆمەلەيتە گە لەرنى زەپروزمەگەمەيە جىگەردەكە. ۋە ۋەتەكە، لۇزىكىكە بۇ داپۇشىن ۋە پەردەپۇشكەرنى جىاۋازىەكان، بۇ سىركەرنى جىاۋازىەكان، ۋە جىنشەينىڭ ۋەمەي قەرتكەردە ۋە جىركەرنى جىاۋازىەكان. ۋە كۆرتكەرنەمەيە ھەموو ھەقىقەتەكان ۋە لۇزىكەكانە لە ھەك لۇزىكە. ^(۲۰) ۋاتە ئىشكەرنىڭ زۇرتەر نەپىگەردە ۋە سىركەردە ۋە جىركەرنە لەرنى زەپروزمەگەمەيە - ھەم - گە زەپروزمەگە دۆلەتە. ^(۲۱)

ئەمەش بەتەكانەن ۋە راستەر ھەۋلى جىركەردە ۋە قەرتكەرنى ھەموو شۇناسەكانى پىشخۇي. ۋە شۇناسەپىزىيەكى ئىۋى لە پەنتىگەمە گە رەنگەرنىيەكى ئىۋى بۇ رەنگەستەمەيە كۆمەلگەيەك گە پەشتەمەيە نىيە ۋە لە ھەموو رەتەپەندە پەشتەمەيە مېۋىيەكانى دىمەچەرنى، ۋە نامۇۋە نەمەسەمەكات بەكۆمەلگەكانىز ۋە تەنەت بەپىشىنەي خۇشى.

لە جيهانى سىو بەتايبەتیش لە جيهانى ئىسلامى شوناسپىزىكرنى
 ئايدىيۇلۇزىيە سەرەراي ئەۋەى مەرجهئىكى لە سەرگەوتنى ئايدىيۇلۇزىيەى
 ئوروپاي خۇرەلاتىا، و لەخۇبەرامبەر و خۇ ئەئەرناتىفكرنى بلۇكى
 خۇرەلات بۇ خۇرناۋا ھەبوو. پالەنەۋەكانى زەرورەتبوونىشى لە وئە بوو
 گە ھىزىكى داگرگەر - كۇلونيالىزىمى - تەۋاۋى كۇمەلگە ونەتموو
 نىشتەمانىكى خستبوو ەازنەى بەرگرى وبەرزىگانەۋە. لىرە لەم
 كۇمەلگەيەنەدا سەرگەوتن سەرەراي ئەۋەى سەرگەوتنى مەرىفەيەنە نىە،
 سەرگەوتنى سىياسى و كۇمەلگەيەنەى ئايدىيۇلۇزىيە نىە. سەرگەوتن
 سەرگەوتنى نىشتەمانىك و نەتەۋەيەگە گە داگرگەرن بەرەو زىاتەر خۇ
 پەنەنەۋەى كۆلتورپانە و پالەنەۋەى كۆلتورپانە، و لەمىشەۋە بەرەو
 نەنلەشەكانى تەقىسكىرنەۋە و بەمىسۇلۇزىكىرنەۋەى كۆلتورپانە بىرەۋە.
 ھەر بۇيەش ئايدىيۇلۇزىيە و شوناسى ئايدىيۇلۇزىيە دەبوو بە دەزوۋلە
 ووردەكانى كۆلتورپانە گوزەربىكەن. ونەك ھەر لە بازى كۆلتورپانە ھىچ
 قەسە و پەرسىيەكى جەۋھەرى ۋەھىچ گومانىكىيان نەمىت، بەلگە بۇ
 كۇمەلەيەتپوون و كۇمەلگەيەتپوونىشان پەنەيەنەۋە بەر كۆلتورپانە و
 سەرلەنۇئ تەقىسكىرنەۋەى كۆلتورپانە. گە نەمەش بۇ خۇى
 خۇمالىكىرنىكى ئايدىيۇلۇزىيە، رۇشنىرەن نەۋەى نەمەش ئايدىيۇلۇزىيەى
 نەسپۇنالىزەمە گە نەگەر خۇمالىكىرنىكى تەۋەتپانەى ئاينىيەش
 نەكرەت، خۇمالىكى كۆلتورپانەكرەۋە. نەمە سەرەراي نەتەۋەى نەم
 ئايدىيۇلۇزىيە بۇ تەپەرىن لەمەزەكانى "دەۋلەت - نىشتەمان" ە ە بەرەو
 مەزەكانى "دەۋلەت - نەتەۋە". ھەرچى ئايدىيۇلۇزىيەكىرنەۋەى ەك
 سۇپىيالىزىمى و لىبرالىزىمى لەرەۋى پىگەۋ بىگەى كۇمەلەيەتپەۋە
 جىۋازىيەكى ئەۋە لەننىۋەنەدا نەرسىكاۋە لەنۋەيەكەرنە بەنەسەنى
 دەنەسپەنەۋە، و لەمەشەۋە بەشپەيەكى پۇپۇللىزىيەى ۋەھا بەرەخراۋن و
 بەكۇمەلەيەتپەكرەۋن گە زۆر جىۋازو جىيە لەو تىزو ۋەزەمەى گە لەشۋەنى
 خۇى ھەمەتى، ۋەتە لەخۇرناۋا. ھەر بۇيەش لىرە ستەمە باس لە

مۇدىرنىيە بىكرىت.^(۳۳) ئەۋەى لەمبارشەۋ نەندىشە دەگرا جگە لە
 ۋەھمىكى ئىمگىنى فرىۋەدرانى مۇدىرنىيەى ئايدىۋولۇيانەى بلۇكى
 خۇرەھلەت شىتېكىر نەۋو. لىزە ئەۋەى لە مۇدىرنەۋ مۇدىرنىيە رسكاۋ
 ۋەمرگىرا جگە لە پۇتۇپى (تەنمىيەى نابورى)، دەستە بەرۋونى ئەۋ
 كەرسەۋ مىكانىزىمانەش بوۋ كە سىستەمىكى توتالىتارىزمى پىنادەمەزى ۋ
 دەپارىزى. ئەۋىش بە ھاۋردىنكى ((قتۇۋبەند)) پانە لە بلۇكى
 خۇرەھلەتەۋ: ((حزبى سىياسى جەماۋىرى ۋ ئايدىۋولۇيانەى رادىكالىستى -
 پۇپۇلىزمى ۋ دەزگای پۇلىسى تونۇتۇل. ۋ تەگنولۇيانەى سەربازى ۋ
 ھونەرمانى مەشق ۋ راھىنانى سەربازى. ۋ بىنەماگىنى ھەلگەرەنەۋى سوپا
 لەگەل. ۋرىكخستەنەۋى سوپا ۋەك دەزگایەكى پۇلىسى زۇربۇھىنان ۋ
 پەلاماردان.))^(۳۴)

لىزەۋە، لەم گورتە بىسەى مىزۋى ئايدىۋولۇيانەى كۆمەلگە
 لۇكالىزىمىيەكانەۋە، دەتۋىن لەۋ دۇخە كۆمەلگەبىيەى ئىستى
 خۇشۋناسىكرىنەۋى لۇكالىنە بگەين، كە ھەم داكشانى كۆمەلگەى ۋ ھەم
 خەسەلمىتىكى ((بەرمىنگار)) پانەى دراۋىتى ۋەھمىيە. بەلام نەمە، نەم شىۋە
 خوشۋناسىكرىنەۋە لۇكالىزىمىيە. راشەكرىنى تەنھا لەسەر نەم پىشىنەۋ
 دۇخ ۋ تايەتمەنىيە كۆمەلگەبىيە راگىر نەبىت. لەمەدا دەبىت
 گەرەنەۋىيەكىش ھەبىت بۇ دۇخى جىھانىي. لەمەشدا ئەگەر بۇ خۇرناۋاۋ
 لە تافى دۋاى ئايدىۋولۇيانەى خوشۋناسىكرىنەۋە دەرۋاۋىشتەى ھەلگەشانى
 كۆمەلگەبىت. ۋ لەم خوشۋناسىكرىنەۋەىدا خۇرناۋا لە بەرامبەر ھىج
 زۇربۇھىنانىكى دەرمىكى ۋ ھىج ((مىنەس)) ئىكدا نەۋو بىت. ۋ تەمانەت نەم
 ھەلگەشەنى ھىزدارىيەكى ۋەھابىيەت كە مەبىلى ئەۋەى ھەبىت، ۋ ھەۋلى
 ئەۋە بىدات ۋ بانگەشەى ئەۋە بىكات. كە ئەم شۋناسىپرېزىيە جىھانىيەى
 گشتىگرى جىھان بىكات، ۋ گشتىگرى جىھانىيەت. ۋ ۋەك دۋاپلەۋ بالاترىن
 پەلەكانى شارسىتانىيەى مەۋقايەتى پىناسەى ئەم شۋناسىپرېزىيە نۆپىيەى
 بىكات، ھەر ئەمەش بەگۋى جىھاندا بىلات. ئەۋا كۆمەلگەگەنەت. كۆمەلگە

لوکالیزمىيەكان، لە خۇشوناسىيەكرىنەمويان ئەك ھەر لەم دۇخى ھەلگشانە
 بەھرەمەندىن، و بەرامبەرى ئەمە لە داكشانان. بەلگەو لە بەرامبەر
 ((مناھىس)) ئېگىشدا خۇشوناسىيەكەنمەو كە سەرسەختانە دەيمەوت
 شووناسى خۇى بسەپىنى. و لە ھەموو بېرگە و رەگمەزەكانى گۇبالبىزىشندا
 ئەم شووناسىزىيە نامادىيە، و خودى دياردەى گۇبالبىزىشنى كىردۈتمەو
 ھەقىقەتى ئەم شووناسىزىيەى، و كىردۈتە مېكانىزىمى ئەم سەپاننە. بە
 واتاپەكىز، لەم كۆمەلگەيانەدا خۇشوناسىيەكرىنەمەو گىرەتەكىسى بەرامبەر
 ھەستانى ھىزىكى دەرمەگىيە. كە ھەم ناچار بە تەكاندن و دۇراندنى
 شووناسىيە كىردۈو. كە زەمەنىگە بەنارامى و بېپىرسىارو بىھىچ
 گىرەكۈلەك خۇى پېتاپەتمەندەكرىدۈو خۇى پى لەوانىز جىاكرىدۈتەو.
 و ھەم دەيمەوت شووناسى خۇى بسەپىنىت. ھەر بۇيەش لىرە
 خۇشوناسىيەكرىنەمەو بەھەمان قۇرمى سەردەمى كۇلۇنىيالىزىمى
 ((بەرمەگارى)) ئەمە پەنادانەو دى ناچارانە بۇ شووناسە كۆنەكانە:
 كۆمەلگەكانى جىھانى كۆمۇنىزىمى لە خۇشوناسىيەكرىنەموياندا، ناگەرېنمەو
 سەم كۆمۇنىزىم و چەپرەويىوون، بەلگەو رىك بۇ پېش كۆمۇنىزىم، بۇ
 ناسيونالىزىم و راستەويىوون. كۆمەلگەكانى جىھانى ((س))ش ناگەرېنمەو
 بۇ ئەزمۇونكرىنەمەو ئاپىدولۇزىيەكەيت و پروسسىيەكىزى
 خۇمالىيەكرىنەمەو كۆلتورپانەى ئاپىدولۇزىيە، بەلگەو رىك بۇ پېش
 ئاپىدولۇزىيە. بۇ كۆلتور و پىرۇسىيە بە ئاپىدولۇزىيەكرىنەمەو كۆلتور.
 بىماتاپەك لەمەو دەتوانىن ئەمە بلىيىن كە خۇشوناسىيەكرىنەمەو
 لوکالیزمىيەكان بە ھەموو تىزەكلىمەو، بەھەموو خۇپەنادانەمەو پالانەمەو
 ئاپىدولۇزىيە و كۆلتورپەكانىمەو، گوزارشتن لە داكشان، داكشانى مەعرىفى.
 و ھەل بۇ ھىنانەمەو مەپدان و كارايىكرىن و ئەكتىفكرىنەمەو
 كۆمەلەيتانەى سىستە مەعرىپىيە پېشمۇدېرنىيەكان و مېتۇدە مەعرىپىيە
 پېشمۇدېرنىيەكان.

دواجار دىكرىت نىمى بىلەن كەلە جىيەنى ئىستادا بە ھەمان تىزىمىيەكەنى ھەلگىشەنى مىژۋىي كۆمەلگە گۇبالىزىمىيەكان - گۇبالىزىمىشەن -، دىكشەنى مىژۋىي كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەكان - لۇكالىزىمىشەن - ھىيە. كە نىزمىيەكەنى نىمىيەكەنى كلاسسىيەكانە و پىشەننىيەكى و پىشەننىيەكىنىمىيەكى مىژۋىيە .

ئىستەلە ناۋىيەكانى جىيەنى سىيەكان، لە كۆمەلگە لۇكالىزىمىيە پە ((دو)) ھەكەنە، و پەتەيەتەش بىرپەكە چەكە ھەمەكان، نىمى تىروانىيەكە بىلەن كە گۇبالىزىمىشەن بە نۇرمىيەكەنە كۆلۇنىيەكىنى شۇنىيەكەنە. و لەمەدا ھەتەرونىيەكى كۆلۇنىيەكەنە. و پىكەمەكان بەجىيەكان سەركەلى كۆرەنەمەكە پەكەستەمەكى تۇخەم و رەكەمەكانى سەكەلەندەنى مەكەنى و كۆمەلگەمىن دۇ بە گۇبالىزىمىشەن ، و لە ھەمەكى زىنەكەنەمەكى زەمەنى بەرەنگەرى و بەرەنگەرى دۇ كۆلۇنىيەكىمىن. بەلام لەۋنە لە كۆلۇنىيەكەنە جىيەكەنەمەكە رەكەشەكان لىدەكەن، كە كۆلۇنىيەكەنە دىكەمەنى و بىلەكەشەكى نىمى ئەكەن، پەنادەمەكى ((رەمىيەكەنە)) كۆمەلگەمەكە كۆلۇنىيەكى !^(۱) و نەمە بە تىزىكى ((دەكەنە لە مىژۋى))^(۲) يەنە ((مەكى چەكەكەنەكى بەرەكانە))^(۳) دىكەنە. ھەل نەمەكى لىدەكە و لە تىروانىيەكى نەمە بىرپەكانەدا وونەمە بەھەكى نەمە تىزى بىرەكەنەمە مەكەمە چەكەكەنەكانە، ناتەكەن پەتەيەكەنە، چەكەكەكەنى سىستەمەكەنەكى ھەكەنەكى نەمە تىروانىيەكانە كە جۇرەك ((ئىشەكەنى مىژۋى)) نەمەمەكەكە بەرەكە تىپەكىنى لۇكالىزىمىيەكانە. ھەلگەشەنى كۆمەلگە!!.

و ھەمەكە، رەكەلەخۇداخەستەكە كە نەمە بىرپەكانە لەبەكەمە خۇيەنى دادەكەنە نەمەكە دەكەن، لە كۆمەلگەكانى ئىمەدا تا ئىستە دوو تىز، دوو مەكەنى ((ئىشەكەنى مىژۋى)) نەمەمەكەكە ((كۆلۇنىيەكى)) و ((ئەپەكەكە)) . و ئەكەر ئەپەكەكە بەرەكە نەمە شەكەست و ھەكەنە مىژۋىيەكانە رەپەكەكەمەكى. و بۇ ھەلگەشەنى مىژۋىيەكى لەمە زىكە

پېښه که تا نښتې ډېره مېکر دووه. ونه گمر کولتو ورپس به و نه نښه
میسو لوژی مېوه بهر و دواوه مان راپېچلېکات و یو ډاکشانی زیاتری
میژووی و معرفیانې کومه لگېه. نهوا ((گلېالیزهشن)) پېش داوی
دانانی چه که گلانمان لیدهکات ((بانگېشتی نهوه ډکړنې تا بهم پان
بهوشیویه چه که گلانمان دابنن))^(۳۷) و خو بهدستمه بلهین ۱. نه مېش
بؤخوی ترازیلېه که ستمی سهرده رهینانموه سهر پستکردنهوه
و ښادېکات. لېر و نهو پرسپاره سادیه ډرسکې: نهی چار سهر چه ۹.
وهلامی نهو پرسپاره و پوونکردنموه زیاتری نیشکالیتهکانی نهو
وهلامنموه بؤ بهشکانیتری نهو نووسینه داننیم. بهر له گوتاییهاتی
نهو بهشه و له کوی بهسهکانی نهو بهشه وه. وهک سهر مایهکی
رهنگرېز کردنی ناراسته کؤچ که دیسانموه روونکردنموهکانی دسپېر مه
بهشکانی دوابی نهو تووسینه. ډکړنې بهر چاوورونیه کمان لابیټ لموهی
پموت و ناراسته کؤچ له کومه لگه لؤکالیزهیه کانه و بهر و کومه لگه
گلېالیزهیهکان. له کومه لگهکانی کارایی و بهر یه ککه و تنی تیزهکانی بهر و
ډاکشانېرن و چه به مستوویکردنی کومه لگه بهر و کومه لگهکانی
هه لکشان.

پیشگی حوالہ

ئىشكالىياتە كانى كۆمۈشكە لوگالىزىيە كەن

لەم بەشموو لەنولبەه کانی ئەم بەسەو هەولنەدەم گەر بەشێوی
دەرگالێکی دەرگاگانیی بوو، روونکردنەویەك سەرپێنخەم سەبارەت
بەپێشینەو ریشەو سەرمەاوەکانی ترازێلای کۆمەلگە لۆکالیزمیەکان ،
بەتایبەتیش کۆمەلگەکانی هاوچەشن و هاوشێوی کۆمەلگەیی خود کە
بەرگاویە بە ئیشتاگالیتێکی پێکەو هەلکردن و پێکەو هاتنەوی شتە
ناتەباو نەسازەکان . ئەویش لەو فۆرم و شیوەیدا کە ئایلیۆلۆژیای
ئەندێشەکانی رێنسانس – بەتایبەتیش رێنسانسی عەرەبی – لەدواداگانی
سەدی نۆزدەهە یانەپێژو رەنگپێژیانکردوو. و کۆمەلگەیان لەزەمەن و
دۆخێکدا قەتیسکردوو کە بەرچاوپروونی نەك بەرامبەر ئاراستە
بەپلانیەکان ، بەلکو بەرامبەر ئاراستە سروشتیەکانی بەرمو پێشەوایی
خۆشی نەبێت . و پێشبینی بۆ هیچکام لەپێشەتەکان و تەنانت هەنگاو
خۆرسکیەکانی خۆشی نەبێت . ترازێلایەك کە هەموو ئەو تێزانە
ئەزمونەهەری و بەریەکەدەهون و لەبەرەمبەرە—کەیدا
خۆشوناسیدەگەنەو، کە تیزگەلێکن بۆ زیاتر تەمومزکردن و لێکردنی
بینینەکان و خۆنەوێزینەوی کۆمەلگە، و دواجاریش هەنگاوەهەلگرتن
بەرمو رابردوو.

بەھەمان جىياۋزى روڭياگانى خوتىننەۋى گۇلباليزمىشنى:
 ((كۆمەلگەكانى گۇلباليزمىشنى)) يان ((كۆمەلگە گۇلباليزمىيەكان))، روڭيايى
 جىياۋزىش بۇ خوتىننەۋى لۇكالىزمىشنى: ((كۆمەلگەكانى لۇكالىزمىشنى))
 يان ((كۆمەلگە لۇكالىزمىيەكان))، بۇ ناسىنەۋى پەيۋىننىيەكان و
 پىكىيىپەندو پىكىيىپەلەبەنمىۋون و بەرامبەر پەكىيۈسەتتەنەكانى
 (گۇلباليزمىشنى) و (لۇكالىزمىشنى)، لەمەشەۋە ناسىنەۋى گىرەتەكان،

ئىشكالىمىتەكانى ھەرىكەت كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەكان و كۆمەلگە
گۇبالىزىمىيەكان، ھەمىيە. ^(۲۸)

كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەكان لە ئىستىمدا لەمەردەم رۇوبەرۇوبوونەو
خۇدارىشتەنەوھەكى چارمىووسىسازدان. جۇنلەپىيەكانى تىگمىشتەن لەم
رۇوبەرۇوبوونەوھە و خۇدارىشتەنەوھە. تىگمىشتەن لە خۇنامادەكردن بۇ
يەكلايىكرىنەوھە وساغرىنەمى ئەم رۇوبەرۇوبوونەوھە و خۇدارىشتەنەوھە،
و ئىشكالىيات و گىرەت و بەرەستەكانى ئەم خۇدارىشتەنەوھە، و ئەم ھەزا
مەغرىزى و كۆمەلگەمى و جىھانىيەكى ئەم خۇدارىشتەنەوھەكى تىيا
نەمىووسرىنەمە. گىرەتەكى كە كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەكانى لە بەردەم دۇورپان،
پان چەندىرپانى بىرپارو فۇرمى تىگمىشتەن و ناسىنەمى ئەم گىرەتە، و
ھەنلىك جارىش گوزارشتى جىاواز بۇ يەكرونىيە تىگمىشتەن و ناسىنەمە
دانائە. ئەمەكى مەن لىرەمدا دەمەنىت لەمەرى رەمىستەم ھەم رۇنىيە
جىاواز مەكان ھەم گوزارشتەنە جىاوازەكانى يەكرونىيە بۇ ئەم
خۇنىنەمە تىگمىشتەن و ناسىنەمە.

*

*

*

ھەمەركەت پىشىر نامازەمان بۇ كىرد، كۆمەلگەكان لە تافى
ئەپىيۇلۇزىيادا بە پىشتەمىيەكى مىزۇوىيە و كۆمەلگەمى جىاواز و
بەرمەنىلە نامانچ و گىرمە كۆمەلگەمى جىاوازەمە نامادى ئەم تافە بوون.
و لەمەشەمە بە مىزۇوونووسىنەمەكى جىاواز لەم تافىدا گوزەرىنەكرد. و
لەپەي تىپەرىنى ئەم تافە و شەكستى ئەپىيۇلۇزىيەش دەرگىرى قەبرىنى
جىاواز، سىزاكتۇرى جىاوازى قەبرىن و فۇرمى جىاوازى رۇچوونى
كۆمەلگەمى و كۆمەلەپەتى ئەم قەبرىنە بوونەوھە. بە دۇو ئاراستەى
ھەلگەشان پان داكەشانى كۆمەلگە. و فۇرمى و ئاستى جىاوازى ئەم ھەلگەشان
داكەشانە مىزۇوىيە.

بىنمىرتىرېن گىرەت و ئىشكالىياتى ئىستىمى كۆمەلگە
لۇكالىزىمىيەكانىش پىرسى جۇناپەتى ((سەردەمىيىوون و رەسەنىيىوون))^(۳)؛
جۇناپەتى سەردەمىيىوون بىلدۈرۈلۈشى رەسەنىيىتى، و جۇناپەتى رەسەنىيىوون
بىدەرچوون لەسەردەمىيىتى.

ئەگەر لە تافى ئايدىلۇلۇزىادا، لەسەردەمى ھەمۇونگەرى
جىھانىيەنى ئايدىلۇلۇزىادا، پىرسى ((سەردەمىيىوون)) لىكناھەۋىيەكى ئاسان
و سادە و بىگىرۈگۈلى ھەگىرتىن و بۇكرابى، و بىئەسەنى لاي بەشى
ھەرمۇزى خەلگى سادەش لىكدرابىتەۋە تىگەپىشتىن بەرامبەرى
ھەمۇوبىت. بە تاپىمىش لە كۆمەلگەكانى ۋەك ئىمەدا، و بەگورتى بە
ئايدىلۇلۇزىوون ۋاقادارى سەردەمىيىوون بووبىت؛ لە ((دامەزاتلىنى حزبى
ئايدىلۇلۇزى، دەسلەتسى سىياسى ئايدىلۇلۇزى، دىۋەتسى ئايدىلۇلۇزى،
درووستىرىنى خەلگى ئايدىلۇلۇزى، شەرمەلەلانى ئايدىلۇلۇزى، دۋستەمى
و ھارىكارى ئايدىلۇلۇزى)) دوتىرىش و بەگورتى (كۆمەلگە ئايدىلۇلۇزى!!).
ئەۋا دۋاى شكىتى ئايدىلۇلۇزىا ئەم پىرسە جارىكىت سەرھەلەمەتەۋە.

لەسەردەمى ئايدىلۇلۇزىادا، ئەمەۋمەكان، كۆمەلگاكان، نە پىرسى
سەردەمىيىوون نەپىرسى رەسەنىيىوونىيان بەرادەمى ئىستە زەھەبەۋە، و
تەمەنەت دەگىرتى بلىين ئايدىلۇلۇزىا ئەم پىرسە لە پىشتى خۇيەۋە
شارىدەۋە، و خەفەگىرىۋە. ھىچ كەسىك، ھىچ گىرۈپىكى ئەتتى و
تەمەنەت گولتۈۋىرى، جگە لە سەلەفە نىسۋەلىكان پىرسىارىكى ئەۋتۈى لە
بارەمى رەسەنىيىوون و سەردەمىيىوون، لەبارەمى بەگەمىتى كامەيان، و
بىناغەمىيىوونى كامەيان بۇ ئەۋىلى نەبۋو^(۴)، ھىزىكى بىمەمۇۋە و
تېزىرە و دەسلەتۈپىشتۈۋى جىھانىيە ۋەھاش نەبۋو، ۋەك ئىستە
گولبالىزىشەن گە دۋانەمى ((رەسەنىيىوون - سەردەمىيىوون)) و
پىرسى بەگەمىتى كامەيان بىخاتە ژىر پىرسىارەۋە. لەمەشەۋە ئىشكالىياتى
ئەم دۋانەمىيە ۋەزىم و رۈنىيە جىۋاۋاز بۇ تىگەپىشتىن و خۇننەۋە ئەم

ئىشكالىياتە و بۇ رەۋاننىمۇدى پەرسىيەلىكەن ، پەرسىيەلىكەننى پەي ئىم
خۇننىمۇدى . سەرھەلىيات .

خەلىك و كۆمەلىگەن ، نەمەۋەلىكەن . بىتەپەتەش لى جىھانى سى -
كە زۇرتىر بىتەپەتەش ئىم بىتەپەتەش - لى پۇتۇپەي ئىمۇدا چەقەندىرەۋون ، كە
دەتۋاننى بىتەپەتەش ئىمۇدا پۇتۇپەي بىتەپەتەش سەرھەلىياتە ، و بىتەپەتەش ئىمۇدا
ئاسانى مەسەكەندى بىتەپەتەش ئىمۇدا بىتەپەتەش ئىمۇدا بىتەپەتەش ئىمۇدا
كۆلتۈۋەتەش رەسەننى . دەتۋاننى بىتەپەتەش ئىمۇدا رەسەننى و بىتەپەتەش
پەرسىيەلىكەن ئىمۇدا لى رەسەننى كۆلتۈۋەتەش ، بىتەپەتەش ئىمۇدا لىسەر
كۆلتۈۋەتەش لىمۇدا شەمەننىمۇدى ((مۇنەۋەتەش)) لى ئىمۇدا پۇتۇپەي ئىمۇدا
ھەر سەرھەلىياتە بىتەپەتەش ئىمۇدا بىتەپەتەش ئىمۇدا بىتەپەتەش ئىمۇدا .

بەلام شىكەتلى ئىمۇدا پۇتۇپەي ئىمۇدا خەۋە ئىمۇدا زىنەن و لىمەندە
خەۋەتەش ئىمۇدا دانەك : سەرھەلىياتە بىتەپەتەش ئىمۇدا بىتەپەتەش ئىمۇدا
ئىمۇدا پۇتۇپەي ئىمۇدا لى دىۋە ، دىۋەكى گەۋە
مىزۋەش شىكەتلىمەش و ئىمۇدا ، ھىچ تىزىكى سەرھەلىياتە لىمەندە
شۈنەكتەش مىزۋەش ئىمۇدا بىتەپەتەش ئىمۇدا لى رەسەننى . لىمەندە ئىمۇدا
كۆمەلىگەن جارىكەت دەرگىرى ئىمۇدا گەۋە و ئىشكالىياتە بىتەپەتەش
چۇنەپەتەش لى بىتەپەتەش ئىمۇدا ھەشەننىمۇدى ((سەرھەلىياتە بىتەپەتەش
رەسەننىمۇدى)) . ئىمۇدى پەرسىيەلىكەن ئىمۇدا چۇنەپەتەش ئىمۇدا جىلەش
چەۋەشەش كە شىكەتلى تىزى سەرھەلىياتە بىتەپەتەش ئىمۇدا ، كە پەش
ھەشەش كۆمەلىگەش بۇ تەش پەشەش كەش شىكەتلى و
سەرھەلىياتە بىتەپەتەش ئىمۇدا پەرسىيەلىكەن .

ئەگەر پەرسى سەرھەلىياتە و رەسەننىمۇدى بۇ خۇنەۋە ، بۇ
كۆمەلىگەننى گۇبەلىزەش ، بىتەپەتەش ئىمۇدا بىتەپەتەش ئىمۇدا ھىچ گەۋەش
لە خۇنەگەش . و سەرھەلىياتە بىتەپەتەش ئىمۇدا گۇبەلىزەش بىتەپەتەش ئىمۇدا لىسەر
رەسەننى كۆمەلىگەن راگەش . و بۇ ئىمە ھەشەشەش و پەشەشەشەش
لە مۇنەۋەتەش و مۇنەۋەتەش ، و لى لىرەلىزەش دىمۇگەش ، و ئىمۇدى بازار

ۋىزادى ئەم ئابورىيە، ھەيىت. ۋ ھەم لە دەسلەت ۋ تۈنلەپەكى دارابى ۋ
 ئابورى ۋەگنۇلۇزى ۋىزىستى ۋەھاش لە ئىستەدا بەھرەمەنلىت، گە
 لەئىستەدا ئەك لاى ھىچ كۆمەلگەبەك ۋ بەشىكىزى جىھان نىيە. بەلگۈ
 نەخۇرئاۋا خۇى ۋەھىچ كۆمەلگەبەكىزىش لە مېزۋەگەنى پېشۋوتىدا
 خاۋەن تۈنلەپەكى ئاۋەھا نەبوۋنە. ئەگەر لە تۈنى ھەموو ئەمەنەۋە
 پىنداگىرەكان ۋ خۇدشۈناسىكرىنەۋەگەنى ئەم كۆمەلگەبەك تەنھا راۋەستان
 لەسەر سەردەمىبوۋن. لەسەر سەردەمىبوۋننىكى گۇبالبىزىشەن بىت.
 ۋتەنەت بانگەشەى رەسەنپىۋنەكانىشى ھەر گۇبالبىزىشەن بىت، ئەۋا بۇ
 كۆمەلگەكانىز، بۇ كۆمەلگە لۇكالبىزىمىيەكان ۋەھانىيە. لېرە سەردەمىبوۋن ۋ
 رەسەنپىۋن پىرس ۋگرفتىكى بىچىنسىيە. لېرە، لەم كۆمەلگەبەكەدا، بەھۇى
 دۇرەننى سەردەمىتېبوۋنە پېشۋەكان، ۋ ئاشكرىۋونى تىزىۋىتۈپەكانى
 سەردەمىتېبوۋنە پېشۋەكان، ۋ خۇدەر خىستى ۋەيرىشە بەھەژمۋنەكانى
 تىزى سەردەمىتېبوۋنى گۇبالبىزىشەن، ۋ لەمەشەۋ بەھۇى سەرھەللىنى
 فۇرمى جىۋالۋى تىگەشەن لە سەردەمىتېبوۋن ۋرەسەنپىۋن ۋ
 ئىشكالىتەكانى جۋانەمنى پىكەۋەھەنەۋە جوۋتكرىنى مېزۋىسى ۋ
 كۆمەلگەكى ۋەعەرىفىيەنى ئەم دۈنە، ۋپېشۋەۋىرى ۋ پىنداگىرى جىۋالۋى بۇ
 لە پېشۋونى كامەيان ۋ لەپاشىۋونى كامەيان. كۆمەلگە دەرگىرى لىكترازان
 ۋ مەملەتنى ۋ شەرى كۆمەلەپەتەنى ۋەھابوۋ كە مەگەر تەنھا بە
 پالەنەۋەكى پېشۋىرەننىيە ۋ بە ئەھكامەكانى مېتافىزىكىيەت ۋ
 تېرۋەننى تۇتالىتارىزىيە ۋاتاپەكان بۇ بىۋىزىتەۋە ۋ پەساۋىرەنەۋە.
 لېرە، بەگشتى ۋ تىزى باۋو ۋبالادەست ئەۋەكە: رەسەنپىۋن
 پەگەمىتى ھەيە، ۋ لەرەسەنپىۋنەۋە سەردەمىتېبوۋن دەخۇنلەنرەنەۋە
 ۋ بېرەرى لەسەرەندىت، ۋاتاپەنپىۋننىكى ((بەرگىرى)) پەنە بۇ
 سەردەمىكرىنى بەرگىرى لە رەسەنپىتى. پان تىگەشەننىكى بەرگىرەنە
 لەسەردەمىبوۋن ۋ رەسەنپىۋن لە بەرامبەر گۇبالبىزىشەن. ۋەلى
 لەمەشەدۇ تىزىۋەۋىك، دۋو مۇدىلپىۋوننىكى خۇرەسەنپىكرىنەۋە ھەيە

كە كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەكان دابەشى دوو دەستە كۆمەلگە دەكات . پەكەم ، كۆمەلگە لۇكالىزىمىيە پەلە ((پەك))ەكان . ئەمە كۆمەلگەپانەى گەپشتوونەتە پېشەسازىبوون بەلام لە تېپىرىنى ئەمە بەرمە ((تەگنۇلۇزىيا و زانىن)) بوون شىكىستان خواردووە . لەم كۆمەلگەپانەدا بەھۇى دارشتنەھوى كولتورىيانە لە لاپەن ئايدىلۇلۇزىياو ، خۇرەسەننىكرەنەھوىيان ئايدىلۇلۇزىيانە . بە وتاپەگىز . فۇرمى باوو بەدەسەلاتى خورەسەننىكرەنەھوى كۆمەلگە ((بەكولتورىكرەنى ئايدىلۇلۇزىيا))پە . دوووم ، كۆمەلگە لۇكالىزىمىيە پەلە ((دوو))ەكان ، ئەمە كۆمەلگەپانەى جەمئىيەت يا جەمئىندراوى دۇخىكى گواستەھوى بەرمە پېشەسازىبوون . لەم كۆمەلگەپانەدا ئەمە فۇرمە ((بەئىدىلۇلۇزىكرەنى كولتورى)) پان ((بەئىدىلۇلۇزىكرەنەھوى كولتورى))ە . ئەمە لەپال ھەبوونى تارادىمەكى فۇرمى كۆمەلگە لۇكالىزىمىيە پەلەمەكەكان لەم كۆمەلگەپانەشدا كە ((بەكولتورىكرەنى ئايدىلۇلۇزىيا))پە .

كۆمەلگەكانى بە ئايدىلۇلۇزىكرەنەھوى كولتورى

بۇ پەيرەن بە بنەجەى مەعرىقى و مىژووى ، نامادىمى كۆمەلگە بۇ ئەمە مۇدىلە لە خورەسەننىكرەنەھوى . دەپت راگىر بوونەكانمان لەسەر خودى كۆمەلگە . لەسەر مىژووى ئەمە كۆمەلگەپانە بىت . لەم كۆمەلگەپانەدا ، و بەتاپەتەش لە كۆمەلگەكانى جىھانى ئىسلامىدا ، كە كۆمەلگەى ئىمەش دىكرەتەھوى ، خەلك و كۆمەلگە ماومەكى دوورودرىزى مىژووى بەمە پەرى ئارامىەھوى وپەپچ گرافىكى رىكانىنى پەرسىار وگومان لە رابردووى و لە ئىستەپەكەنى لەسەر ئەنلىشە ورۇشنىرە كلاسىكە كولتورىيەكە دەخەوت . تاكە پىشداومرەكەش كە دىكرەھوى دىبو بىكات و بەرجەستەى كۆمەلگە و بىروباومرو ئاكارە دەستەجەمەپەكانى بىكات ، و لەمەھوى بەردەھامىتى مىژوونووسىنەھوى و لە مىژوونا مانەھوى ئەنلىشە بىكات . بەرھەمەپانەھوى سىكولاستىكىيانەى ئەمە ئەنلىشە ورۇشنىرە

كۆلتۈۋىرىدە بۇ. كاتتىكىش كۆلۈنئاليزم بىمۇ تۇنۇشما مەعرىپى ۋە مەترىيالىيە
 ھەلەكەتلىرى بۇ ھەيۋەت ۋە داڭلىقلىرى لىم خەۋەر ماۋە دىۋىزىيە رەھبەرلىكەندە، خۇي
 لەبەردەم پىرسىيەرگەلىكى جەلپى ۋە جەۋھىرى ۋەھادا بىنئىيەۋە كە نەك ھىج
 ئامادەكارى ۋە تۈنەلەپكى مەعرىپى ۋە كۆمەلگەپكى بۇ ۋەلا مەنەۋىيەن نەبۇۋى،
 بەلگە ھەمگىز پېشېپىنى رۇبىرۇۋىيەۋىيەۋى پىرسىيەرگەل ۋەھەي نەدەمگەرد
 كە نەتۈنئەت ۋەلا مەيەن پېشېپىمۇ ۋەلا مەكەننى لاي ئەۋنەمەن. لەمە، لەم
 بەلگەلەنمەۋە ۋە رەھبەرگەلەنمەۋە، تىگەمەشت كە دىۋىزىيە ھەي ۋە ھەيەنە نە
 كە ۋە نەنئەشەي دەگەرد، ۋە ھەمەننى ئەۋەي پېشېپىۋە كە نەنئەشەي
 بەلگەلەنمەۋە ۋە ھەيەنە ۋە نەنئەشەيەۋە، لەۋىيەۋى ھەيەنە ۋە نەنئەشەي
 مۇتەلەۋىيەۋە ۋە نەۋە. ھەيەنە ۋە مۇتەلەۋىيەۋە ھەيەنە ۋە نەنئەشەي
 ھەيەنە ھەيەنەۋە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 رۇۋىيەۋىيەۋە ھەيەنە نەيە. بەلگەلەنمەۋە ۋە مەيەنە ۋە مەيەنە ۋە مەيەنە ۋە
 بەرەدەستە نەيە ۋە بەرەدەستە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 تىگەمەشت كە نەيە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 مەيەنەۋە، ۋە بۇ ئىختىۋارلىقنى ئىستەمەيەكەن ۋە زەمەنەمەننى ئاسۇ
 رۇۋىيەۋە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 كۆلۈنئاليزم ۋە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 نۇۋىيەۋە مەيەنەۋە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 مەيەنەۋە جەيەنە ۱. لەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 لەبەردەم پىرسىيەرگەلەن ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 مەرجە ۋە پەلەنەۋە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 پادەۋە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 ((بەلگەلەن)) ھەيەنە ۋە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە
 ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە ھەيەنە

لەمەو، لەم ئامادە کردنەموو تەوزیفکردنەو مەبەى کولتوور، لەم ئەرکپێننى پەيامە بەرمەنگارىە بە کولتوور، تەقدیسکردنى کولتوور ئاکامگیربوو. ھەر ئەم ئەندىشەى تەقدیسکردنەو مەبەش وایکرد جارىکپێزو سەرلەنوى کولتوور بە پرۆسستىكى (بە ميسۆلۆژيكرندنەو ميسۆو تەبەئەتەكەيدا)^(۱) گوزەر بگات. گاتيكيش کولتوور بەم تيزە تەقدیسکردن و بەميسۆلۆژيكرندنە ئەبستراكت و كلاسيسيكيەو نەيتونى بگاتە ناستى بەرمەنگاربوونەو مەعريفەى خۆرئاوا، و بەرمەنگار بوونەو مەعريفەى كۆلۇنياليزمى، ناچار كۆمەگە گەوتە و مەرجەرخەننى سىستم و پرۆسس و ئەندىشەى قەردگرنەكانى، لە ميسۆو رابەردوى خۆيەو بەرمە خۆرئاوا، لە کولتوورەو بەرمە ئايديۆلۆژيا. خواستنى ئايديۆلۆژيا وەك دوا پيگەشتەنە فەكرە سىياسەكانى خۆرئاوا. ليرەو مەبە كە بەرجاوو پۇشنى ئەو مەمان ئەمبەيت كە خواستنى ئايديۆلۆژيا لەم دۆخەدا بۆ سىستمەتيزەکردنەو مەبەكى سىياسەكانى سەردەمەيانەى بەرمەنگاربوونەو مەعريفەى كۆلۇنياليزم بوو. بەرمەنگارىەك كە پيشتەر كولتوور دواھيائەكانى نەخشەكردى كيشابوو. ئەو مەبە بۆ ئايديۆلۆژياش لەم نەخشەكرندەدا مابوو تەمنا رەنگەكردى هيلەكان بوو. بىتوانينى دەستكارىكردى ئەم نەخشەيەو ئاراستەو پيكيگەيشتنى هيلەكانى. ھەر ئەمەش خواستنى ئايديۆلۆژياى بەو ديوەدا شكاندەو كە ميكانيزمىكى بەرگريكردى لە کولتوور بىيت. کولتوور وەك ((سىستى ئاسايشى نەتەو))^(۲). و وەك مەرجەعەك و تاكە مەرجەعەى خورەسەنيكرندنەو و خورەسەناسيكرندنەو مەبە. لەمەو، لەم ئامانجانەى پشتمەو خواست و تەوزيفكردى ئايديۆلۆژياو، پرۆسس تەقدیسکردنەو ميسۆلۆژيكرندنەو کولتوور بەردەواميائە خۆى. بەلام ئەمجارەيان جگە لە کولتوور و مەعريفەى کولتوورى، ئايديۆلۆژياش لەم پرۆسسەدا بەشارەكرا، ھەر بۆيەش ناسيۆناليزم وەك سازترين ئايديۆلۆژيايەك بۆ ئەم پوانين و ويناكرندنە بۆ کولتوور، زۆرترين رەواجى لەم كۆمەلگەيانەدا ھەبوو. ناسيۆناليزم بۆ ئەم كۆمەلگەيانە ئەو ((عسا))

بەمىسۇلۇزىكرىنى مەعرىفيانەى بگەمۇت. بەلگە تەقلىسكردنەكانى
بەرادمىك ھەلگشاگە ھەموو رەگەزە سوسىيۇلۇزى و مىژووپىيەكانىشى
لېتەكىندىرا. ولەمەش وامتەر ھەموو مىژووى رابردوو، و شارستانىتى
رابردوى كۆمەلگەى بە مىسۇلۇزىكراوى تىناخنىرا. و كۆمەلگە لە بەرامبەر
پېشىنەم رابردوووپەكىدا راکىرا گە سەرتاپاى مىسۇلۇزى و رەمىيە و
بازنەپەگە گە بە چەمكى ئار كۇن ((بازنەى قەدەمىيى بىرلىكردنەو))پە.

* * *

دەكرىت ئەم پېشەكە سەرمەنى بەر چاۋروونىك بېت بۇ تىگەشتىن
لە بنەچەى ئەنلىشەكردنە ئىستەمىيەكانى ئەم كۆمەلگەمىنە، لە تىروانىنى
مىسۇلۇزىانە و ئايدىلۇزىانەمىان بۇ پەرسە ھەنووكەمىيە بىنچەنەمىيەكانى
كۆمەلگە لە خۇشوناسىكردنەو و رەسەنىيىوونەو و سەردەمىيىوونەو، و لە
ئامادەكردنەو كۆلتور، و ئەزمونىكردنەو تەوزىفكرىنى كۆلتور وەك
مىتۇنىك، مىتۇنىكى مەعرىفى ئىشكرىنى مىژووى. ئىشكرىنىك كە
ھەمىشە وەرچەر خانلىنى ئەنلىشە كرىنەكەنە بەرمە ھەولى سەرلە نوئى
بەمىژووىكرىنەو و بەكۆمەلەمىتى و بەكۆمەلگەبىكرىنەو كۆلتورە:
ئامادەمى كۆمەلگە لە كۆلتوردا، و ئامادە كرىنەو كۆلتور لە كۆمەلگەدا
۱. پان بەوقەبەكىز، بە كۆلتورىكرىنەو كۆمەلگە ۱. لېرمە و بەم
ئەنلىشەنەو و لەم كۆمەلگەمىنەدا تىروانىن لە كۆلتور تەنھا
ئامادەكردنەو رابردوو نې ۱. تەنھا سىستېمىك نې لە مۇزال و وىژدان و
پابەندى و ئەنلىشە رۇحىەكان گە ئاۋنەبوونەو
بەرچەستەمىوونەو مەكى بەردەمىيە لە بېرورفتارى كۆمەلەمىنەدا ھەپە.
بەلگە رونپاپەكەشە بۇ خۇنلىنەو پەرسىيارەكان. خۇنلىنەو ھەموو
گرفت و دەرگىرەكەنى كۆمەلگە و ھەموو دىبارە نوئەكان و نوئەكارى و
نۆنەزىيە كۆمەلگەمى و جېھانىەكان. لەمىش وامتەر بە

ئەيدىيۇلۇزىكرىنى ئەم روتىيەشە بۇ بەرىختىنەمەي دەورانىكى نوئى لە بە سىياسىكرىنەمەي كۆمەلگە : تىرۋانىنىكى سىياسى / ئايدىيۇلۇزىانە لە دوانىمى ((گلوباليزمىشن - لۇكالىزىمىشن))، لە پەمىۋىنى و بەرىەككەۋتەنەكانى ئەم دوانە. و ۋىناكرىنى ئەم دوانىمەم پەمىۋىنىەكانى نىۋىيان بە دوانىمى ((گولۇنىالىزم - گولۇنى))، دوانىمى ((ھىرش - بەرمىگارى))، ۱۱، تىرۋانىنىكى سىياسى / ئايدىيۇلۇزىانە لە فۇرمە جىپاۋزەكان، لە پىشداۋمىرە كۆمەلەمىتە جىپاۋزەكانى تىگمىشتىن لە سەردەمىتى و خوتىننەمەي دوانىمى ((سەردەمىپوون - رەمىنىپوون)). گە ئەمەش لە سادەترىن و رۇشترىن ۋاقىدا، بە سىياسىكرىنەمەي بەرژۋەمىنىيەكى ئايدىمىتى كۆمەلەمىتى و بەرىختىنى مەملانىيەكى كۆمەلەمىتى و تىكۋشانە بۇ بە دەسلەتگمىشتىكى سىياسىانە. ھەر ئەم بەمىيۇلۇزىكرىنەمەي روتىيە كولىتورىيە بۇخۇى، دەستەپىكرىنەمەي دەورانىكى نوئىيە لە راگرتىنەمەي كۆمەلگە لە دۇخىكى شەپ و مەملانىيە بەردەۋام چ لەناۋ خۇيداۋ چ بۇ دەرمەي خۇى. دەورانىكى نوئى بۇ سەرمەنۋى ئەزموونكرىنەمەي ئايدىيۇلۇزىاۋ مېزوۋنوۋسىنەمەيكى سىياسى و ئايدىيۇلۇزىانە.

پەرسىارەكانى ھاي ئەم تىرۋانىنە كولىتورىيەش دەكرىت ۋەما بىت كە: ئايدا ھەربەرەستى و لەبنەچەدا پەمىۋىنى نىۋان گلوباليزمىشن لۇكالىزىمىشن پەمىۋىنىيەكى سىياسىانەمەي؟ ۱. و دوانىمى ((گلوباليزمىشن - لۇكالىزىمىشن))، ((سەردەمىپوون - رەمىنىپوون))، و فۇرمەكانى تىگمىشتىن ئەم دوانىمىانە سىياسى / ئايدىيۇلۇزىانەمەي؟ ۲. ئايە بۇ خوتىننەمەي دۇخە كۆمەلگەمىيەكان پاللىنەمەي مەرىپىانە ئايدىيۇلۇزىانەمەي؟ ۳. ھەر لەمبارەۋە، ئايدا لەۋدىۋى ئايدىيۇلۇزىاۋ لە دەرمەي ئايدىيۇلۇزىا ھىچ مېتودىكىترى مەرىپى نىيە بۇ ئەم خوتىننەمەيە. كەمەك ھەر دۇخە سىياسىەكان بەلگە تىزو مېتۇدە ئايدىيۇلۇزىاكان و گشتىي كۆمەلگەمەكىش بخوتىنەمەي؟ ۴. و دوا جار ئايدا بەم تىرۋانىن و ئىشكرىنە

مەعرىفە ئايىدىۋالۇزىيە ئىشكالىيەتكە كەلگەن پەرسى دۈنەسى ((گۇبالبىزىمىش -
 لۇكالبىزىمىش)) قۇلتۇر قەبرىناۋىي نەبىن ؟. ئاكامەكلى بەدپەيدا نەبىت كە
 ((سەردەمىيۈن)) و ((پەسەنىيۈن)) لىكېتازىن ؟. دۈپەرسىيەر ، ئايدا
 ئىتەر لەم سەردەمەدا ، سەردەمى گۇبالبىزىمىش ، خۇدپەسەنىگەردنەۋە
 زەروورە و مانايەك و مەردودىكى دەبىت ؟ گەر ئا ، خۇدپەسەنىگەردنەۋە
 پەنناۋى چى و لە بەرامبەر چىدا ؟. ئايدا ئىتەر كۇلتۇر دىتۈۋىت
 بەشدارىيەكى ھەبىت بۇ پەرسى ((سەردەمىيۈن)) . دىتۈۋىت مانايەك
 بىلەتە سەردەمىيۈن ؟. ئەم پەرسىيەر بۇ ساغىۋونەۋى سى جۇر ۋەلامى لە
 ئىستەي كۆمەلگە ۋەرگەرتۈتەۋە :

۱. پەتەردنەۋى تەۋاۋىتى كۇلتۇر و ھېۋولگەردى گىشتىي فەكرى
 خۇرناۋا

۲. پەتەردنەۋى تەۋاۋىتى فەكرى خۇرناۋا ھېۋولگەردى گىشتىي
 كۇلتۇر

۳. ھېۋولگەردى بەشەك ، چەند پەگەزەك لە كۇلتۇر و لە فەكرى
 خۇرناۋا پەتەردنەۋى نەۋىتى .

دېارە جىيىلى ئەم ۋەلامانەش لە جىيى نەۋ تەرخە ئىدىۋولۇزى و
 مەعرىفيانەۋىيە كە كۇلتۇر و فەكرى خۇرناۋا پەندەخۇندىرئەۋە و
 پەنۋىنەدەمىرئەت . بەرلەبەسكەردن و ۋوردەردنەۋى ئەم جىيەنەش دەبىت
 ئەۋە بۇيىن كە ئىستا لە كۆمەلگەكەن ئىمەدا ۋو مۇدېل لە ۋىناكەردن ، لە
 خۇنلەنەۋى ((كۇلتۇر)) . ((سەردەمىيۈن)) ھەپە . ۋەمىشەۋە ۋو
 مۇدېل لە ئىشكەردن لەسەر ((كۇلتۇر)) و لەسەر ((سەردەمىيۈن)) ھەپە .

۱. بۇ كۇلتۇر ، مۇدېلى ۋىناكەردن و ئىشلەسەرگەردن و خۇنلەنەۋى
 "كۇلتۇرپەنەي كۇلتۇر" ، مۇدېلى ۋىناكەردن و ئىشلەسەر گەردن
 و خۇنلەنەۋى "سەردەمىيەنەي كۇلتۇر" . پەۋاتايەك مۇدېلى
 ((بەكۇلتۇرپەنەي كۇلتۇر)) و مۇدېلى ((بەسەردەمىيەنەي
 كۇلتۇر)).

ب. بۇ سەردەمىيىتى: مۇدىلىى وېنساگردن و ئىشلەسەركردن و
خوئىندەموى "كولتوورىيەنى سەردەمىيىتى" ، مۇدىلىى وېنساگردن و
ئىشلەسەركردن و خوئىندەموى "سەردەمىيەنى سەردەمىيىتى".
بەمۇقايەك مۇدىلىى ((بە كولتورىيەردىنى سەردەمىيىتى)) و مۇدىلىى
((بەسەردەمىيەردىنى سەردەمىيىتى)).

ئەگەر ئەم دوو مۇدىلىيىوونە بۇ خودى كولتوور بىنەجەو
ھەقىقەتنى تىرازانىكى دۈنەمىيى ((مىسۇلۇزى . مەعرىفى)) دۈنەمىيى
((سۇسۇلۇزى/ مىژووىى – ئايدىلۇلۇزى)) كولتوور بىت ، بەمۇقايەكېتر ،
جىياوونەمەو جىياگردنەمەو پەگەز و لاپەنە ((مىسۇلۇزى ،
ئايدىلۇلۇزى))پەكانى كولتوور بىت لە پەگەز و لاپەنە ((سۇسۇلۇزى ،
مىژووىى و مەعرىفى)) پەكانى كولتوور . ئەوا لە نامىتى كۆمەلەپەتى و
مەعرىفىيە ، و بە ھۇى دوو مۇدىلىيىوونىكى ((بەسەر دەمىيەردىنى
سەردەمىيىتى))، تىرازانى كۆمەلگە دەپىت بۇ سى ئىنتىماى كۆمەلەپەتى . سى
بازنە و فەزائى مەعرىفى جىياوز و پىك ناكۆك . سى تىزى ئىنتىشەردىنى
مىژوونوسىنەمەو . سى فۇرمى تىگەپىشتن لە دۈنەمىيى((گلوبالېزىمىشن –
لۇكالىزىمىشن)) و دۈنەمىيى ((سەردەمىيىوون– پەسەنىيىوون)) پەكەم
تىرپامانىش لەمۇ سى جۇر وەلامومەرتەنەمەو پەرسىيارەكەى پىشو و مەلەپە :

● ئەگەر ئەم وەلامانە ھەرسىيىكان لەسەر ئەمە كۆكىن كەپۇ
((خودپەسەنىيەردەمەو))جگە لە كولتوور ھىج پالەنەمەو پەكېتر نىە
 . وەل لە وئە لىكجىا دەپنەمەو بەرامبەر دەپن كە ھەرىكەپەن
جۇرپىك ھەلۈپىست لە بەرامبەر كولتوور وەردەگىرت . جۇرپىك
كولتوور وېنادەگات و دەخوئىنەمەو . و بەگىشتى لەمەشدا دوو
مۇدىلىيىوونىك ھەپە : ئەم مۇدىلە لى دوو وەلامومەرتەنەمەو
پەكەم و دوو دەخوئىنەمەو ((كولتوورىيەنى كولتوور)) و
وېنساگردى ((مىسۇلۇزى و ئايدىلۇلۇزى))ى كولتوورە . ئەمە
لەگەل جىياى ھەلۈپىستى ھەر كامەپانە لە كولتوور . بەلام لى

وہ لامومر گرتنہوہی سنیہم نہم مؤدیلہ خوئندنہوہی
 ((سہردہمیانی کولتوور)) و ((بہ سؤسیؤلؤزی/میژووی
 /مہعریضی)) کردنی کولتوورہ . دہرکیشانیتی لہژر نہفسوونی
 میسؤلؤزیو نایدیؤلؤزیو.

● نہگہر نوو وہ لامومر گرتنہوہی بہگہم و سنیہم بہوہ لہ
 وہ لامومر گرتنہوہی دووہم جیابنہوہ کہ خوئندنہوہیان بؤ ہرسی
 ((سہردہمیتی)) کولتووریانہ نیہ و سہردہمیانیہ . وہی لہ
 وئناگردنیان بؤ ہرسی ((سہردہمیتی)) لیگجیا دہبنہوہ . و لہمہوہ
 نہگہر وہ لامومر گرتنہوہی بہگہم وھا لہ ((سہردہمیتی)) دہروانی
 کہ ہر دہبیت سہردہمیوونیکی گلوبالیزمیشنانہ بیت ا، بہ
 نہنیشہی دہرشتنہوہی گلوبالیزمیانیہی کؤمہلگہ ا، وراگرتنی
 کؤمہلگہ لہ پنتیکلا کہ ہشتہوہی نیہ ا. بہواتای تہگاننی
 کؤمہلگہ لہ ہہموو یادہوہری و رابر دووہگانی.^(۱۷) نہوا
 وہ لامومر گرتنہوہی سنیہم تیروانینی بؤ ہرسی ((سہردہمیوون))
 وھاہیہ کہ ہر دہبیت لہ حقیقت و خو راکیر کردنہوہی
 نیستیمی لؤکالیزمیشنی کؤمہلگہوہ بیت . دہرشتنہوہیک بیت کہ
 کؤمہلگہ دہربازی دؤخی لؤکالیزمیوون و گہشتن بہ دؤخیک
 بیت کہ بہرامبہر وستان و واتاداری ((گلوبالیزمیشن-
 لؤکالیزمیشن))ی نہبیتا.

لیروہ و بہم نامازانہ لہ کؤکبوونہ رؤالمتیہگانی نہم سی
 وہ لامومر گرتنہوہیہ ، دہگمینہوہ نہو تہنگیدی کہ نہم سی
 وہ لامومر گرتنہوہیہ جگہ لہ ناوئنے کردنہوہی حقیقتی نہوترانانہ
 سنیہہ کؤمہلاتی و مہعریضیہی بیشتر باسمان کرد شتیکیتر نیہ . لیروہا
 بہدواختنی باسکردنی وہ لامومر گرتنہوہی سنیہم بؤ دواتری نہم ہمشہ ،
 دہلیم :

ئەۋەدى ئىستىلا كۆمەلگەكانى ئىنەمدا باۋەدە ۋەك رولىيا پىنلەگىرى
 لىدەگىرى. دىلەپ كىردىن ۋە تىرازىلىنى ((سەردەمىتى)) ۋە ((پەسەمىتى)) بىلەن
 لەيەگىرى. بىر جەستەگىرەنەۋەدى بەكىگەنە بىنەۋىر: بان سەردەمىيۋون!
 بان پەسەمىيۋون! كە ئەمەش جەقىقەتى دۈۋ ۋەلامۇرگىرەنەۋەدى بەكەم ۋە
 دوۋەم، ۋە پىشلىۋەرىيە مەرىپەتەكانى ئەم دۈنەمە. لەمەۋە ۋە ئەگەر
 ۋەلامۇرگىرەنەۋەدى بەكەم بە ھۋى ئەۋ جىگەموتنەى تا ئىستى كۈلتۈر لە
 يادۋەرىمان ۋە لە پۇشنىرىماندا، ۋە ئەۋ ۋىنا كىرەنەى كۆمەلگە بۇ كۈلتۈر،
 ۋەك جۈرچىپۋەدە رەبىردۈۋىيەكى مىسۇلۇۋى. پىراكتىزىيۋون ۋە
 ئەزموۋىنكىرەنەۋەدى كۈلتۈر لە ئىستى كۆمەلگەدا بە مەخالىزىنەى. ۋە
 بەھۋى تىرۋانىنى گۇلبالىيەنەى بۇ ئىستە. ئىستەى جىيەن ۋە كۆمەلگە، ۋە
 خۇبەدستەمۇدەنەكانى بە فەرىمان ۋە ئەندىشەكانى گۇلبالىزىمىش. ئەگەر
 بە ھۋى ئەمەمە ھەر ھەۋى ۋە ئەندىشەمەكى كۆمەلگە بۇ
 خۇپەسەنكىرەنەۋە بە بىماناۋ بىناكام بىزانىت. ۋە پىنلەگىرى ۋە ئەندىشەى
 پەسەمىيۋوننىك بىكات كە خۇد كۆمەلگەى نىيە. ۋە سەردەمىيۋوننىكى
 گۇلبالىزىمىشە ۱. ئەۋ ۋەلامۇرگىرەنەۋەدى دوۋەم بە ھۋى تىرۋانىيە
 سىياسى/ ئىلىپۇلۇۋەكانى لە دۈنەمى ((گۇلبالىزىمىش - لۇكالىزىمىش)) ۋە
 دۈنەمى ((سەردەمىيۋون، پەسەمىيۋون)) ۱. ۋە بەھۋى ۋىناكىردىن ۋە
 ئەندىشەكانى بۇ گۇلبالىزىمىش ۋەك قۇرمىكىرى كۈلۈنىيازىمى ۋە تىزىكىرى
 ھىرش ۋەگىرى ۱. ۋە تىگەمىشتى لە ((پەسەمىتى)) ۋە ((سەردەمىتى))
 ۋەك دۈۋ جەمەك ۋە دۈۋ جەقىقەتى مەرىپى ۋە كۆمەلگەپىيەنەى
 بەرەنگارىيە ۱. ۋە دۈۋاچىرىش خۇپەنەۋەدى كۈلتۈرىيەنەى ئەم دۈۋجەمە.
 ئەگەر بەھۋى ئەمەمە پىنلەگىرى لە ((پەسەمىيۋون)) نىك دەكات كە
 كۈلتۈرىيەنەى. ۋە لەمەمە كۆمەلگە بانگەمىشتى ئەۋە دەكات ۋە بەرەۋە ئەۋە
 راپىچىدەكات كە ((سەردەمىتى)) بەكى رەبىردۈۋىيە ئەزموۋىنەكانەۋە.
 بەۋاتەك ئەگەر بەكەمىيان پىنلەگىرى ۋە ئەندىشەمەكى بۇ

سەردەمىيىۋونىكى بىر سەنئىتى! ئەمما دوۋەمىيان بانگەشەيە بىر
رەسەنپىۋونىكى بىر سەردەمىتى!

دىسانەمە ئەگەر لە يەكەمىياندا بىر خۇرئاۋىيىۋون،
گۇبالبىزىيىۋون، ۋەھمى قۇناغسۇۋون تاندىن ھەيە. ئەمما لە دوۋەمىياندا،
راپىردوۋىيىۋون ۋە ۋولتوۋرىيىۋون ۋە، جگە لە ۋەھمىتى مىزۋوسۇتاندىن
شەتتەيىز نە. لەكەمىياندا مىزۋىيەك دەسۇتەيىز كە مىزۋى
كۆمەلگەيەكەيىز، ۋە لە دوۋەمىياندا ئەۋەي لى ئىناكەيىز ۋە بەدۇراندىن
ئەھمىت ئىستەيى كۆمەلگەيە، ئىستەيەك كە بىر خۇي دۇخىكى تاپەتتى ۋە
بازىيەكى تاپەتەتە، چىا لە بازىيە كۆلتوۋر ۋە ھىرى خۇرئاۋا لە روۋى
گرىگىيىپىدان، مىتۇد، روئىا، ھەلۋىست ((كاپەي مەھرىيى ۋە بازىيە
مەھرىيى))^(۱) ئەمە، ئەم دوۋە ۋەلامە تەيەرىنى ئەم ئىستەيەي كۆمەلگەن
بەرمۇ دوۋ جىھان، دوۋ شارستەيەت، كە لە نىۋان ئىستەي كۆمەلگەن
ئەۋەندا، دېران ھەيە. ئەگەر لە يەكەمىياندا ئەم داپرە ((مەھرىيى /
كۆمەلگەيە))، بىر تەبەنناكردىن پېدراۋەكەنى شارستەيەتەك كە
شارستەيەت كۆمەلگەكەنى ئىيە نە ۋە كۆمەلگەكەنى ئىيە بە سەمەكەنى
بەرىكەۋەتنى ئەم شارستەيەتە گەشەنەنەكەنى نامۇيە. ۋە ھاپرىيەتتى
پەرسىارو گۇمانەكەنى ئەم شارستەيەتە چۇنەيەكەنى پەۋەنەۋەي ئەم
پەرسىارو گۇمانەنە نەۋۋە. بە ۋەتەك ئەم شارستەيەتە بەرھەمى
ئىشكرىنى كۆمەلگەيىزە لەسەر خۇي. ئەمما لە دوۋەمىياندا، ئەم داپرە
((مىزۋىيى / كۆمەلگەيە))، راپېچكرىنەۋەي كۆمەلگەيە بەرمۇ
شارستەيەتتىكى خۇد كۆمەلگەيى بەلام راپىردوۋىيى. بەرمۇ شارستەيەتەك
((كە لەمىزە لەگەشە ۋە ھەيىنە ۋە نۇيىۋون ۋە ۋەستەۋ))^(۲) ۋە جگە لە
راپىردوۋىيەك راپىردوۋىيەكى دوۋر شەتتەيىز نە.

ئەمە، ئەم دوۋ تەيىزى ۋەلامۇرگرتەۋەيەي كۆمەلگە، ئەم دوۋ
مۇدەلە لە ئىشكالىتى ((سەردەمىيىۋون - رەسەنپىۋون))، لە تەززانى ئەم
دوانە لە يەكەزى، ۋەتەۋانىنى دۇزىنەۋە ۋەپەيىردىن بەۋ ((چۇنەيەتتى)) يەي

كە پىڭمۇ ھەلگىرىن و پىڭمۇ ھاۋشانىيىوون و پىڭمۇ بەرجەستەبوونى
 كۆمەلگىمى و مېزوۋىسى و مەرىپىنەنى ئەم دولقە دەستەبەرو
 ھەرلەمەلەكتە، ئەم ۋەمە لە ئىنلىشەكەرنى ئامادىمى كۆمەلگە بۇ خۇ
 دارشتەنمۇمەك لە پىتراۋەكانى شارستانىت و سەردەمىكەمۇ كە بە
 ئىستەنى كۆمەلگە نامۇيە، پان كۆمەلگە لە ئىستەدا پىنى نامۇيە. بۇ مېزوو
 نووسىنەمۇمەك كە ھىچ پاللىنەمۇمەكى كۆمەلگىمى و مەرىپى لە ئىستەنى
 كۆمەلگەدا نىيە، بەكورتى ئەم ۋەمە لە ناچاركەرنى كۆمەلگە بە دۇرپاننى
 ئىستەپىيەكانى و لەمىشەو دۇرپاننى گىرمۇ مېزوۋىيە ئاپتەپىيەكانى.
 ئەلېم ئەمە بەرئەنجامى ئەو ((ھوشيارىيە ئامۇزو))^(۹) ە پە كە ئىستەنى
 رۇشنىرى كۆمەلگەكانى ئىمەنى پىتاپىيەتمەنلە.

لېرمۇ و بەخۇراگىر كەرن - باس راگىر كەرن - لەسەر بەكەك لەم
 دوو تىزى ۋەلامە لەسەر تىزى ((بەكولتورپىكەرنەو)) باس لەنىۋىكىزى
 ئاۋتەمكەرنەو و بەرجەستەكەرنەو ئەم ((ھوشيارىيە ئامۇزو)) ە دىمەن،
 كە ئەۋىش بىلەرنى كۆمەلگەمە لە دوو مۇنەلى ((ئىشكەرنى مېزوۋىسى))
 كە ھىچ پاللىنەمۇمەكى مەرىپىنەنى لە ئىستەنى تىپەرنى تەلى
 ئاپتەپىيەكانى.

ئەگەر تىزى يەكەمى ئەم ۋەلامە - گۇبىالىزىمىيىوون -،
 ئىنلىشەمەك بىت كە تا ئىستا لەناو دەستەبۇرۇك لەرۇشنىپىران پىڭمەكى
 ھەمىت ۋەنەتەۋىيى ۋەك مېتۇدنىك، مېتۇدنىكى ((ئىشكەرنى مېزوۋىسى))،
 سىستەمىزىمى و كارابى بىداتە خۇي. ئەۋا تىزى دووم - كولتورپىوونەو،
 پان بە كولتورپىكەرنەو - ۋەھانىيە. ئەمىيان بەھۇي خۇراگىر كەرنى توندى
 لەسەردەمۇمى و ئىنلىشە مېسۇلۇۋىيەكانى، ۋەھۇي مۇنۇپۇلىزەمكەرنى
 سەرمەھى رەمىزى كۆمەلگە، پىڭمەكى بىھىزى كۆمەلەمەنى و
 ((سۇپاگىرىيەكى جەماۋى))^(۱۰) ى توكەنى ھەمە. و ۋەك مېتۇدنىكى
 مەرىپى لە ئىشكەرنى ئەكتىپانەدەپە لەسەر كۆمەلگە و لەسەر مېزوو.
 بەلام تەنھا ۋەتەنە نىيە لە ئىشكەرنى. بەلگە مېتۇدنىك و مۇنەلىكىزى

ئىشكرىنىش ھەمىيە گە ((ئايدىيولۇزىيە))، و ئەنئىشەكانى ((بە ئايدىيولۇزىيەگە)) سەرلەنمەي سەرلەنمەي گە ((بە))، و ھەك باشماقەكى تافى ئايدىيولۇزىيە، و ئاوينە گەنمە و لاسايرىنمەي گە خوشوناسايرىنمە و خودرەسەنمەي گەنمە گە لۇكالىزىيە پە ((يەك)) ھەك، ((بەكولتورىگەن ئايدىيولۇزىيە))، درىزە بەخۇ ئەدەت، بەرامبەر و مەستانى ئىوان ئەم دوو مەتۇدە ئەم دوو مەدەلە لە رووى ئايدىيولۇزىيە و كۆمەلەمەتسىيە، لەمۇدە نەي گە يەكەن گەن لىسەر ھەق بىت و ئەمۇر ئەمە، چۈنكە ھەردووكەن پاشماقە رابردوون، ھەردووكەن روئىاگانىيان ئىستەمىي نەي، ئەگەر روئىاي ئايدىيولۇزىيە لە دوئىنىي نەيگەنە ئەم روئىاي كۆلتورەنە لە دوئىنىي دوور، زۇر دوور داپە، لەمەشەمە ئىشكرىنەكانى ھەردووكەن بەرمە داکشانى كۆمەگەن نەك ھەلگەش.

بەرامبەر و مەستانى ئىوان ئەم دوانە دەرگەن بە دروستى لە وئە قەسە لىسەر بىرئى، گە ھىج كامىيان خۇ لىسەر ((گەمەي فاكەرمەك))^(۱۸)، فەزاي جىاوازيەكان راگىرناگەن، و باورەپان بە ((فاكەرى يەكلاپكەرمە - ھاسم))^(۱۹) ھەمە، گە ئەمەش بۇ خۇي داگىر كەننى گەشەمە مەتۇدە لە لاپەن ((يەقەن)) يەكەمە گە ئەم مەتۇدە لەمە ئەمەگەننى ((مەتۇدە بىت بۇ پەراگەنمەكەن))^(۲۰) گەتەكەش ئەم ((فاكەرى يەكلاپكەرمە)) پە لەمەر كامەپاندا جىاوازيە بىت، ئەم بەرامبەر و مەستانەكانىيان ((يەقەننى / غەقەدەي)) دەبىت.

لەمەرىكە لەم دوو مەتۇدە، لاي ھەركامەپان، يەقەننىي سەنتەرى ھەمە، گە ھەمەمە يەقەنە پەراوئىز "ھامش" يەكانى لىسەر رادەگىرئى، مەتەقەننىي سەنتەرى ھەمە گە دەبىت بىلۇزىيە و بەرجەستە و پەراگەنە بىرئەمە، گە ھەمەمە مەتەقەنە پەراوئىز "ھامش" يەكانى پەندەدۇزىيەمە، ھەربۇيەش ئەم دوو مەدەلە ئىشكرىنە نەك ھەر بۇ رافە كەننى واقىع و خۇيەنمەي واقىع نەبىت و، ئەمەي پەناگەننى و

زۆرى بە مېسۇلۇزىكرىن و بە ئايدىلۇزىكرىن . و پاپەرىنى كۆمەلە
 ئەتىنى و پۇشنىرىكەكان ((^(۳۰) . وىرپى ئەمەش و لەوشەمە كە ئەم
 پېرۇسازىنە لە ((مېزۇو دەرچونى))^(۳۱) ھەمىشە بىنەچەو بناغمىەكن
 بۇ دامەزىنەمەوى ((سىستەمە تۇتالىتارىمى))بەكان . و بەوش
 كە ((ھەلگەپنەمە لە مېزۇون))^(۳۲) و پالانەمەكانىيان لە ئىستەمەنىە و
 لەگەل كەش و پىساكانى سەردەم ناپەنەمەو ((بە زەرورەت تاوانى گەمورى
 كۆمەلەمەتەيان لىنەكمەمەتەمەو))^(۳۳) . دواجارىش و بەمىپروانىنى "دەكتۇر
 مەمەد بەغدادى" دەپنەت بووترنەت گەمەمەو ((پەستائىنىكى ئىستەمە
 ئاپەندە لە تونىلەكەنى رابووردو كە مەھالگەلىكى پۇشنە زەبرو
 زىنگ و توونىرمەوى))^(۳۴) دەككەتە مىكانىزىمى ئەم مەھالەبوونە .
 بلزىمەى ھوشىلارى ئاومۇزو :

((ھوشىارى ئاومۇزو — وونبۇون / نامۇپىبوون — ھوشىارى ئاومۇزو))
 يان

((ھوشىارى ئاومۇزو — وونبۇون / نامۇپىبوون))

واتە : ھوشىارى ئاومۇزو خۇى خۇى بەرھەمىنەتەمەو .

ھوشىارى ئاومۇزو تەلى ئايدىلۇزىيا .

ئىشكالىياتى دوانەمى ((پەسەنىتى - سەردەمىتى))

{ بە ھۇى ئەنەنەشەكرىنە ۋەھمىەكانى :
 پىكەمەھەلگەردىن ، ئەلەنىيەت و ئاين " ۱ " ، "مېسۇلۇزىيا و
 مۇدىرنە" ۱ ، ئىمەكانى "مۇدىرنەبوون بەمى مۇدىرنەتە" ۱ .
 "پەشەسازىبوون بەمى ئەقلانىيەت" ۱ ، "ئايدىلۇزىبوون
 بەمى ئەلەنىيەت" ۱ . دواجارىش و لەكۆگىرى ئەمەنەمە
 ئىمەكانى ھەلۋاسىنى مېدالىيە "ئەلەنىيەت ، خىمۇكراسى"

لەسەر ھۆشاکتیکى گولتوورى "رەقەن ، نەخوینراوە ،
میسۆلۇزى" ۱۱ ، و ئىمكانىيەتگە سازانى سەردەمىتى
"ئایدیۆلۇژىيە" و رەسەننىتى "گولتوورىيە" ، دوا
پروسیس "خۇمالیکردنى گولتوورىيەنى ئایدیۆلۇژىيە" {

↓ ناگام و ناراستەگان

وونبوون + نامۆییبوون

((وونبوون لە نیوان گولتوور و ھکرى خواستراو))^(۱۰)

وونبوون لە ھەزەبەگدا ، سەردەرنەگردن و توانایینبوونى
خودشوناسیکردنەو لە ھەزەبەگدا کە کەوتۆتە
زێرکاریگەرە ئەکتیف و کاراکانى میسۆلۇژىيە و تەکنۆلۇژىيە.
نامۆییبوون بەرامبەر : ئىستەمى گۆمەلگە و کەشى سەردەم،
بەرامبەر بنەچەى مەعرىفیانەى ھکرى خۆرئاواو گولتوور ،
بەرامبەر بنەچەى ھەلکشانى گلوبالیزمى -
تەکنۆلۇژىيەى خۆرئاوا، و داکشانى لۆکالیزمى -
میسۆلۇژىيە و ئایدیۆلۇژىيەى گۆمەلگەى خود .

↓ لە میشمەو بەرھەمھاتنەوہى جارێکىترى

ھۆشیارى ئاومژووئى ئىستای رۆشنبریمان

تیزمکانى ئىشکالیاتى دوانەمى ((سەردەمىتى - رەسەننىتى)) کە
پرسىگە لای "ئارکۇن" ئىشکالیاتى ((ئەو ملیۆنەھا موسلمانەپە گە
دەیانەوئیت و مزع و شوئى خۇیان لە جیھانى سەردەم بزانن و بئۆزەوہ .
کە دووچارى جۆرھە ئاکۆکىبوون و دەیانەوئیت لەو ئاکۆکیانە
تێپەڕن))^(۱۱) . ئێرموہو بەم ئاویتمبوونەوہى ھۆشیارى ئاومژوو لەدۆخى

ئىستەي كۆمەلگەدا دېننە سەرباس و راوستاتنىك لىمبارى
 ۋەلامورگرتنەۋى سىيەم . كە لاي "جابرى" ئەمۇ تەنھا رىگە چارمىيە كە
 دىتوانىت كۆمەلگەمۇ رۇشنىرى كۆمەلگە لەمۇ ئىشكالىتەنەي ئىستە
 دەرگىرېۋى تېپەپىننى. تېپەپىننى ئەمۇ ھۇشيارىيە ئاۋمۇزۋە بەرمۇ
 ھۇشيارىيەكى ئەقلاى و لە مىشەۋە رەۋىنەۋى ھەمۇ ئىشكالىتەكەنى پاي
 ئەمۇ ھۇشيارىيە ئاۋمۇزۋە، لاي "جابرى"، بەمۇ پەرسىيارە مۇدىرنىتەيە
 دەستپىدەكان كە ھەر بە ۋوتنى خۇي ((پەرسىيارىكى فرە رەھەندە.
 پەرسىيارىكە لە كۆلتۈۋەر دەرگىت بە ھەمۇ كاپەكانىيەۋە. و پەرسىيارىكە لە
 خۇدى مۇدىرنىتەش دەرگىت بە ھەمۇ پېئرا و ئامانجەكانىيەۋە. ئەمە
 پەرسىيارى نەۋىيەك، بىگرە ھەمۇ نەۋەكانە. پەرسىيارىكە پېيەپىنى
 ئۆيۈۋەنەۋى زىيان ئۆيۈنەپتەۋە))^(۱۱) كە ئەمەش بۇخۇي ھەمۇ لىمبارمە
 خۇنلەنەۋىيەكى ئۆيى كۆلتۈۋەرمان دادىنىت كە جىيا لەمۇ خۇنلەنەۋەنە بىت
 كە ((ئۆزىن تەپەزۋى)) و بىلەنگەپىلى ((كۆلتۈۋىرىن)). و ھەم
 خۇنلەنەۋىيەكى ئۆيى خۇرناۋاشە كە جىيا لەمۇ خۇنلەنەۋىيە خۇرناۋا بۇ
 خۇدى خۇي كە بىلەنگەپىيە. و جىيا لەمۇ خۇنلەنەۋەنەۋى دەرۋەي
 خۇرناۋاشە بۇ خۇرناۋا كە زۇرتەر خۇنلەنەۋىيەكى كۆلتۈۋىرى و ئېنەيە .
 لاي "جابرى" ئىستەي كۆمەلگەكانمان دۇخ و ھالىت و ھەزىيەكە كە
 تاپەتمەندىتى خۇي ھەيە. نە بۇنامادەكرىنەۋە تەۋىفكرىنى پەراۋەپى
 كۆلتۈۋەر دەستەمەت، نە بۇ تەۋىفكرىنى پەراۋەپى فەكرى خۇرناۋا . ھەر
 بۇيە چەمكى ((سەربەخۇي مېژۋىسى))^(۱۲) دېننە كاپەي زەرۋەرتى
 خۇنلەنەۋەنە ئىحتۋاكرىنى ئىستە . خۇنلەنەۋىيەك كە بىتوانىت ئاپنە
 ھەراھەم و ئاسۇ پەۋنەپكات . لاي "جابرى" ئەمۇ چەمكە بەمانى
 خۇداخستىن و خۇبىرىمىتەفكرىنە و خۇنلەنەۋىيەكى كۆمەلگە نىيە، بەمانى
 سەربەخۇيەۋىنى مېژۋىسى نىيە لەۋنەپىر. و "جابرى" خۇي ئەمە
 رۋەنەكەتەۋە بەۋەي ، ((سەربەخۇي)) بۈۋەن لىرەدا سەربەخۇيەۋىنى
 تېۋەنەن و تېگەپشتەنە بە جىيا لەمۇ دەرۋەي كارىگەپە مەعرفىيەكانى

فكرى خۇرئاوا و كولتور ، چەمكىكە بۇ ((رەخنەگرتن لە چەمكە مېراتبىوھگان و لە چەمكە خواستراوھگان))^(۱۸) . مېتۇدى خودى ئەم ئىشكردن و پەرۇسازىيە رەخنەمىيە لای "جابرى" خواستنى خودى ئەم مېتۇد و رولىيەمىيە كە خۇرئاوا بۇ خوينلنمەو و رەخنەو ئىشلەسەرگىرنى رابردوى خۇى بەدەستىيەو گرتىو ، نەك ئەنجامەكانى ئەم ئىشكرنەمى . بەواتىيەگىتر ، لەمىتۇدمەو دەستىيگىرن نەك لەنەنجامەو وەرگرتن ، كە ئىستا زۇر باومو كارى لىل و بىئاراستەو تەنھا ئاسازمو ووتنى تىيادەگىرتن بەبىتوئىنى بە پراكتىككىرنى ئەم ئاسازە ووتنەنە . خواستن لىرەدا بۇ دەستبەرگىرنى ئەم پەرۇزە رەخنەسازىيە ئەقلاىمىيە كە دەگىرتن مەعرىفيانە كولتورى پىن بھونىنەمەو . خوينلنەمەو كە كولتور بىننىتە پاي مەرىفيەكى سوسىيۇلۇزى و مېزوويىيەنى وھا كە تواناى شوناسىكرنەمەو سەردەمىيەنى كۆمەلگەى ھەبىت . و لەم تىروانىنە رابردووگەرىيە سىيۇلۇزىيە تىبەرپىت كە تا ئىستاش ھەمەتى ، و بە شىزمەكى يۇتۇپىيە ھەولى بەرھەمەننەمەو بەردەوامى دەمرىت . خوينلنەمەو كە كە دارشتەمەو نونى كولتور و رزگارگىرنى بىت لەم ھەموو پاشخانە ئالىيۇلۇزى و مۇرالى و وىزدانىيە كە ھەمەتى و پىئىدراو . خوينلنەمەو كە كە بە واتىيەك ئاسادە كىرنەمەو كولتورە بۇ تەموزىفكرىيە مەرىفيانە .

لىرەمو بۇ روونكرنەمەو مۇتىفە ئاوەگىيەكانى كولتور و جۇنەمەتى تەموزىفبوون و تەموزىفكرىيەكانى كولتور ، و جۇنەمەتى ئامادەگى و ئامادەكىرنەمەو كولتور ، و ئەم شىوازو تىزە باوەى تا ئىستاو ئىستەى ئەم تەموزىفكرىيە و ئامادەكىرنەمەو كولتور لەناو كۆمەلگەو لەناو رۇشەنبرىماندا ، پىنچاكە گەرەنەمەو كە ، گەرچى گەرەنەمەو كە ئاسازەگەرىيە و راگوزمىشبوو بەكىن بۇ دوو بېرىارى عەرمبى كە ئەوانىش "جابرى" و "ئارگۇن"ن . كە لەبەشەكانى پىشتووترى ئەم باسەدا و بەتاپەتەش لەبەسى دووانەمى ئاوەگىيەنى كولتور . پەنام بۇ بېروپاگانى

ئەم دوو بىرىارە باردووه. و سەرەتاي ئەم روونكرىنەمۇبەش و مەھا دەستپىدەكەم كە ئەگەر لاي "جابرى" دوو جۆرە تەوزىفكرىنى كۆلتۈرۈر ھەمە : مەعرفىيەنە ئايدىيولۇزىيەنە. و بەھۇي لىكەنەمۇي باوو بالادىستى ناو رۇشنىرىمان كە وئىناكرىنكى ئايدىيولۇزىيەنە بۇ دوانەيەكانى سەردەمىيىوون - پەسەنىيىوون)) و ((گلوباليزمىشن - لۇكالىزىمىشن)) و وئىناكرىنكى بەرەنگارىيەنە بۇ پەرسى سەردەمىيىوون ھەمە. ئەمۇ ئەمۇي زۇرتەر لە تەوزىفكرىنى كۆلتۈرۈر زالە و باوہ تەوزىفكرىنە ئايدىيولۇزىياكەمىتى، و ھىشتا ھەمۇل و ھەنگاوى جىنى نىيە بۇ تەوزىفكرىنى مەعرفىيەنە كۆلتۈرۈر. ئەمۇ لاي "ئارگون" پىش كۆلتۈرۈر ھەمان دوو جۆرە تەوزىفكرىنى ھەمە : تەوزىفكرىنكى پۇزىتىقى و دىنامىكى بۇ ھەلگىشانى كۆمەلگە بەرمۇ ئايدىيە، و تەوزىفكرىنكى نىگمىتىقى و خۇبارىزى و قۇزاخە گەريەنە بۇ داكشانى كۆلتۈرۈر تائاستى ((عمقىدە)). لاي "ئارگون" كۆلتۈرۈر دوو جۆرە مەعرفىيەنە لە خۇيدا ھەلگەرتووه : مەعرفىيەكى مىسۇلۇزى - مەعرفىيەكى سۇسۇيولۇزى و مىزۈويى. بەلام ئەمۇي لە ئىستەي كۆمەلگەدا زالە تەوزىفۈيۈنە (نىگمىتىقى/قۇزاخوگەرى مىسۇلۇزى)يەكەمىتى، و تا ئىستاش ھەمۇلى جىنى ئەمە نىيە كە تەوزىفكرىنى كۆلتۈرۈر و مەجرەخىتە تىپەرىنى گوزارشتى رەمزانەي كۆلتۈرۈر بەرمۇ گوزارشتىكى سۇسۇلۇزى /مىزۈويى .

ھەر سەبارەت بە ئىشكالىيەتى دوانەيى ((گلوباليزمىشن - لۇكالىزىمىشن))پىش دىمە نامازە بەمۇي كە ئەگەر خۇيىنەمۇي ئەم ئىشكالىيەتە لاي "جابرى"، ئىشكالىيەتى دوانەيى ((سەردەمىيىتى - پەسەنىيىتى)) يە . و گوزارشتە لەم ((ھوشيارە ئاولۇو))ەي كە رۇشنىرى ئىستەي كۆمەلگەكانى ئىمەي داگىرو كۆنترۇگىردووه . و بىنەجەي لۇكالىزىمىيىوونى كۆمەلگە و داكشانى مىسۇلۇزىيەمىتى. ئەمۇ ئەمە لاي "ئارگون"، ئىشكالىيەتى دوانەيى ((مۇدىرنە - مۇدىرنىتە)) يە كە بەرەمەھەتسۇي ئەم رۇشنىرىمەنە كە بە ((استقالە))ي

ئەيسىتمۇلۇزى و خوشوناسىكىرىنەھى مىسولۇزىانەھى ((بىھىچ و پونىيەھى مىزۇۋى))^(۱۳) پىنەسەھى ئەھات . لاي "د.ھاشم صالح" ەھك ئەھماگىرىيەھى لە تىرۋانىنەھانى "ئارگۇن" ، ئەھمە بىھىشكالىياتى دوانەھى ((ەھلانىمەت - كۆلتۈر)) دالەنىت كە بە ھۆى ((فراغ)) ى ئەھىستەمۇلۇزى ئاۋ رۇشنىرىمان، ئەھتۈنراۋە رووبىرووبوونەھە لە نىۋان ئەھ دوانەھى بىتەھارا ((كەدوۋ قۇرمى جىپاۋىزىن لە نىلراك ، ھۇشيارى ، بىرگىرنەھە ، پىشكەموتىن و دالەتەنەھى و مەھرىشە))^(۱۴) . لاي "سەھىر ئەھمىن" ئەھمە ئىشكالىياتى ((پەھكىشى سەھمايەھى)) يە كە بۇتە ماپەھى بىلۈككىرنى كۆمەھگەھانى ئىمە لە دواكەموتۋى و ((ھەزارى ەھرى)) و لە مىشەھە سەھەھلەنەھى ئىسۋوگەھى پەھىپوون و ((ھەھگەھەنەھە لە مىزۇۋ))^(۱۵) . بۇ بەھراۋورۋى زىاتەر لەھ ئىشكالىياتە ، دىسانەھە پىھچاگە ئامازە بەدوۋ تىزى رۋانىن و ھەئەھنگەھنى ئەھ ئىشكالىياتە بەھم كە خۇرناۋىپىن . خۈنلەنەھەھى ئەھ ئىشكالىياتە لاي بىرپارنى خۇرناۋا جىپاۋە . لاي بىھىشك لەھمان ھىچ خۈنلەنەھەھىك نىە بۇ ەھقىقەھتى مىزۇۋى ، شۈنكەھتى مىزۇۋى كۆمەھگە لۈكالىزىيەھان . مەن لىرەھ تەھنا ئامازە بە دوان لەھ خۈنلەنەھەھە ئەھدەھ ئەۋىش بە شىۋەھى پەگۈزەھى . كە تىرۋانىنەھانى "فۇكۇياما" و "ھەنئەنگتون" .

لاي "فۇكۇياما" ئەھمە ئىشكالىياتى رەھتى نەگەھراۋەھى ((نەھمۇگىرتەھمىرەھن)) ى جىھان . و ((كۇتەھى ھەتنى مىزۇۋ))ە . لەۋتەھ كە : "فۇكۇياما" ۋەھە دەرۋانىتە مىزۇۋ كە ئوۋسىنەھەھى ئەھفەھرەھانەھ ، كە پەھگان و بەھرىكەموتىن و ((جەھنگى ئەھفەھرەھ))^(۱۶) بۇ بالەكەھنى زىاتەھى ((ئەھقلانىمەت و ئازادى))^(۱۷) ، و ۋەھە دەرۋانىتەھى ((گۈلبەھلىزىمىشەھى)) كە دىھارەھ و پەھرسىشكى تەھى شەھسى ئابىلۇلۇزىا و كۇتەھى ھەتنى جەھنگى ئەھفەھرەھ . و لەھەدوۋى ((گۈلبەھلىزىمىشەھى)) دۋەھ ئەھنىدەھىكەتر نەھبىنەت ، وۋەھەھ ۋەھى (لەھرىيەھلىزىمى دىمۇگەھسى)) دەھكەھ كە دوا ەھدەھرى مەھفەھەھىيەھ ، و لەھەنەھەھەھەھەھەھەھى ((كۇتەھى ھەتنى مىزۇۋ)) دەھكەھ . ئەھلىرەھەھ لاي

"فۇكۇياما" ھەموو تىزە بەرمىگارىيە لۇكالىزىمىيەكان ومھا دەخوئىندىرتىنەمە كە جگە لە ئەندىشەى مىژونووسىنەمەبەكى پىشگلۇبالىزىمىشەن و پىشەمۇبىرنىتە، جگە لە پاخىبوون و خۇبەدەستەمۇشەدان بە ئەندىشەى كۇتاپىھاتنى مىژوو شتىكىرتىنەن . "فۇكۇياما" تافى گلۇبالىزىمىشەن ومھا وئىنادەمگەت كە پەوت و ھەدمەرتىكە بۇ دىموكراتىزەكرىنى جىھان. بەلام ئەم پەرسە ھەروا بەناسانى و بىگىرئوگۇل بەرئوۋە ناچىت ، لە لاپەك لە نىوان تەكنۇلۇژىيا و دىموكراسىيا لەخودى خۇرئالادا ترانزىت ھەمەو ومھا وئىنادەمگەت كە ((ئەمگەتە تەكنۇلۇژىيا دەبىتە مايمى خۇشگوزمرانكرىنى ژىيانى مەۋقەھەتتى كە ھاۋشانى ئەو پىشكەوتەن لە مۇپالىشدا رووبەت))^(۷۰) ، لەلاپەكىرتىشەمە كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەكان ومھا وئىنادەمگەت كە نەتوان ھەروا بە خىراپى تەسلىم بەم قەدمەرى دىموكراتىزىمىبوونە بىن. بۇرەشە ئەزموونكرىنەمەى سەرلەمۇنى بەمفرانۋى ((دىكتاتۇرى و ھاشىزىمى و تۆتالىتارىزىمى)) لەم كۆمەلگەھەتەدا دەمبىرنى. ەك ھەولتىكى لۇكالىزىمىيەكان بۇ دۇزىنەمەو ئەزموونكرىنەمەى ((شەرىعت))كى دەسەلاتنارى سىياسى لە دەرەمەى لىبرىيالىزىمى دىموكراسى . لىزمەو "فۇكۇياما" دىتە سەرباسى ئەم ترانزىمە ئىشكالىياتەى لىبرىيالىزىم : كە ھەم ترانزان پان پىكىلەنەھاتنەمەى ئەمواتىيەنى رووگەنى لىبرىيالىزىمە ەك ((ھكر)) و ەك ((مەرسە)) كە ئەمەى جىگەوتوۋە و جىگەرىبوۋە لەپەرسى دىموكراتىزەكرىنى جىھان زۇرتەر ((سەركەوتنى ھكرى لىبرىيالىزىمە نەك مەرسەى لىبرىيالىزىمى))^(۷۱) ، ھەم ترانزان و پىكىلەنەھاتنەمەى ئەمواتىيەنى ((سىياسەت)) و ((ئابوورى))پە ، ((توانىنى پافەكرىنى سەركەوتنى لىبرىيالىزىمى دىموكراسى لە بوارى ئابورىدا ەك تاكە سىستېمىكى ئابورى كە تۈشەى مەنەمەى ھەمە . و نەتوانىن و ئاساننەبوونى ئەم پافەكرىنە لە بوارى سىياسىدا))^(۷۲) .

لاى "ھانتىگتون" ئەم ئىشكالىياتە بەقەمپەرنى خۇشوناسىكرىنەمەو گوزارشتەكرىت، بەلاى ئەمەوۋە بازەنى شوناس و خودشوناسىكرىنەمەكان

[illegible]

شارستانىيەتەگان))^(۳) بېت : لەمانەشەومو بەتيروانىنى "ھانتنگتون" ئەو
 ئەنجامگىرىيەبېت كە خۇشوناسىكرىنەو خۇ جوارچىوھدان دەبىت لەناو
 شارستانىيەت و گولتوورو ئاينەگاندا!، ((پىداگىرى گولتوورىيە
 سەربەرزگىرەئەو سەرلەنۇنى گولتوورو، و پەكرىنەئەو گولتوورى
 خۇشاوا!)) دەبىت، لەبىلىكى ئاينى و گولتوورىيەو.

بەلای مەئە خۇيىنەئەو ئىگمىشتەگانى "ھانتنگتون" بۇ ئەم
 تافە (گەرنەئەوگەرىيە)، گەرنەئەو كۆمەلگەگان بۇ سىياسەت و مەلانى و
 شوناسەگانى پېش تافى ئاينىلۇلۇزاو تەنەت پېشەئەرنىيەش،
 گەرنەئەو بەرە مېزووى پابوورەو، بەرە ئاينى و گولتوورو. گە بەمەش
 ئەم ئىشكالىيەت ئەو پېناسەش ھەلەگەرنى كە ((تەگاننى ئەلەيەت لە
 جىهان))^(۴)، و كارلى تېزە رابىرەوگەرىيە لۇكالىيەگان بېت .

بەم شىوئە، ئەو بۇ شەرفەكرىنى لۇكالىزىمىشنى و خۇيىنەئەو
 شۆيەكتى مېزووى كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەگان لە تىرومىنى "ھۆكۇياما" دا
 وونە ئاوپەلنىئەتەو، تەبەتەمەننىتى پۇشنىرى ئەم كۆمەلگەمەيە كە
 لە لاينە ميسۇلۇزاوە ئاگىرو كۆنرۇل كراو. و ئەو لە تىروانىيەگانى
 "ھانتنگتون" يشا وونە پەرسى نىموكراتىزىمىرەنە. ئەگەر لاى "ھۆكۇياما"
 ترازىنى (گۇبالىزىمىشنى — لۇكالىزىمىشنى) جىهان ورنەچەرخىنلەتە
 سەر(نىموكراسىيەوون — نىموكراسىيەوون). ئەوا لاى "ھانتنگتون" ئەم
 ترازە شارستانىيەو گولتوورىيەو ئاينەيە!

ھەروەك پىشتر ئامال مەن بۆكرد، لە ئىستەدا كۆمەلگەكانى
لۇكالىزىمىش، بە ھەيرانىك، ھەيرانىكى قولى ((مىژوۋى))دا، گوزمەدەكەن
. ھەيرانىك كە تەۋەۋى زىيانى كۆمەلگەى گرتۈتمەۋە. ۋ ھەموو ئەو گرو و
مبادەرانەى بە كۆمەلگە دۇرانىۋە كە لە مىژوۋىدەۋى و لە
مىژوۋىدەمانەۋى سەردەمىيەنى ھەراھەمەكەن .

لەروە ھەموو زىيانى ((سەردەمىيە))ى كۆمەلگە ، پەۋستەنى
مىژوۋىيەنى كۆمەلگە، لەسەر ئەۋە راگرو ئەندىشە دەكرىت كە
پەرۋەسازى خۇداپشتەۋەى پەى تىپەرىنى ھەيران بكات . كە تەۋەۋ
ھەيرانى ۋەھا رېكىختەۋە ۋ ئاراستەمكات كە دەريازى كۆمەلگە بىت لە
ھەيران . بەر لەمەر ھەنگاۋ ۋ پەرۋەسازىكى ئاۋەھاش دەبىت پەنەسەپەكى
ۋوردى ئەۋ ھەيرانە بكرىت ۋ سترەكتۈرى ئەۋ ھەيرانە بىلۋزىتەۋە .
پەريارى ئەۋەكرىت كە ئەپە ئەۋە ھەيرانى پەى چ شەكتىكە؟، ۋ دۇرەننى
چ گرومىكە؟. كۆمەلگە دەبىت بۇ بىرنەۋەى چ گرومىك خۇى ئامادەۋ
دەپىزىتەۋە ؟ . ئاپا بەر لە ھەيران چ مبادەرىيەك لە ئىرادەۋ لە پەريارى
كۆمەلگەدا بۋە، كە ئىستا لەدەستىدەبىت ۋ لىتەكەنرەبىت؟. بە
دەۋەكەنرەدا، ئاپا مبادەرى مىژوۋىيەكان ھەمىشە لە دەستى كۆمەلگەپەردا
نەۋەۋ؟. ئاپا ئەۋەى لەمبارەشەۋە لە كۆمەلگەى خۇدا ۋ ئادەكرەۋ
دەۋەرىيەۋە، تەنەا ئەندىشە كەرنىكى ۋ ھەمىيەنى ئاپەۋەۋەۋەۋەۋە
مىسۋەۋەۋەۋە نەۋەۋ ؟ . ئەۋ پەرۋەسازىكەرنە لە چ ھەزىيەكى
مەرىپەۋە لە ژىر كارىگەرەكانى چ مەرىپەۋەكە گونارەبىزان بۇ
دەكرى ۋ بەرپەخەرنى ۋ بە مۇدەلەكرىن ؟ چ ئامەچ ۋ بەرۋەۋەنەك

ئاوينەدمەكەنەۋە ؟ . لەۋىشەۋە كە نەم پەرۋەسازىنە، پەرۋەسازىكرنەۋەى
خودشوناسىكرنەۋەى، ئاىا نەم خودشوناسىكرنەۋەى لە ئىستەدا چ
گرموتىكە ؟ . گرموتىكى فەلسەفى و ئابوورى و تەكنۇلۇزى و زانىنگىرە ، پان
گرموتىكى ئايدىۋلۇزى و مېسۇلۇزى و كولتوورى و وېزدانى و مۇزال و
رۇجى ؟ . لىرەۋە، لە ناسىنەۋە پېناسەكرىد و وېناكرىد و ئىنلىشەكرىنى
نەم گرمەۋە، مېتۇدو رونبا لۇكالىيەكانى ئىشكرىد سەرپېدەكمەن و
لىكجىادىمبەنەۋە و بەرىيەكەمەن .

بۇ ساغكرنەۋەى نەم پرسىارانە دەبىت بگەپنەۋە بۇ خودى
دىاردى گۇبالىزىمىش . بۇ نەۋ پەرۋەسە ھوشيارىيە پىشتەۋەى پەوتگرىنى
گۇبالىزىمىش . پېمۋايە بەبى تىگەپىشتن لەم پەرۋەسە ھەر باسكرىنىكى
گۇبالىزىمىش خولانەۋە دەبىت لە نىۋان ووتىن و ئىنلىشەۋە ئامۇمەكانى
لەمىنگران و نەيارنى خودى دىاردى گۇبالىزىمىش . ھەرۋەك ھەر
باسكرىنىكى لۇكالىزىمىش خولانەۋە دەبىت لە نىۋان تىزە كولتوورى /
مېسۇلۇزى و ئايدىۋلۇزىيەكانى خود شوناسىكرنەۋەى لۇكالىيانەۋە
بەرىيەكەۋەتى نەم تىزانە .

ۋەك چۆن لەمەردەمى پېشەسازىدا بەبى تىگەپىشتن لە مۇدىرنىتە،
لە پېنسانس و پۇشنگىرى و پېفۇرمى ئىنى مەخالبوۋ مۇدىرنەۋە بىنەچەى
نەۋ گەشەۋە ھەلگىشانە بالايەى خۇرناۋا رافەبكرىت . ئاۋمەش لە ئىستەى
جىيەنەدا ، لە ئىستەى سەردەمى تەكنۇلۇزىياۋ زانىندا بەبىتىگەپىشتن لە
شۇرشى زىستى / تەكنۇلۇزى مەخالە پىشتەۋەى شىكىتى ھەۋمۋونگەرى
جىيەنەيانەى ئايدىۋلۇزىيا، و ترازىنى گۇبالىزىمىش و لۇكالىزىمىشنى جىيەن و
ھەلگىشان و گەشەى بالالى گۇبالىزىمىيەنەى خۇرناۋا ، رافەبكرىت . لىرەۋە،
لەم تىگەپىشتەۋە دەكرىت و دىتوانرىت پەبىيەبەنەۋە سىراكتۇرى نەۋ
(تەلى)يانە بېمەن كە ئىستا كۆمەلگە لۇكالىزىمىيەكان رووبەررووى
دەبىنەۋە . و بگەپنە نەۋ گرمەۋەى كە ۋەلامەنەۋە بەم ((تەلى)يانە
فەرەمەلەمەكات، نەۋ فۇرمە لە داپىشتەۋەى كۆمەلگە كە نەم ۋەلامەنەۋەى

دميخوازى، و ئەمۇ مېتۇدو رونىامە عىرىقىيە و ئەمۇ پىرۇزە كۆمەلگىيە كە
كۆمەلگە بۇ ئەمۇ دەلامىنە و مېە سەرىپنە خات.

ئەگەر خۇرئاوا بۇ ھەلگىشەنى بەرمۇ كۆمەلگەى ((زىن))
((گۇبال))، بناغمو بىنەجەمەكى راستىقىنە و تۆگمەى مۇدىرنە و
مۇدىرنىتەى ھىبووبى، و لەم ھەلگىشانىدا بىن مەنەشىش بىت. ئەمۇ ئەمە،
ئەم ھەلگىشانە مېزۇوپىيە، بۇ كۆمەلگە لۇكالىيەكان و ھەئەئە:

• ئەم كۆمەلگەئەنە ئەگەر گەشىتتەيشنە مۇدىرنە ئەمە لە
بناغمو بىنەجەمەكى مۇدىرنىتەى مۇدىرنە وە نىبوو بەلگە
بەرھەمى ئىشگەرنى ئېلىپۇلۇزىا بوو. گە واتادارى ئەمەش
بالا دەستبۇونى مەرىقىيە ئېلىپۇلۇزىيە لە رۇشنىرى
كۆمەلگەدا.

• يان ئەم مۇدىرنەىيە و ھەمى مۇدىرنەىيە - مۇدىرنەىبوون،
و مۇدىرنە كەرن - بوو. گە واتادارى ئەمەش بالادەستبۇونى
ھەمزاى مەرىقىيە پەشمۇدىرنىتەىيە، و مېسۇلۇزىيانەى لە
كۆمەلگەدا.

• ھەمبۇونى جەمەسەرىكى گۇبالىزىمىش. كە لەگەل ھەمۇو
قەسەخۇشەكانى بۇ يارمەتىدانى كۆمەلگەكانى لۇكالىزىمىش تا
لە قەيران و ھەمزاى لۇكالىزىمى دەرپاز و تەپەرىپ. بەگەدەمە بە
ئاراستەى جەھەگىرىگەردن و ھەلگەرنەمەى ئەم قەيران و
ھەمزاىمە.

لەمەمە دەگەنە ئەمۇ ئەنجامەى كە كۆمەلگەكانى لۇكالىزىمىش
لەمەردەم دۈۈتۈزى ((تەلى)). دۈۈتۈزى ھەنگاۋ، دۈۈتۈزى پەرسى
كۆمەلگەىيە و مېزۇوپىيە و مەرىقىيە جىياۋازدان، يەگەكىيان پەرسى لۇكالى -
خود لۇكالىيە - ھەنگاۋى بەرگەرن لە داكشانى مېزۇوپىيە كۆمەلگە، و
((تەلى))ى پۇتۇپىا رەبەردوۋگەرىيەكان، و ئەۋەتەيان پەرسى لۇكالىزىمىشنى،

لە دوانەمیی ((گلوبالیزمیشن - لۆکالیزمیشن)) مودە ھەمگای بەرمو ھەلکشانى مێژوویی کۆمەلگە، و ((تەحلى)) ی تەکنۆلۆژى وزانستیانە.^(۷۸)

ئەگەر لەبەرکەمیاندا کۆمەلگە لە فەزایەکی لۆکالى وھادا ئەم بریارى خۆدارشتنەومىھى بۆ بەرگرتن لە ھاکشانى کۆمەلگە، سەرپێو بەرپێنەخات کە بەتەواوى لە ژێر کارىگەرى و مۆنۆپۆلیزمى دەسلالەى رۆشنپەریانەى مەعرىفەى ميسۆلۆژى و ناپیۆلۆژىلایە. و لەبەرئەمبەر ((منافس))، منافسێكى لۆکالى بەھێزى وھادایە کە تا ئێستاش بە ((رەقەنى)) ماوہ. منافسێک کە تا ئێستاش لەپەرۆسێكى بەردەوامى خۆ بەرھەمەپێنانەومى ((تەقەنسى)) و ((عەقەلپى)) ئە دەپە. و خۆى بە ((بازنەى قەدەمەمى بىرلێکەرنەوہ))^(۷۹) کردوہ، وپێگەیکە بەھێزى کۆمەلایەتیانەى ھىھ، و نامادەنیە بچوکتەرن ((تەنزل)) لە دەسلالەت و مۆنۆپۆلیزمى ((شەرعەت)) ی مێژووى و رمەزى و ميسۆلۆژیانەى، و لەو ھاگیرکردن و کۆنترۆلکات کە بەسەر یادەومارى مێژووى و کۆمەلگەمى وکۆمەلایەتى کۆمەلگەدا ھەبەتى. ئەوا لە دووھەمیاندا کۆمەلگە لە فەزایەکی جیھانى وھادا ئەم بریارى خۆدارشتنەومىھى، بۆ ھەلکشانى مێژووى کۆمەلگە بەرپێنەخات. کە بەتەواوى لە ژێر کارىگەرى و مۆنۆپۆلیزمى رۆشنپەرى و مەعرىفەى تەکنۆلۆژى وزانستى وئابورى داراى و بازارگانى کۆمەلگەکانى گلوبالیزمیشنلایە. و لەبەرئەمبەر منافس، منافسێكى جیھانى، وھادایە کە خۆى وھک دوامۆدیل و دواقەدەر و دواپەندەى کۆمەلگەى مرفاھەتى وینا و پێناسەدەکات. و نامادەنیە بچوکتەرن ((تەنزل)) لە بالادەستى جیھانیانەى، و لەو فەرمان و بەرمۆمەندیانەى بگات کە بەردەوامیپنە بەتەرازانى جیھانیانەى ((گلوبالیزمیشن)) و ((لۆکالیزمیشن))، و ناتەبابەکردنى زىقەرى پەپوھەنیەکانى ئێوان ئەم دوانە و ھۆلکەرنەومى زىقەرى ئەم تەرازانە.

لێرموہ، و بەمۆچوونى من، ئەگەر بریارانى کۆمەلگەکانى لۆکالیزمیشن، بەتەبابەتیش بریارە عەرەبەکان بای لە زەرورەتى

پروژەسازی : بەمۆبەرنیتە کردنی مەعریفەى عەرەبى ۱ و ((پۆشنگەرکردن))ى پۆشنگەرى عەرەبى، و تەكەشنى تێپۆشنى و رەگەزە ميسۆلۆزى و نامیزووى و بان كۆمەلگەىبەكان لە كۆلتور، باس لە تەوزىكردنى مەعرىفەى كۆلتور و بە ھەمىكەلىكردنەو و داپشتنەو و خوێندنەو سۆسۆلۆزى /میزوویانەى كۆلتور دەكەن. ئەمە تەنها ھەنگاوەكە، ھەنگاوەكى گرنگ و سەرمەكى و پەگەمى بۆ بەرگرتن لە داكشانی كۆمەلگە، بۆ پەرسى لۆكالى و شەركردنى مەعرىفەى ميسۆلۆزى و ئابىلۆزى. لەدەوى ئەمەو ھەنگاوەتە بەرمو ھەلگەشنى میزووى كۆمەلگە، بەرمو ((زانىبوون /تەكنۆلۆژیبوون)). ھەنگاوەتە ھەن بۆ داپشتنەوێكى وەرچەر خاننامیزى كۆمەلگەى وھا كە گواستەوێكى كۆمەلگە بێت لە ھالەتێكى لۆكالىزیشن و ئێرە نىگمەتێف و كارتێكراوێكى بەرمو بەشداریەكى ئەكتیفانە لە شۆرشى زانستى /تەكنۆلۆزى، لە میزو نووسینەوێكى سەردەمیانەى جیھان. ئەمەش بەمەنەى كە ((تەخدى))كانى بەردەم كۆمەلگە تەنها بەرگرتن لە داكشانی میزوویانەى كۆمەلگە نییە، بەلكو ھەول و پێویستبوونی ھەلگەشنى میزوویانەى كۆمەلگە.

دواجار دەبێت ئەو بەلێس كە ئەم دوو تێزىكردنە میزووى و كۆمەلگەى و مەعرىفەى پەرس و ھەنگاو و ((تەخدى))كانى بەردەم كۆمەلگەكانى لۆكالىزیشن. ھەرگیز بە مانای تەزەنى ئەم دوو تێزىبە و جیاكردنەوێكى نە لە پەكتى. بەمانای پێشكەوتن و پاشكەوتن پەكتىيان و بەدەوى پەكتى ھەتەیان نە. بەمانای دوو تێزىكردنى داپشتنەوێكى كۆمەلگە نە، داپشتنەوێكى بۆ تێپەڕینی پەرسى لۆكالى، و ئەمجا داپشتنەوێكى بۆ تێپەڕینی پەرسى لۆكالىزیشن. پروژەسازی ئەم دوو تێپەڕینە پەك داپشتنەوێكى مەعرىفەى كۆمەلگەى. تێپەڕینی پەكەوێكى ئەم دوو پەرس و ((تەخدى))بە پەكەوێكى مەعرىفەى ھەمەوێكى.

بۇ ئاسانى تېگىشتىن لەم تېرۋانىنىش دەلئىم : ئەگەر كۆمەلگەكانى
 لۇكالىزىمىش بۇ پىرسى لۇكالى ئەبىردەم منافىسىكى لۇكالى بەھىزدان ، كە
 ھەموو فەرمان و بەرۋومۇندى و ئەندىشەكانى بۇ داكشانى مېزوۋىسى
 كۆمەلگە چەھگىر كىردى كۆمەلگە لە قىمران و لە فەزى مەعرىشى
 مىسۇلۇۋى و ئاپىدۇلۇۋىلە . ئەمما بۇ پىرسى لۇكالىزىمىشنىش لە بەر دەم
 منافىسىكى جىھانى بە ھىزدان كە فەرمان و بەرۋومۇندى و ئەندىشەكانى
 ئەۋىش ، ھەمان ئاراستەى ، ناچار كىردى كۆمەلگە بە داكشانى مېزوۋىسى و
 چەھگىر كىردىنىتى لە قىمران و لە فەزى مەعرىشى مىسۇلۇۋى و
 ئاپىدۇلۇۋىدا . بە واتايەك دوو ئاراستەى دۇ بە يەك و جىياۋازن بەرمو
 ((پەنتىك))ى ھاۋىمىشى بەرۋومۇندى . كە ((قوربىنى مەرەكى تىپايدا ،
 كۆمەلگە)) .

((۲))

كاتىك باس لە كۆمەلگەكانى لۇكالىزىمىش دەكمىن - ھەروەك
 پىشتىرىش باسماڭىرد ، دەبىت ناۋر لەو ھەقىقەتە بىھىنمەۋ كە دوو تىزى
 لۇكالىزىمىش ، دوو دەستە كۆمەلگە لۇكالى ھەپە : دەستەيەك گىرمۇ
 ((پىشەسازىبوون))ى پىردۇتەۋە ، بەلام لە تىپەرىنى ئەمە بەرمو
 ((زىنىبوون / تەڭنۇلۇۋىبوون)) ، بەرمو ((كۆمەلگە زىنىن / تەڭنۇلۇۋى))
 شەكىستىيەنناۋە ، و دەستەيەكىش لە ھەنگاۋە بەراپىيەكانى
 ((پىشەسازىبوون)) دايە ، يان دروستىر چەھگىرتوۋى قۇناغى گۈستىنمەۋ
 بەرمو پىشەسازىبوونە . بەۋاتايەكىتر ، دەستەيەك گىرمۇ ((زىنىبوون /
 تەڭنۇلۇۋىبوون))ى دۇراندوۋە ، لۇكالىزىمى پەلە ((يەك)) و دەستەيەكىش
 گىرمۇ ((پىشەسازىبوون))ى دۇراندوۋە - لۇكالىزىمى پەلە ((دوۋ)) . -
 لىزىمەۋ ئەم دوو تىزىمىكىرنە لۇكالىزىمىيە ، دووتىزىمىكىرنىكى ئاستى

جىياوازى گەشەى كۆمەلگەكان، دووتىزىكرىنىكى مىزوۋىى و كۆمەلگەمى و
مەرىفيانى نىستەى لۇكالىزمىش و قەيرانەكانى پاى لۇكالىزمىيىبونە ،
لەم دوو تىزىكرىنەشمەو ھەر لەناوخودى ئەم كۆمەلگەپانەمە، دىبىت
باس لەدووچۆرە خوئىننەمە و پىرۇسازىكرىن و ئەندىشەمەكرىنى
تىپەپىنى قەيران لەم كۆمەلگەپانەدا بىكىن، پەكىكىيان پىرۇسازى و
خوئىننەمەى لۇكالىيانە گە خۇپاگىركىنەمەو خۇداخستەنەمەمەكى
لۇكالىيانەى ئەبىستراكت . و خوئىننەمەمەكى ((دوئى)) پىيانەى مىسۇلۇزى و
نايدىۋۇلۇزىيانەى قەيران ، و خۇفۇزاخەدان و خۇچمەكىركىنەمەمە لە
دۇخى لۇكالىيانەدا ، كەبەم پان بەو تىزىرەمى و ئاستە داكشانى مىزوۋىيانەى
كۆمەلگەمە . و بىتتىزەكانى ئەندىشەى ((بەرىنگارى)) و ((ئىسولەگىرى))
گوزارشىتى لىدىكىرت، وئەپىتىش پىرۇسازىكرىنى تىپەپىنى
لۇكالىزمىشە . خوئىننەمەمەكى ((نىستەمى)) و سەردەمەپانە، مەرىفيانى
قەيرانە بە ئاراستەو ئامانجى ھەلەكشانى مىزوۋىيانەى كۆمەلگە.

لەمەشمە دىگەپنە نەمەى كە نەگەر ئەم كۆمەلگەپانە بۇ
ھاتنەمەى پاى مىزوۋىيىبونى سەردەم ، پاى مەبادەرى مىزوۋىيانە ،
لەبەردەم پەككەرە پەكتىزى پىوۋەپىوۋىونەمەى جىپانەدا بن . كە گەمەى
((زانىبىون / تەكنۇلۇزىبون)) و پىوۋەپىوۋىونەمەى دەرھاپىشتەكانى
شۇرشى ((تەكنۇلۇزى / زانىستى)) پە ، بە دوانەمى ((گۇبالىزمىشەن -
لۇكالىزمىشەن)) مە . و لە مەشمە پىرۇسازىكرىنى ھەلەكشانى كۆمەلگە
تىپەپىنى قەيران ، پەكتىزى بىت . بە جىياوازى ژمارەى ھەنگامەكانى ئەم
ھەلەكشان و تىپەپىنە لە كۆمەلگە لۇكالىزمىيە پەلە يەك - بالادەستى
نايدىۋۇلۇزىا - و پەلە دوومەكاندا - بالادەستى مىسۇلۇزىا . ئەوا ھەر ئەم
كۆمەلگەپانە بۇ خۇداخستەنەمەى لۇكالىيانە ، بۇ گەمەى ((مىسۇلۇزى و
گولتوورى و نایدىۋۇلۇزىبونەمە)) ، بۇ بەقەپەپىكرىنەمەى كۆمەلگە
بە كۆمەلگەپىكرىنەمەى عەقىدە . بۇ پىرۇسازىكرىنەمەى داكشانى
كۆمەلگە . بۇ گوزارشىكرىن، تەنھا گوزارشىكرىن لە قەيران لە بەردەم

چەند تىزىكى گىرەمى ((ھەلگەرانەۋە)) و ((دەرچوون)) لە مىزۋى سەردەم و گىرەمى لاپى مىزۋى، و لەبەردەم شەرى كۆمەلايمەتەنەم ئەم تىزەندە دەبىت . بە جىاۋازى گىرەمى مىزۋى داگشان، و جىاۋازى ئەم تىزەنە، و بالادەستى مەرىفى و پۇشنىرى كام تىزەمەن لە كۆمەلگە لۇكالىزىيە پە ((پەك)) و پە ((دو))مەكاندا.

((۲))

بەگشتى خەسەلتى دۇخە قەيرانگىر تەۋەمەكانىش ۋەھابە ، بەتابەتەش لە كۆمەلگەكانى ئىمەدا ، كە بەمەۋى لىلبوونى ئاراستەمەكان و تىكچوونى پارسەنگى و پىۋەنەكان بۇ ناسىنەۋە و ناۋەنانى ناۋى راستەمەنى شەمەكان ، و بۇ پەردەن بە بەنەچە قەيران و پەمەندەمەكانى قەيران ، و ھەزارى قەرى و مەرىفەنە بۇ دەستەمەردەنى تىرەۋەنەنىكى دەستەجەمەمى، ۋەھابە كە ئاراستەكانى بەرەۋە نىتەۋەكەردەنى ئىستەمەنى قەيران و تىرەۋەكەردەنى ئەم قەيرانە بىت . و بەمەۋى ھەزەركەۋەنەۋەى ۋەقە لە يۆتۈپىي بەختەۋەكەردەنى مەۋەكەكان . خەك پەندەمەنەۋە بەرئەندەشە . بەۋەتەى ئەندەشەكەردەنى بەختەۋەربوون لە دەرەۋى ۋەقە و ئىستەى كۆمەلگە . ئەندەشەكە كە مىسۇلۇزىا ھەۋەرىۋە و ھەلگەشتەكانى دەكەشە، و كۆمەلگە و دەستەكۆمەلايمەتەكان دىنەۋە پەى قەنەمەنىكى پالەنەۋەى ((سەرمەپەى رەمەزى)) پانەۋە ئەندەشەكەردەۋەى دۆزەنەۋەى ۋەتەكانى ((بەۋە)) لەم سەرمەپەۋە . كە كانگەپەكى لەبەنەھەۋەى پادەۋەرىكەردەۋەى سەرمەۋەى و شانازەمەكانە . سەرمەپەك كە ھەمەۋە نەۋەكانى نەۋەۋە بەتابەتەش ((نەۋەپەكى ھەلەۋە)) لەبەرەمەنەن و زۆرەردەن و كەلەكەكەردەنىدا بەشەدارەن . كاتەكەش پەس لە ئەندەشە دەگەتە دەبىت لەۋەۋە بىت كە :

١) ئەندىشە تايىمىتى ئەم يان ئەم كۆمەلگە و پۇشنىرىيە، ئەم يان ئەم شوئىنكاتە مېزوويىيە كۆمەلگە نيە. ((ئەندىشە پەمەندىكى بىنچىنەمى ھەر پۇشنىرى و كۆمەلگەمەكە))^(٨١) و ((دەخالەتدەكە گشتى كۆمەلەيتى مېزوويى))^(٨٢). و كۆمەلگەكان چەندى لە پووى مەترىيالىمە، و چەندى لە بەنەفلائيكردى پۇشنىرىشەو ھەلگشابن. ناتوان ئەندىشە و مېسۇلۇزىا لە ھىزى ئامادەبوونەو بەردەواميان لەناو كۆمەلگە دابېرن. ناتوان ئەندىشە لە يادەورىكرىنەو مېزوويىيەكان، لە دەولەمەندىكردى ئىستەمپانەى سەرلەنوئى دارشتەنەو ئەم يادەورىانە دابېرن. بەواتاھەكىر، كۆمەلگە خۇى دەپتەمە ئەم زاھەنگەمەى كە نەك ھەر ئەندىشەكان دەزىنەتەو، بەلگە روخسارمەكانىشى جوائترو ھانتازىتر دەكات. و ھەمىشە بە پۇشاكىكى و ھەا نەماشیدەكات و خۇى پەنماشیدەكات كە ئەفسوونىك بداتە خۇى و بداتە يەكىتییە ناومكەكانى خۇى، و بەسەرنجراگىشانى رۇلەكانى بۇ ئەم ئەفسوونە ئەم يەكىتییە ناومكەكە بېارىزىت كە ھىچ كۆمەلگەپەك و لەزىر كارىگەرى ھىچ فشارو زۇبۇھىنانىك و نەھامەتەكدا ئامادەنيە دەستەردارى بىت. لەم ئەرك و پىداوېستىيەو كە بەنەندىشە دەرىت، دەكرىت ئەندىشە وەك توخمىكى ئەم سىستەمە پەناسەبەمەن كەمبەوونى كۆمەلگەو بەپەورەوستانى كۆمەلگەو تەنانەت توخمىكىش لە سىستى شوناسى كۆمەلگە پەكەتەن.

٢) ((وینا و سیمپۇلۇزىا ئەكتىفە زەنيیەكانى ئەندىشە. ئەگەرچى ھەسپەكراو و ھەقەيش نەين و لەسەر تەرزى ئەقلىش سىستەماتىزە نابن. كەچى لە كاتى ھەلگشانىاندا لە ھەقەيش و ھەقەيشەن. ئەمەش بەووى كە ئەم مەارەسە تاك و دەستەجەميانە خەتو كە ئەدەن كە كارىگەریان ھەمە))^(٨٣) بەواتاھەكىر ئەندىشە ((دەاردەمەكى ئەنرۇبۇلۇزى و ھەپە كە كارىگەرى مەترىيالىانەى ھەمە))^(٨٤). ئەمەش بۇخۇى بەناغەمەكە بۇ رەھەكردى ئەم بزووتەو كۆمەلەيتىانەى نەتەنى و ئاپەن. كە بەپەھىچ پالەنەمەكە مەترىيالىانە، ھىزۇگۇپەكى و ھەا

نووستو بەخمبەر دەھىنن، و سوپاگىرىمكى كۆمەلەپتەنەى ومھايان بۇ
 ھەرخەمدەھىت ، كە لەوانەپە ھىچ راقەگىردن و لۇزىكىسى ئەھلانى
 پەيغەمبەرنىيەكانى نەبەن. ھەروەك راقەگىردنى ھەموو ئەو
 خۇبەختەردەنەشە كە لەم بىزوتەنەوانەدا دەھىندەرنن، و كەسى
 خۇبەختەردەو يا نامادە بۇ خۇبەختەردن بېھىچ پەرسىارىكى مەترىيال پان
 زانستى بەرمە پەرى مەركەدەھىتەموو بۇ مەركە ھەنگاودەھىت.

(۲) دەولەتەندى كۆمەلگەكان، خۇپاگىر كەرنەھەى كۆمەلگەكان
 تەنھا بە ((سەرمایە مەترىيالپانە)) پان پەتوانە ناكىرىت، بەلكو بە
 سەرمایە رەمزانەشەپان. بەو واتاپەى كەلەناو ھەر كۆمەلگەپەكدا
 بەھىتەردەنەھە لەتوانا ھىزى مەترىيالپانەى خۇى و (ئەوۋىت)دا ھىزىكى
 نووستو ھەپە كەلە پەچووكەردن و ھەتەكەردن و پەرىندەركەرنە
 رەمزانەكانىدا بەردەپەك سەپەندەكەھىت، كە پەتوانەى مەترىيالپانەى بۇ
 ناكىرىت. لە ھەر نەتمەموو كۆمەلگەپەك دا مۇدەپەكە ئىدىيال مەزەھى،
 ھەپە كە لە ھەموو مۇدەپەكانى بالاتر وئىنادەھىت . و بەردەوام ئەم
 مۇدەپەكە لە ((شەھە)) ناردەپە، و نەك ھەر پەوۋەپەرىكى ھەراۋانى
 پادەمەپە مەزەھىپەكان، شانازى و سەرومەپەكانى ئەو كۆمەلگە و نەتمەھى
 پەنگەردەو، بەلكو لە ئىستەشدا لە پەى ئەو شەھە ناردەنە بەردەوامەپەھە
 جىگەپەكى دىپارى لە جەولە مەزەھىپەكاندا ھەپە. ((سەرمایە پەمەزى
 ھىزىكى مەترىيالپى گەشەردەنە . و پەلىكى پەرجاۋ دەگىرى لە جەولەندەن
 پان سەپەردەنە مەزەھى))^(۸۵).

بەم پەشەكەھە دەھىت ومھاس لە ئەندەشە پەمەن كە تەنھا ئەو
 خانەپەندەپەردن و ئەو تەپەزە راقەگەرنەپە نەپە كە تەپەلۇزىيا و
 مەتەپەزەپەپەت پەپەپەخەشەن، تەنھا ئەو تەوۋەپەردەنە مەسەلۇزى و
 نەپەپەلۇزىپەپە نەپە كە لە كۆمەلگەكانى ەك ئىتەدا، تا ئىستەش بە
 زەندەھىتى و بە نەكتەپە ھەپە. ھەر ئەمەش پەخۇى پەواتاى ھەم دەو
 تەپەپەوون ئەندەشەپە، دەو تەپەپەوونىك كە لە سەم رادەپە پەشەردەپەوونى

ئەقلاڭنىمەت و سۆسپۇلۇزىيىۋون و مىزۇۋىيىۋون لە پىنكەتەيدا، و رادىمى بەمىسۇلۇزىيىكردىنى ئەم بەشدارىەو نىگەتيفكردىنى لە ئاست ئىرادىيەكى بۇزمتىقى بالاي بانكۇمەلگىمى و بانمىزۇۋىيى. وھەم دوۋىتىزىكردىنى تەۋزىف و بەرجەستەكرىدەۋى ئىندىشەيە. كەلەسەر ئامانجەگانى پىشتەۋى ئەم تەۋزىفكرىدەن و بەرجەستەكرىدەۋى رادەۋىستىت. كە ئاپا بۇ ھەلگىشانى مىزۇۋىيىانەي كۆمەلگەيەكە يان ھەلگىشانى كۆمەلەپتىانەي ئەم يان ئەو ئاپىدۇلۇزىياۋ گروۋپە ئارتۇدۇكىسەيە. ئىرەۋە و بەم بەرجاۋروۋىيىە راگوزمىيە دىكرىت پۇتۇپىاش ھەلەسەنگىندىرى. ۋەك ئەو تىزە لەئامادىكرىدەۋى تەۋزىفكرىدەۋى ئىندىشە كە ئاپىدۇلۇزىيانەيە، و بۇ سىرخىستىنى بەرژەۋىندىكى تاپىمىنى كۆمەلەپتى و ھەقىدىيەكە. پۇتۇپىا بەۋمانايەي كە ئەگەرچى مەنزورى زەمىنى و مەعرىفى ئەو لەئىستەدانىە، كەچى بىنەچەيەكى خۇپاگىركىدىنى ھەيە بەۋەي كۆمەلگەيەك ھەيە بەھۋى دۇراندىنى گىرەۋە مىزۇۋىيەكانى و ((بەھۋى گەشەنەسەنلىنى راستەقىنىمى سەرمایەي مەترىاليانى، و بىمردەۋامى ھەرشەگانى بىرسىتىۋ ھەزارى و جەنگ لەسەرى. بەھەۋو تۇپىزەكانىەۋە خۇي رايۇنەندىكى ئۇرگانىي جەستەيىانە دىكاتەۋە بەسەرمایە رەمىزەكەيەۋە))^(۹). بەلەم پۇتۇپىا تەمىنە ئەم تىزە ئاراستە رابىردوۋگەرىيەي نىە، بەلەك تىزە ئاراستەي ئاپىندەگەرىيەنەش.

((۴))

بۇچى بەرمەنگارى ؟

بەرمەنگارى لە بەرامبەرچى و كى ، و لە پىناۋى چىدا ؟.

ئەمە ، ئەو پەرسىيارىيە كە دىپىت بىزۋىتەۋە ((بەرمەنگارى))پە لۇكالىپەكان ، حزب و دامەزراۋە سىياسى ۋەكىلەگانى ئامادەكرىدەۋى

ئايدىيۇلۇزىيا و كولتور، ھۆرمە مۇرالگەر و ئىدىئالگەرمكانى تىگەشتىن لە
 سەردەم ، و دىواجارىش كىتورگەر و ئايدىيۇلۇزىگەرمكان وەلەمىيەندەمە.
 لىزە، لەم كۆمەلگەمەندە - لۇكالىزىمى پەلە دوو - ئەگەرچى تىپروانىنى
 باوو سەرمكى و بالادەست بە ناراستەى چوونىيەككردن و پىكىچىچوونىنى
 گۇبالىزىمىش و كۇلۇنىيالىزەمە . ولەمىشەمە ھەولى نامادەكردنەمەى دۇخى
 سىياسى - كۆمەلگەمى سەردەمى كۇلۇنىيالىزىمى، و پەواجىدانەمە
 بەتىزەمكى ((بەرمىنگارى)) و واتاكانى نەوسەردەمەى ((بەرمىنگارى))،
 ئەدرىت. بەلام لە نىۋانى ئىستا و ئەو سەردەمەى كۆمەلگە دېرىنىك ھەمە،
 كە مىزوۋىي و كۆمەلگەمى و تەنانەت مەرىفەشە. لە نىۋان كۇلۇنىيالىزەمە
 گۇبالىزىمىشنىش لانىكەم جىاۋازى لە مىكانىزەمكى بەرىختىنىاندا
 ھەمە. لەم دابىران و جىاۋازىانەمە، ئەگەر ((بەرمىنگارى)) سەردەمى
 كۇلۇنىيالىزىمى پەكەرىزىبوون و پەكەرىزىكرىنى كۆمەلگە - نەتەمە - بوۋىن.
 خودى ھەقىقەتى كۇلۇنىيالىزىمىش ەك ھىزىتىكى عەسكىرى داگىركار و
 ھىرەشەنەر بىنەچەى ئەم تىزە بەرمىنگارىە بوۋىن. و واتامكى مىزوۋىي و
 كۆمەلگەمى شۇرشىگىرتى و تەنانەت بىشكەوتىنخۋازى دابىتە
 ((بەرمىنگارى)). و ھەر بەرىستىش ئەمە شەپكى كۆمەلگەمى سىياسى و
 عەسكىرىانە بوۋىن، شەرى كۆمەلگە بوۋىن لەگەل دەرەمەى خۇى. ئەمە لە
 ئىستەمە، و لە ھەقىقەتى گۇبالىزىمىشەمە، ئەمە ((بەرمىنگارى))ىمە كە
 ئىستا بانگەشەى بۇ دىكرى و پىرۇۋىسازى سىياسى و كۆمەلەپەتى و
 ھەرىانەى بۇ دىكرى . تىرەزىنى ئەم پەكەرىزەمە، و ھەمىزىبوۋىنى، و
 بەرمەمىرەمكىدەمەستان و شەپكىرنى پەكەرىانەى ئەم رىزو تىزە ھەرە و
 جىاۋازانە. وگومان و پەرسىيە شۇرشىگىرتىبىوونىتى لە بەرمەمەر
 گۇبالىزىمىش. و ھەرچەرخانىتى بۇ شەپكى پاستەقىنىمى ناۋخۇبى
 كۆمەلگە. لەمەشەمە ئەگەر لەسەردەمى كۇلۇنىيالىزىمىدا پەرسى
 خۇدشوناسىكردنەمە پەرسىكى بەرمىنگارىانەى گىشتى كۆمەلگەپەك بوو بىت
 لە بەرمەمەر ھىزىتىكى دەرەمى ، ئەمە لە ئىستەمە ئەم پەرسە دابەشى كولتور

و ئاين و ئىتىك و ئايدىۋۇلۇزىا جىياۋزىمىكان بۈۋە . ھەر ھەممۇ بە جىياۋ لە
 ئەندىشەمىكى جىياۋزىمىكان لە بىرەمبىر گۇبالىزىمىش و لە بەرەمبىر
 يەكتىدا لە خودشوناسىكرىدەمىكان . بەلام ئەۋى زىاتىر جىكەموتوۋە و
 زۇرتىن دەرھىمى كۆنۇلكرىدى رۇشنىرى كۆمەلگە و زىانى سىياسى
 كۆمەلگەى بىرگەموتوۋە و كارىگىرى راستەقىنىى لەمىر
 مېزۋونوۋسىنەۋى كۆمەلگە ھەپە . و سىياسەتكرىنى راستەقىنىى
 كۆمەلەپتىنەى ئىستەى كۆمەلگەپە ، جۇرى دوۋەمى
 خودشوناسىكرىدەمىكان - خود شوناسىكرىدەۋى لۇكالىيانە - . ئەمىر
 ئاۋرۇپكىش ، ئاۋرۇپكى ئامازمىگەرىش لە جۇرى دوۋەمى خودشوناسىكرىدەۋە
 - خودشوناسىكرىدەۋى لۇكالىزىمىش - نانە - ۋەك دوانەپىكى
 ((گۇبالىزىمىش - لۇكالىزىمىش)) بىرەتەۋە . ئەۋا بىنەچە پىشەمىپەكانى
 ئەم ئاۋرۇپەمىپە بۇ دۇزىنەۋىمىكىرى بىيانوۋ و شەرىمى شەركىدى
 يەكتىرە . لىرەۋە دىكرىت ئەۋە بلىن كە ، ئەمىر ئەم قۇرە
 ((بەرمىگارى)) پەى ئىستا لە بىرەمبىر گۇبالىزىمىش ، ((بەرمىگارى)) پەى
 نىگەمىتى ، قۇزاخەمىرى بىت . ئەۋا بۇ ئاۋ كۆمەلگە شەركى راستەقىنىى
 نەك ھەر مەرىپى بىرە كۆمەلەپەتى ئاۋخۇپە ، و تىزىمىكانى ئەم
 ((بەرمىگارى)) پە ئەۋەندى ئاۋرۇپەمىكىرى ئەۋەندەۋە و شەرى
 يەكتىدەمىكەن و پەكتى دىۋو و ئاشرىن و زىنۇسايد دەكەن ، ئەۋەندە
 ئاۋرۇپەمىكانىان لە گۇبالىزىمىش نىپە ، بەۋاتىپەك شەركىدى راستەقىنىى ،
 ئاۋرۇپەمىكانى راستەقىنىى ئەم تىزە بەرمىگارىيانە لەپەكتىپە ، نەك
 گۇبالىزىمىش . ھەپەكە دىپەۋىت شەرىمى كۆمەلەپەتى و كۆمەلگەپى و
 مېزۋوۋى لىۋىر داگىر و مۇتۇپۇلپىزە بىكات . ۋەمەشەۋە ۋىناكرىدەمىكانىان
 بۇ يەكتى دىۋوكرىدە ، و ھەلۋىستىان لە يەكتى ((نەفى)) كرىدە ، و سىياسەتپان
 لە بىرەمبىر يەكتى پاكىتاۋكرىدە . لىرەۋە و بەم تىزى بەرمىگارى و
 ئەندىشەۋە تەۋى بىھار رىۋە مۇۋاپىقەتپە بالاكانى كولىتور و
 مۇدېرنىتە دەمەنە بىر شالۋىكى توندى ئاشرىكرىدە و دىۋوكرىدە .

واتە يەكەم، ئەم تىزى بەرەنگارىيە، لە راستىدا تىزى خود
 شوناسىكردنەوى جىياوازان ، تىزى خۇداپىشتنەوى جىياوازان بۇ
 ((تەلى))كردن و شەركردنى يەكەرى بۇ مۇنۇبۇلىزەكردنى داپىشتنەوى
 ئىستەپىيەنى كۆمەلگە . بەلام ئەوى لەم ھالەتەدا وونمو ھەلۋىستەى
 جەپىيەنى لەناسەتدا ناگرىت و ناوپىلىندىرەتەمە ھەلۋىستەى
 مەرىفى/سەردەمىيەنى داپىشتنەوى كۆمەلگەى . ھەقىقەت و
 خەسەتەنى ئەم ھالەتەنەش، ھالەتەكانى ھەلۋىستەى و سەركردنى
 ھەماسەت، ھەماسەتى خودشوناسىكردنەوى ((بەرەنگارىيە))، ھەچ
 ئەمە لەناو خودى كۆمەلگەىمەكەدا بىت، پان لە بەرامبەر دەرمەوى كۆمەلگەى
 وھەپە يەكەم، ئەوى كەمەرىن دەرمەتى رەسكان و خۇسەلەندەنىمەى بەر
 دەكەۋىت پەرۋەى بە نەفەلەنىكردنى داپىشتنەوى كۆمەلگەى . و دوۋەم،
 ناۋرەدەنەۋەكانى ئەم بىزۋەتەمە لوكالىيە لە گەلۋەلىزەش و پەشەۋەرى و
 تەنەزەرىيەن بۇ رەفەكەردنى گەلۋەلىزەش، زۆرەر گەۋەتەرگەرى و
 نامزەمەرى . لەو نامار و ژمارەمە دەستپەنەكات كە دەرمەۋىستەمە ناكامى
 گەلۋەلىزەش و رەۋەتەرنەنى ئەم دىارەمەن نەك لە بىنەچەى
 گەلۋەلىزەشەمە . كە نەمەش دوۋەلەكەردنەۋەمەكى نىۋەلەگەرىيەنى
 مەزۋەى سەردەمى كۆلۋەلىزەمە ئەم كۆمەلگەىيە : بەوى لە بىرەتى
 تەگەشەن، ھەلۋە پەرۋەى مەرىفىيەنە بۇ تەگەشەننى ((دە))،
 تەگەشەننى ((بەرەمە))، ناسانەن نەرىت و پەگە پەپە و دەكەرت كە
 نەۋىش بەرەشەننى ((بەرەنگارىيە)) رەۋەلەندەمە بە نەندەشەى ئەوى
 كە ھەلۋەكانى ((دە))، ((دوۋەن)) بۇ بچەكەردنەۋەى گەۋەى ھەۋەۋەنى
 ((مە))، رەۋەتەك ھەپە ئەمە ناسەتە و نامانجەتە لەبەرەمە (مە) و بۇ
 (مە)، بۇيە سەزەرىن بەرۋەدەۋەستەنەۋەمەكى ئەمە بەرەنگارىۋەنەۋەمە .
 ((بەرەنگارىيە)) بچەكەنەۋەمە!! ئەمە لەبەرىتە پەرۋەسەزەكەردنى
 خۇگەۋەمەكەردن و خود ھەلەكەشەن . ھەمەشەش ئەو ((بەرەنگارىيە))يەنى
 كە لە بەرامبەر ھەزەكى گەۋەدە بەرەندەخەن تا ئەۋەپەرى پەكەلىستەى

دېمېن، و گرموكانى زۇرتىر سىياسى / ئايدېلوۋى دېمېن، نەك مەتريال / ئابوروى و مەعرىفى، نەگەر لە سەردەمى كۆلۇنئاليزمىدا تېگەشتىن لە گرموى مېزوۋى لاسەنگانە بوۋىت، راگرتى ئەمە بوۋىت لەسەر تەنھا گرموى سىياسى / ئابوروى، بەرمەنگارى سىياسىيە، پۇمى سەربەخۇمى سىياسى. تەمىيە ئابوروى. نەك لەسەر گرموى ھەلسەمى، گرموى مۇدېرنىتەش. بەلئالەك مۇدېرنەگىرنى ئايدېلوۋىيە بوۋى، نەك مۇدېرنە مۇدېرنىتەش. تېگەشتىن بوۋى لە خۇرئاۋا لە دۈبەگەشتەن سىياسەكانىمۇ، نەك بىنەجە ھەلگىشانى بەرمۇ نەم بېگەشتەن. و ئاكامىش دۇرانىنى نەم گرموى بوۋىت. ئەۋا ئىستاش ھەمانە تىزى تېگەشتىن، ھەمان مېزوۋ دۈبارەمگىرتەۋە بەلام ئەمجارەيان بەنەندىشەگىرنىكى پۇتۇپىيەتەر: راگرتى نەم گرموى لەسەر تەنھا سىياسەت، سىياسەتتىكى ئىدىيالگەمى راگىراۋ لەسەر سىستەمەكانى ((ۋىزدان، مۇرال))۱. و كورتىرنەۋە تىزانى جىھانىيەنى دۈنەنى ((گۇبالىزىمىش – لۇكالىزىمىش))ە لە تەنھا ھەرەنگ و بەھا، و ھېرشى ھەرەنگى و بەھايدا. و لەمەشەۋە لەبىرىتى تېگەشتىن مەرىپىيەنە لە گۇبالىزىمىش و گەرەۋە بۇ بىنەجە ھەلگىشانى گۇبالىزىمىيەنە خۇرئاۋا، كە دىگىرت لە مۇدېرنىتە مەرىپى و تەگىنۇلۇزىگىرنى مەتريالەنە كۆمەلگەدا كۈرتىگىرتەۋە. ((بەرمەنگارى)) بەرپەخىرت. و ئاكامى ئاسايى ئەمەش بەلەي مەۋە ھەردەبىت دۇرانىنىكىرتى گرموى مېزوۋى بىت.

بىزوتىنەۋە تىزە ((بەرمەنگارى))پەلۇكالىەكان، ۋەھا باس لەگۇبالىزىمىش دىگەن كە ((مەللىكى ئەنارشىزمى، پىستېمۇ))^(۸۷) و ((سىستىمىكى بىرۇگراسى تەگىنۇكراتى))پە^(۸۸). كە ئەمەش واتاى ئىرازان و بېكىپىنەھاتنەۋە گۇبالىزىمىش و دىموكراسى، گۇبالىزىمىش و كۆمەلگە مەدەنىيە، كەچى لە بەرامبەرىدا نەك ھەر بەرمۇ ئادەنە دىموكراسى و مەدەنىيەت، بەلگە بۇنىك پىداگىرىيەكى ئادىموكراسى و ئۇتۇرتارىزمى

دەمەن. ئەمە تەنھا پۈانگە و پەندەگىرى كۈلتۈۈرگەرە لۇكالىيەكان نىيە، بەلكۈ ناپىيۇلۇزىگەر و تەنەنەت جەپەكانىش.

بەرپارىكى جەپى ۈك "سەر آمىن" باسى ئەۋە ئەكەت كە لەسەردەمى گۇبالبىزەمىشندا ((بەموكراسىيەت لە ناۋەپۇكى بەتالەمكىرەتەۋە، و دەپنە گۇتارىكى قىسمى بېمانا)). ھەر دۋى ئەم رەستىيە و لە ھەمان بەرەگراڭدا دەلەت ((ۋالەي بە بزوۋتەۋە دەستە جەمەيە ئاپنى و ئەتەنپەكان تۈلەي خۇي، لەم دۋوپروۋىيە نىۋان قىموگىردار دەكەتەۋە))^(۸۹). پەمۋاپە ئەم تېرۋانپە لەسەرىگەۋە ۋرەستەۋخۇ دەرگىشانى كۆمەلگە لۇكالىيەكان و مەرىفە لۇكالىيەكانە لە بەرپەرىيە داكشانى مېزۋوپپان، لە ۋەزەپەت لۇكالبىزەمىشانپان، لە پەتەگىرتى بزوۋتەۋە و تېزە ((بەرەنگارىيەكان))ى بە نارەستە داكشانى كۆمەلگە ۱. و گېرەنەۋە بەرپەرىيەت يەكەمى ئەمە بۇ گۇبالبىزەمىش ۱. و لەسەرىگىرەشەۋە شەرىيەتدەنە بەو بزوۋتەۋە تېزانە كە ۈك ((تۈلە))يەك لە گۇبالبىزەمىش بەرپەندەخەرن ۱. ۋەنەش بە ((تۈلەي ۋالەي)) پەنەسە دەكەت. ۱. يان دەۋرەت ((گۇبالبىزەمىش بۆتە ھۇي سەرەندەننى ئسۈۈلگەرى ۈك پەرچەمكىردارىكى سۈۋەتەنەي ۋۈنۋۈۈن لە نىۋ شەپۇلەكانى گۇبالبىزەمىشندا))^(۹۰) ۱. پەمۋاپە ئەمە ھېچ لە تېرۋانپە ئسۈۈلگەرىكى كۈلتۈۈرى زىاتەرنپە. لە دۆزەنەۋە شەرىيەت بۇ ئسۈۈلگەرىي.

لە ئەنجامەكانەۋە دەستەنە بەرەنگارى، ئەك لە بەنەۋە خۇدەرشتەۋە. لە ((تەدۋى))ۋە بەرەنگارىكردن ۱. ئەك لە بەنەۋە خۇدەرشتەۋە. بەرەنگارى، بەرەنگارى ۱. ئەمە ۋەشەم و تېرۋانپە تېزە سىياسىيە لۇكالىيەكان. كە بەدۋەگەپەتەدا خۇپەندەۋە بە رەبەردۋا، دۆرەننى گەۋە مېزۋۋىي ۱. خۇدەخەست ۱. خۇ قۇزەخەدەنە ۱. ئەك تېپەپەنە ئەمانە. پەمۋاپە ئەم تېزانە لەمە زىاتەرن پەنپە، و ناپەت لەۋە زىاتەرن لىچاۋەۋەنەكەرى. پەۋزە ۋەمىتۋە تېپەپەنە لۇكالبىزەمى: ((مۇدەرنپەتە ۋەكەنۇلۇزى))، لای ھېچ كام لەم تېزانە نپە.

دواجار دەبىت نەوۋە بىلەن ۈك چۆن ((بەرمىنگارى)) كۆلۈنبايزمى
 ۈما كەۋتەۋە كە ((بەرمىنگارى)) مۇدىرنىتە، ۋ تەقدىسكىرنەۋى كۈلتۈۋر،
 ۋنامادەكىرنەۋى مىسۇلۇزىانەى كۈلتۈۋر، ۋ بالكىشانى ھەزى مەعرىفى
 مىتافىزىكى بوۋ. ناۋماش ((بەرمىنگارى)) گۈلبايزمىش ۈما كەۋتە
 ((بەرمىنگارى)) مۇدىرنىتە ۋ تەكنۇلۇزىا تەقدىسكىرنەۋى كۈلتۈۋر
 ۋنايدىۋلۇزىا. بەنەفسانەى ۋ بە ئايدىۋلۇزىكىرنى زىانى كۆمەلگە بىت.
 ۈك چۆن گىرەۋى مىزۋۋى پەكەم دۇرا بىھۋى نەدۋزىنەۋى بىنەجەى
 ھەلگشانى مۇدىرنىمى خۇرئاۋا. گىرەۋى مىزۋۋى نىستاش دەدۇرپىت گىر
 مەرىفانە بىنەجەى ھەلگشانى گۈلبايزمى خۇرئاۋا ۋ داكشانى
 لۇكالىزمى كۆمەلگەكانى نىمە نەدۋزىنەۋە.

ھەن بۇ تىپەرىنى لۇكالىزمى باسى خواستى تەكنۇلۇزىا لە خۇرئاۋا
 دىكەن. نەمە ھەمان تىروانىنى پەنجاكان ۋ شەستەكانە كە ((رۇزىمەكانى
 سەربەخۋى سىاسى))بۇ تەنمىمى ئابۋورى كەۋتە خواستى تەكنۇلۇزىاۋ
 مەرىفىمى تەكنىكى لە خۇرئاۋا ۋ لە سۇفىمىت . كەچى سەرىنجام گىرەۋى
 ((پىشەسازىبونىان)) ھەر دۇراند ۱۱. پىنۋاپە نىستاش ھەمان ناكامى
 دەبىت. ۈك چۆن بە تىروانىنى "جابرى" جىاۋازىيەكى پىشەى لە نىۋان
 كۆمەلگەكانى داھىنەرو بەرھەمەنەرى مۇدىرنەۋ كۆمەلگەكانى خواستى
 مۇدىرنەدا ھەپە ، ۋ پىتى نەم جىاۋازىيەش لەسەر مۇدىرنىتە راگىردەبىت.
 ناۋماش ھەمان جىاۋازى لە نىۋان كۆمەلگەكانى خواستى تەكنۇلۇزىا ۋ
 كۆمەلگەكانى داھىنەرى تەكنۇلۇزىادا ھەپە، پىتى نەم جىاۋازىيەش لەسەر
 مۇدىرنىتەۋ لەسەر شۇرشى زانستى / تەكنۇلۇزى راگىردەبىت. لەمەۋمىيە
 كە " د. ھاشم صالح " دەلىت : ((ەرىب تەكنۇلۇزىا "استراد" دەكات.
 بەلام نەم تەكنۇلۇزىاپە لە بىرىتى نەۋى بىيىتە ھاكتەرى تۈۋندۈتۈلگىرن
 "دىمچ"ى كۆمەلايەتى، بۆتە ھاكتەرى ھەلۈمشانەۋى كۆمەلايەتى ۋ
 "بىلەى مەنەۋى")((^{۱۱}) نەگەر تىزەلۈكالىپەكانى ((بەرمىنگارى))
 گۈلبايزمىش، لەۋنۈۋە شەرىمىت ۋبىانۋو پاساۋەكانى ((بەرمىنگارى))

دەمەيننەمە، كەمەن ھەر لەخۇرتاوا خۇيدا ومھا باسى گۇلباليزمىش دەمەن كە((تەنەى ديموكراسى))^(۹۲) و ((شۇرشى لوتكە دۇى قاعەدە))^(۹۳) و گۇلباليزمى ئابورى پان گۇلۇنيالزمى بازارە، و ((مەدان بەدەسەلاتى بازار گورزدانە لە ديموكراسى))^(۹۴)، وگۇلباليزمىش خەلگىكى زۇر بە پەراۋىزەمگات. و پەرچەگەردارى پەراۋىز بومگانىش، پاخيپوون، ھەلگەرئەو، زەبروزەنگ، ئسولگەرى، نانەقلائيەتە. و ھەر ئەمەش وا لە گۇلباليزەيش دەمگات كە رەوتىك بېت بەرەو ((ھەلەمگاننى ھەموو ئەو بونىادى كە ديموكراسى لەسەر راگىر دەبىت))^(۹۵). بۆلىكىپەلەشەنەمەى شىرازى گۇمەلەمەتى گۇمەلگە و ((داپمانى بەھايى))^(۹۶). بەواتاپەك رەوتىكە بۇ ھەلەمگاننى بونىادى گۇمەلگەى مەدەنى. دەئىم ئەگەر لەم ويناكردن و تېروانىنەمە باساوى ھەبوونىان دېننەمە، بەلام گۇلباليزەيش تەنھا ئەم رووى نىە. تەنھا ئەمە نىە، تا بتوانىت ئەندىشەى بەرەنگاربوونەمە و تېپەرېنى ((مۇرلىى و وىزدانىانەى)) بىرىت. بەلگو رووتىرىشى ھەبە. گۇلباليزەيش رەوتىكە فرەروو، فرەرمەند دەبىت وەك بەكەپەكى ((مەكامل)) بخوتندىتەو. ھەر تاركەھەندەردىك و تاكرووكردىكى ترازانى تىگەپىشتنى واقىعى و راستەقىنەپەتى. گۇلباليزەيش وەك ((ئابوورى، دارايى، بازارگانى، تەنۇلۇزى)) جۇرىك رالەكردنە. و وەك قۇرمىك لە بەھا و فەرەمەنگىش جۇرىكىت لە رالەكردن. بەر لەمۇتايى ئەم بەشە، دەبىت ئەو بەئىن كە گۇلباليزەيش رەوتىكە،

- لەسەر ھىچ ئابورىمكى نىشتەمانى خۇى راگىرناگات. وەستانى ئەو لەسەر ھەموو ئابورىە نىشتەمانىمەكانى جىھانە، بۇپەشە وەك بەكەپەكى ئابوورى جىھانى خۇى پىناسەو تەرحەمگات.
- پابەندى بە ھىچ دەولەتلىك، نىشتەمانلىك، نەتەوھەك، گۇمەلگەپەكەو نىە، بۇپەشە وەك ئاراستەپەكى تېپەرېنى ئەمانە و ئاراستەپەكى جىھانىى خۇى پىناسە و تەرحەمگات.

لەسەر ((هەبئە)) تىنكى نابوورى سەرۆقەمومى و دەولەتتىى خۆى
 راگىر کردووە ئەك ((هەبئە)) تىنكى سیاسى سەرۆقەمومى
 و سەرۆدەولەتتىى بۆيەشە ئەولەویەت لە سیاسەت دەسئىنئەمەو بۆ
 نابوورى.

لەسەر هیج سىستىمىكى فکرىى ((منسجم)) خۆى راگىرناگات،
 بۆيەشە پابەندى خۆى ناداتە هیج ((ئایدیۆلۇژیا، عەقیدە،
 مەزھەب)) ئىك. و ئەولەویەت لە ھەموو ئەمانە دەسئىنئەمەو بۆ
 تەکنۆلۇژیا وزانست.

گلوبالیزمىش خۆدى پەرۆسى بەرھەمەئىنانى - تەنانەت کالابەكى -
 لە حوارجیومى نابوورى نىشتەمانى دەرکىشاو و دابەشى زۆرھە نابوورى
 نىشتەمانىی کردووە. لە سەردەمى گلوبالیزمىشندا، سەرمایە، چالاکیەکانى
 سەرمایە، کەلەمەکردنى سەرمایە، راگىرى و پەھەندىكى جیھانىی ھەيە.
 راگەھانەند، گەھانەند، پەيوەندەمەکان، بازارى دلرایى رایەلبەندى
 ورمەھەندىكى جیھانىیان ھەيە. لێرمەيە کە تینۆرىسەنەکانى گلوبالیزمىش
 بنەجەى ئەو تیروانىنەیان ئەدۆزەو کە دەلێن: ((گلوبالیزمىش
 کاروانىكى حەتمیە. تەنھا دەرکى بە شۆرشى پەيشەسازى بەراوورد بکرىت.
 ئەوانەى بەرمەنگارى دەبنەو لە کۆتایدا ھەر ئەدۆرێن. وەك چۆن ئەوانە لە
 سەدى نۆزدەدا دۆران کە دەیانویست بەرووى نامێردا بوەستەنەو))^(۹۷).
 بەواتایەك و لەدیدی ئەوانەو بەرمەنگارىبوونەموى گلوبالیزمىش
 بێتەنجامە! ((گلوبالیزمىش بۆ خۆى داھاتوو و لەودیوى ئەمەو
 داھاتوو پتر نییە))^(۹۸).

بەشى شەشەم

((۱))

لەۋزە كە كۆمەلگە، نابووری كۆمەلگە، رۇشنىرى ۋەزەي
مەرىپىي كۆمەلگە، راۋستانى حەقىقى مىزۋوپپانەي كۆمەلگە، پەرسىار
ۋەروپەروبوونىمۇمۇگەنى بەردەم كۆمەلگە، ئە مەخمەلىبوون
((شەفائەت))ى تېپەراندوۋە. لەۋزە كە كۆمەلگە، كۆمەلگەكان بەگشتى لە
ھالەتتىكى ئالۋزېۋونى ژيان و گرانىمۇدەن بەروۋى پەكترى و بەروۋى
جىھاندا. ۋەپەرسىيىكى بەردەۋامى خۇستىنى بەھاۋ دامەزراۋى
كۆمەلەيمى كۆمەلگەيىن لە پەكترى. لەۋزە كە پەشتەۋى ھالەت و دىيارە
كۆمەلگەيىمەكان، پەشتەۋى گەشت و كىشەۋ دەرگىرەكانى كۆمەلگە
فەرەمەرچەع و فەرەۋكارى كۆمەلگەيى و جىھانىيە. ۋەپەرە پەكاناراستە و
تاكەرەمەند نىن. لەم ۋەرچەرخان و تېپەرەنە كۆمەلگەيىيە مىزۋوپپەۋە.
كارايى مەرىپىي و كۆمەلگەيى ھەمۇو ئەمۇ رۇنيۋا مەتۇدە مەرىپىيە
دەمەۋنە زېرپەرسىارمۇگە تاپەتتى كۆمەلگەيى سادە ۋەشەفائى كۆلتوۋرىي،
و كۆمەلگەيى داخراۋى ناھىيۋلۇزىن. ۋەمەيشە خۇيىندىنەۋەكانىيان
تاكەرەمەند، تاكاناراستە، ستوۋنىيە. و ۋىناكردن و((بابەتتى)) كەرنەكانىيان
بازنەي دوۋنەيىي پۇزەتەفكردن و نىگەتەفكرنە. بىنەچە سەمەكى گەشتى
كۆمەلگەكانى نىمە لىرەدەپە كە ئانىستاش، دەمانەۋىت بەمۇرونيۋا مەتۇدە
شەفائانە كۆمەلگە، ۋەقەيى كۆمەلگە بخۇيىنەۋە كە زۇرى لە شەفائىبوون
تېپەراندوۋە. ئەمۇ حەقىقەتەنە بىدۇزىنەۋە كە رىژەدارىن و لە دەرەۋى
ھەر رۇنيۋەكىي پەقەنگەر و مۇتەفكەر و حەمەيەتگەرەۋەن. كۆچ پەكەك
لەمۇھالەت و دىيارە كۆمەلگەپپانەپە كە تا ئىستاش لە كۆمەلگەكانى
نىمەدا، بۇ خۇيىندىنەۋە و رەفەكردىنى ئەمۇ مەتۇدە رۇنيۋانە بەدەستەۋە

دەگىرى. ھەمولى بەزۇرسەپاندىنى ئەمە تىزى خويندەنمەمۇ راقەكەرنە
ئەمەرىت. كە ئەنھا بۇ كۆمەلگە كۆلتۈرىيە پېشمۇدېرنىتەكان ونەمۇ
كۆمەلگەپانە دەستەندەت كە داخراوى ئوتالىتارېزمىيەكى ئايدىيۇلۇزىن. بۇ
سەردەمىك كە ئىستەمى كۆمەلگە زۇرى لەمە تېپەراندوۋە.

كۆچ بە ئەقىدىمۇ لە رونىيائى ئەقىدىيەمۇ ئەتوانىرت
بەخويندېرنىتەمۇ . لە بەرامبەر ھېچ ئەقىدىيەك و لە ھېچ ئەقىدىيەكەمۇ
نەھاتوۋە، ئەتوانىرت بە ئەقىدە راقەكەرىت . كۆچ ئەقىدى پېنىيە، ئە لە
بەرامبەر ئەقىدە ئەقىدىيەكان دەپىرت. ئە بە ئەقىدە ئەقىدىيەكان
بىناخىرتە دوانىيى پان پۇزەتېفكرىنى ، پان نېگەتېفكرىنى. ھېچ
تەمىكى لەبارى ئەم پان ئەم پان پان ئايدىيۇلۇزىيا تاپەتەمۇ نىيە. كۆچ
دەرھاتوۋە پىروسىيەك و لە ئەقىدىكەمۇ ھاتوۋە كە وىرپاى ئەمەلى لە
((ئەتھاد))ى ئانەمەكان نىيە . ئەگەر ئايدىيۇلۇزىياپەكىش لە پەمۇگىرتن و
سەرىپكەوتىنىدا رۇلىكى ھەمۇپېت. ئەمە ئەك ھەر پەمەندى خۇى بۇ ھەر
ئايدىيۇلۇزىيا، مەزھەبىك ئانەك رەتەمەكەتەمۇ ، بەلگە سەھامگىرپوونىشى لە
دەرھەمە ھەمۇ ئەمەنەپە . كۆچ ئەلەتېكى ئالۇزى كۆمەلگەى ئالۇزە.
باگراوند و پەمەندىكى جىھانىي ھەپە ، جىھانىك كە تىزانى دوانىيى
ئالۇزى ((كۆبەلىزەمەش. لۇكالىزەمەش)) . جىھانىك كە لە شەمە مەملەنىي
نەپوان ئايدىيۇلۇزىياكان ، نەپوان ئانەكان ، نەپوان نەپان و ئايدىيۇلۇزىياۋە
نەھاتوۋە ھەر بۇيەش راقەكەرنە و تېگەپىشتىنى لە دەرھەمە ئايدىيۇلۇزىياۋە
ئانەمەكانە . كۆچ تاپەتېتىنى سەردەمىكە كە تېپەرپىنى كۆلتۈرگەرايى و
ئايدىيۇلۇزىيەگەرايىيە . تېپەرپىنى مەرىپەمۇ شەرى ئەقىدىمەكانە . كە ئەمە
نەئىپىن بەمەلى ئەمە نىيە كە ھەر شەك ئانەپى نەپىت ، نەپان نەتوانىت
تېگەپىشتىنى بەرامبەرى ھەپىت، و بېخويندېرنىتەمۇ و راقەمەكەت. ھەر شەك
ئايدىيۇلۇزى نەپىت ئايدىيۇلۇزىيا نەتوانىت تېگەپىشتىنى بەرامبەرى ھەپىت، و
بېخويندېرنىتەمۇ و راقەمەكەت. پان بەكورتى شە نەمەقەدىيەكان ئەقىدە
نەتوانىت بېخويندېرنىتەمۇ. ئەمەلى لىرەدا گىرگە خۇدى ئىمەكانپوونى

تىگە يىشتى. خۇيىندىنمۇ ۋە راقىمىگەردىن نىيە، بەلگە خۇنايەتتى تىگە يىشتى ۋە خۇيىندىنمۇ ۋە راقىمىگەردىن.

بەواتايەك مەسەلەى بىنچىنەى لىيىرەدا رۋانگەى عەقىدىمى نىيە بۇ كۆچ. ۋە بىر مۇسۇندى عەقىدىمى پىشتەۋى نەم رۋانگەى نىيە. بەلگە خۇيىندىنمۇ كۆچە. لىيىرەدە دىگىرىت بىگەرىنەۋە بۇ راقىمىگەردىن كۆچ كە مېتۇدىكى دەۋىت ۋە دىبىت لە رۋىيايەكى مەرىپەۋە بىت كە نەم دىۋى ئاين ۋە ئايدىۋىلۇزىياكانە. كە نەك كۆچ، پىرسىيارمەكانى كۆچ، بەلگە ئۈنەى خۇيىندىنمۇ راقىمىگەردىن ھەمۇ نەم رۋانگەى عەقىدىمەنەشى ھەپە كە بەرامبەر كۆچ نەرخەلەن. پىرسىيارى بەرامبەر نەمانىش ھەپە.

بۇ ئاسانگەردىن زىياترى نەم تىرونىيە، دەلىم نەگەر كۆچ:

- لە ۋولانتىكىدا ھەپە كە ئاسىۋانالىستەكان لە دەسەلاتدان، لە ۋولانتىكىدا ھەپە كە لىيىريالىستەكان، كۆمۇنىستەكان، نىسلامىيە - سىياسىمەكان لە دەسەلاتدان.

- لە كۆمەلگەمەكاندا ھەپە كە كۆمەلگەى نىسلامىيە، لەمۇ كۆمەلگەمەكاندا ھەپە كە ئاينىيىريان ھەپە، مەسىحى، كۆنقۇشىۋىس، ھىندۇسى، بوزى ... ھتە.

- لەمۇ كۆمەلگەمەكاندا ھەپە كە تا نەم پەرى پايەندىن بە ئاينەۋە. ۋە بە شىۋىمەكى ئارتۇكىسى لە ئاينەكەمەكان دەۋرۈنەن. لەمۇ كۆمەلگەمەكاندا ھەپە كە بىباۋەرى ئاينى تىياندان لە بىرەۋادىيە. ۋە لەمۇ كۆمەلگەمەكاندا ھەپە كە بىناسانى ئاينەكەمەكان دەۋرۈن.

- لە ۋولانتىكىدا ھەپە كە مۇزاھكى نەتتىنى ۋە ئاينە، لە ۋولانتىكىدا ھەپە كە ھۇمۇجىنەكى ئاينى ۋە نەتتىيە.

- لە ۋولانتىكىدا ھەپە كە نىسلامىمەكان لە دەسەلاتى سىياسىدان، لە ۋولانتىكىدا ھەپە كە نىسلامى - سىياسى ئۇيۇشىۋىن.

لە وولاتىڭدا ھەمىيە كە ناسيونالىستەكان لە دەمەلەتدان. لە وولاتىڭىدا ھەمىيە كە ناسيونالىستەكان ئۇيۇزىسۇن. ئەمە بۇ ھەممۇ ئايدىيۇلۇزىياكانىتىش ۋەھايە.

لە وولاتىڭدا ھەمىيە كە سىستەمە سىياسىيەكى سەپنەرانە ((تۇتالىتارىزىمى، ئۇتۇرىتارىزىمى، دىكتاتۇرى))، لە وولاتىڭىدا ھەمىيە كە سىستەمە سىياسىيەكى ((دېموكراسىيە)).

لە وولاتىڭدا ھەمىيە كە سنورەكانى تەنك و سىنترالىزىمى دەسلەلتى كالى - لە وولاتىڭدا ھەمىيە كە لە پووى ئابورىيە ۋە گراۋىيە، ئوونىمى ((مەكسىك ، تۇركىيا)) ، ۋە بە پروسەكانى ((تايۋەن، كوردن)) و ((ھەمىيەلەردن))، دارشتنەۋى ئابورىيەكەيدا گوزەر دىكات. لە وولاتىڭىدا ھەمىيە كە ھىشتا نەچۋەتەزىر مىرج و داۋا و سىياسەتەكانى سىستىمى تەمويلى جىھانىي .

لە ھەممۇ ئەمانەشمە ئەۋە نەنجامىگىرىي دىپىت كە : ستەمە و ناتۋانرىت كۆچ لە سىستىمىكى سىياسى دىيارىكراۋا ، لە سىستىمىكى عەقىدەيى كۆمەلگەدا، لەكرانەۋە پان نەكرانەۋى ئابورىدا كورتىكرىنەۋە. بەلام نەۋى ھەممۇ نەم سىستەمە سىياسى و كۆمەلگە و وولاتانە كۆكدەكات لۇكالىزىمىيۋونىيەنە. بەپىراۋەستان لەسەرتىزى لۇكالىزىمىشنىان كە لەدمەۋى ئاپنىبۋون و ئايدىيۇلۇزىيۋونىكى دىيارىكراۋا. ۋە ھەممۇ بەشەكانى پىشۋوى ئەم باسە تەرخانى ناسىيەۋى ئەم جۆرە كۆمەلگەپانەكراۋە كە كۆچى لىۋە سەپىدەكەۋىت.

لە كۆچ ھەممۇ شتەكان بەرپرسىيارن. كۆمەلگە بەرپرسىيارە بەھەممۇ تىزە لۇكالىيەكانىمەۋە. جىھانىك، بەرپرسىيارە بە ھەممۇ ھەقىقەتە دامەزراۋە گۇبالىزىمىش و لۇكالىزىمىشەكانىمەۋە، بە ھەممۇ تىبەرىنىكى ھەقىقەتە دامەزراۋە پىشۋوپەنەكان، ۋەاتەۋەمەيدانى ئەم ھەقىقەتەنە و بەرەنگارىكرىدى تىنەپەرىنىان. ھەممۇ دىپىت ۋەلام بە كۆچ

بەدەنەۋە. كۆچ پەرسىيەدە لە ھەمەۋىيان. بەدەنەۋەك ئەۋەلىدە پەرسىيەدە
پەيۋە دەپنە پەرسىيە بىكەت. ۋە ۋەلەۋەگەرتەۋە تەنھا ((كۆچ))ە.

ئىستە ھىچ ئاين، ئايدىۋەلۇزىيا، سىستىمىكى سىياسى، ئابۋورىيەك
تەبەنەنەي كۆچ ئاگەن. ھىچىشيان جەگە لە پەرسىيەگەن - نىۋ پەرسىيەگەن،
پان گۇبالب پەرسىيەگەن - دۇرەتەن ئاشكەرىيان بۇ كۆچ پەنەگەمەندەۋە.
ۋەپەيەكى تۈۋنەنەن لەسەر پەرسى كۆچ راگەنەگەردەۋە. ئەمەش راستەكى
ئەۋ تېۋەنەنەنە ۋە: ھاتەن ۋە پەۋتەگەرتەن كۆچ لە بەرەمبەر پەرسىيەگەنە
كە لە لۇگەلەزەپەيۋەن، پان لۇگەلەزەپەيۋەن كۆمەلگەمەك، لە
گۇبالبەزەپەيۋەن، پان گۇبالبەزەپەيۋەن جىھانەنەك، دەرگەرت. ئەك
كۆرتەگەردەۋە ئەمە لە تەنھا ئەۋ كۆمەلگە، دەۋلەت، سىستە سىياسەدە.

كە دەلەين كۆچ پەرسىيە ھەيە، ۋەلەمى ئەۋ لای ھىچكەم
لەمەقەدەمەكەن نىيە. لای تەنھا ئەم پان ئەۋ كەيەمە دىنەمەكەتە كۆمەلگە
بەتەنھا نىيە. لای تەنھا پەكەنارەستە، يەكەمەند، يەك دەۋەۋەۋە سىستى
گەشتە كۆمەلگە ۋەسىستە جىھان نىيە. كە دەلەين پەرسىيەگەن كۆچ پەرسىيە
لە ھەمەۋە ھەقىقەتە دەمەزەۋەگەن، لە ھەمەۋە پەنەگە كۆمەلگەمە ۋە
جىھانەنەگەن. پەرسىيە لە ئاين، ئايدىۋەلۇزىيا، ئابۋورى، سىياسەت، رۇشەنەيە،
كۆلەۋەۋە، ئەكەلەۋە، زەنەست. دەشەلەين تەنھا ۋەلەمى لە پەكەنەنەۋە
نەۋەت. ۋەلەمەگەن كۆچ لای كۆمەلگەمەكەش نىيە بەتەنھا لای ھەمەۋە
كۆمەلگەمەكەن. لای جىھانەنەك، لای شۇرەش ۋە ۋەرچەرخانەنەك. كە ھەمەۋە
پەۋەگەنە مەزۋە نوۋەۋە مەۋەۋەتە ھەنەۋەۋە ۋەۋەكە كۆمەلگە.
ۋەۋەكە مەلەنە ۋە شەركەرتە پەكەرتە.

پەرسىيەگەنە كۆچ جەۋەۋەرەن. دەپنە لە جەۋەۋەۋە
ۋەلەمەۋە. بۇ كۆرتەگەردەۋە ئەم تېۋەنەنە دەلەيم: كۆچ پەۋەۋەمەكى
پەرسىيەگەنە دەپەۋەت ۋەلەمەكەن لە كۆمەلگەمەكەۋە ۋەرگەرتە.
كۆمەلگەمەكە كە دەپەۋەت خۇدەۋەشتەۋە بۇجۋەۋە شەرسەنەنە ۋە
مەزۋە سەردەم بېتە: كۆچ ھەقىقەتە دۇخەكى كۆمەلگەمە، تېۋەپەنە

خاۋوبىكا تەۋە . نەم ھۇشيارىيە دۈپىش گىرەۋى مېزۋۋىيى كۆمەلگەپەكە بۇ تېپەپىنى دۇخى لوگالىزىمى ((لۇگالىزىمىپوون ، پان لۇگالىزىمىپىكرىنى)) . سىتەمە گىر نەم گىرەۋىش لەسەر پەككىك پان چەند كاپەپەكى دىنامىكىيەت ، زىندۋىتى كۆمەلگە ، لەسەر تەنھا ((نابوۋرى پان كۆمەلەپەتى پان سىياسى پان پۇشنىپرى پان مەعرىپى پان مۇۋالى پان وپزدانى)) كورتىكرىتەۋە . چۈنكە نەمە گىرەۋى كۆمەلگەپەكە پەگىشتەۋە . ھەر ۋەك چۇن سىتەمىشە بىرەمەپىننى نەم ھۇشيارىيە پاپەندى تەنھا گىرەمانەو تىنۇۋرىكى مەعرىپى و فەلسەفەپەك بىكرىت . چۈنكە ھىچكام لەم گىرەمانەو تىنۇر و فەلسەفەنە لە دەروۋى شۇپىنكائى مېزۋۋىيى كۆمەلگەكان نىپن ، و لەو شۇپىنكائەشدا نەپىت ناتۋان كاراپىيان ھەپىت . ئەم شۇپىنكائەش بە ۋتاپەك ھەم مەعرىپىيە و ھەم مەترىپالىي .

لەدۋا بەشى نەم نوۋسىنەدا ، دەكرى ۋمەا قسە لەسەر كۇچ بىكەپن

كە :

۱- گۈزارشتە ، لە دۇخىكى ھەيرانگىرتۋى كۆمەلگەپە ، لە دۇخىك كە تىپايدا بە ھۇى ھەيران و شىكىستى ھەموو نەو چۈارچىۋە سىياسى و بناغە فكىرى و تىزە ئاپىدېۋلۇۋىيە باۋو و دامەزراۋە پىشۋانەى كە ئارامىپەكپان دەپەخىشە ئاپىندە و تىپروانىنىكىيان بەرەو ئاپىندە ، ئاپىندەى كۆمەلگە بىرەمەمەپىننا ، با تىپروانىنىكى ئەندىشەكردۋى و مەمىيانەش بوۋىپىت ، لەقەپىرانى شەرىعەتى كۆمەلەپەتى و كۆمەلگەپە سەردەمىيانەى ھەموو ئەو ئاراستە فكىرى و تەرحە ئاپىدېۋلۇۋى ، و ناۋەند و دامەزراۋە پۇشنىپرى و سىياسىيە حزبى و دەسەلاتىيانەى كۆمەلگەپەكپان بە پىۋە رادەگىرت ، لەقەپىرانى ھەموو نەو رەنگ و سىستەم و پىۋانە كۆمەلەپەتىيە مۇۋالى و وپزدانىيانەى تۈندۋتۋلى و سىستەماتىزەپى شىرازەى كۆمەلەپەتپان دەپاراست و قەراھەمدەكرد ، لە كۇتاپدا و بەكورتى بە ھۇى ترانزانى نىۋان ۋقپە و رونپا ، ئەلپم كۇچ گۈزارشتە لە دۇخىكى ناۋەھا ، دۇخىك كە كۆمەلگە روۋبەروۋى بىنئاسۋىي ، پەشىۋى ، ئىنارشىزىمى دەكاتەۋە . كۆمەلگە

رووبېرووی پرسیاری فېره و هه مه جۆر و نوښوونې نهم پرسپارانه دهکاتمه ، که ناتوانیت وهلامی قهناعه ته پنه ريان پښيداتمه .

حه قه قه متی دڅه قه پراگرتووه کانیش ومهابه که پهراوېزبوونیکه پهراوېزبوونی کومه لگه بک ، به شیکي کومه لگه بهر هه میننی و لمېشمه نموی پواجی کومه لایمتی و سیاسیانمی بۆ پمیدا ده بیت ، نموی بال بمسر قهزای مەعریضی کومه لگه و نمندیشمی کومه لگه دهکیشنی . ((پوښلیزمی)) په به هه موو ناراسته کانی هه لگه پانه وه و پاخیبوون ، و خۆبه دمه سته ومدان و نیراده نیگه تیشبوونمه کانیه وه . ((پوښپیا)) په به هه موو پرنکه نسوولگمری و نووسولگه راپه کانیه وه ، له نمندیشمگردنموی ومه میانمی میزووسوتانننی راپردوولگمری ، و ناپندمگمری .

لیزمه دمکریت بیینه سر نمو تنگه شتته می : وهک چۆن له حالته می ترانزی نیستمی گلؤبالیزمیشن و لؤکالیزمیشن حییهان ، له حالته می نیستمی مۆنؤپولیزمی ((گلؤبالیزمیشن)) انه می هه موو تواناو ناومندمکاراو به دمه لاته کانی نیستمی حییهان . پهراوېزبوون و پهراوېزکردن لؤکالیزمیشنکردن ی به شیکي بهرینی حییهانی له برپاره حییهانیه کان ، له ژیان و له میزوونووسینموی هاوچه رخانه . وهک چۆن له مه وه قهرمان و گردمی گلؤبالیانه و بهرچه گردمو ملنه دانی لؤکالیانه لیدمکه وینته وه . و بهرچه گردمیهک بۆ هه لگه پانه وه دهرچوون له میزووی سردهم ، و خۆپه نادانه وه به ((مقومات)) ی راپردوو سرپندمکه وینته ، ناوه هاش له حالته می ترانزی نیستمی کومه لگه لؤکالییه کان بۆ خه لکانی ((براهه)) و ((دؤراو)) ، له حالته می نیستمی مۆنؤپولیزمگردنی هه موو توانا و ناومندمکارا و به دمه لاته کانی کومه لگه له لایمن خه لکه ((براهه)) و ((سهرکه وتوومکان)) مه ، و بهرپهراوېزبوون پان به پهراوېزکردنی به شیکي بهرینی کومه لگه په لمزانی ((معترف)) ی کومه لگه . ناوه هاش له مه وه قهرمان و گردمی خه لکه ((براهه و سهرکه وتوومکان)) و ملنه دان و

پەرچەكرىدى خەلگە ((دۇراو و بېمېراۋىزبۇ))دىكى لىدىمكەۋىتەۋە .
پەرچەكرىدىك بۇ ھەلگەرانەۋە و مەمانە نەكرىن بە كۆمەلگە ، گەران بۇ
دەرچە لە دەرۋەى كۆمەلگە .

نەگەر ئىسۋولگەرايى و ئىسۋولگەرى پەرچەكرىدى كۆمەلگە
لۇكالىزىمەكانە بېرامبەر جېهان ، و كۆچى كۆمەلگەيە لە ژيانى ھاۋچەرخ ،
و لە مىژوو و لە شارستانىيەتى ھاۋچەرخ . كۆچىش پەرچەكرىدى
پەراۋىزبۇۋەكانە بېرامبەر كۆمەلگە ، بېرامبەر ھەموو تىزە لۇكالىيەكانى
((بېرەنگارى)) و ((خودشوناسىيكرىنەۋە)) ، و ھەموو پىنگە
((تقلىد))يەكانى چارسەر .

لە ۋىۋە كە ناتونرىت لەو كۈنچە تارىكانى كۆمەلگەۋە ، واتايەك
بۇ "شوناس" "پابەندى" "ناسۋروۋنى" "بەھا" بىۋىزىتەۋە ، كە
پەراۋىزكرىدومەكانى تىنناخىراۋە. دىكرىت ۋەھا "پەراۋىزبۇون" بىناسىنەۋە
كە : "ۋونبۇون" "نامۇپىبۇون" "دۇرانىنى ئارستە" "تەكانىنى بەھا"
"بېشۋوناسى" بۇونە .

لىرەۋە دىكرىت ۋەھا بېناسى كۆچ بىكەين كە پىرۋۇۋە
بەپەراۋىزبۇۋەكانە و نەۋانەشە كە ترسى پەراۋىزبۇۋونيان ھەيە ، -
پەراۋىزبۇون لە ژيانى مادى كۆمەلگە ، پەراۋىزبۇون لە ھانتازى
كۆمەلگە - بېرەۋە دۆزىنەۋەى ئاسۋ ، ((خودشۋوناسىيكرىنەۋە))
((خوددۆزىنەۋە)) و ((خودسەلەننەۋە)).

۲. كۆچ گوزارشتە لە بېراۋە بۇون ، بېمەمانەيى بېرامبەر ،
كۆمەلگەيەك كە نازانىت و نايمۇيت تۋانادارى ئەۋە بە خۇى بىدات كە
سىستى گشتىي كۆمەلايەتيانەى ھاۋچەرخانە دىبېرېزىتەۋە . ھاۋچەرخانە
خۇى شوناسىيەكانەۋە ، كۆمەلگەيەك كە نازانىت و نايمۇيت تۋانادارى
ئەۋەى ھەبېت پەراۋىزگىرى لۇكالىزىمەكانەى تىبەپىنى و خەلكانى خۇى
لەپەراۋىزبۇون دىربازكات ، بېراۋەبۇون و بېمەمانەيى بېرامبەر بە كارايى
نەۋىرېنگەچارە لۇكالىيەنى كە تەنھا بە دىۋى ھەيراندا ، گىرەندا خولەخۇن

ناتوان ، و توانای مەعرىضى ئەمويان نيه پەى بەبەنچەى هەيران ،
گرفت، بەرن تەنها نامازە ئەدەن ، مەوعىزە ئەدەن ، گوتار دەبێژن ، نامارى
((سەلبىيات))ەكان دەگەن و ((سەلبىيات)) دەژمێرن . و ئەنلێشەمەكانيان بۆ
گۆڕانكەارى ، بۆ حەقىقەتى زەرورەتى بەرپەختەنى ((بزووتنەووى
گۆڕانكەارى))^(١٩٩) ، بەرمە داگەشانی زياترى كۆمەلگە ، و جارىكەترى
خەولىخستەووى كۆمەلگەبە بۆ بېناگارى لێ مێژووى سەردەم ،
دواجارىش دەبێت بۆلێن كۆچ ئەنلێشەمەكە لێ بېروانەبوون بە گۆڕپنى
دۆخى هەمراگرتووى كۆمەلگە ، و خەباتكردن بۆ ئەم گۆڕپنە .
بېروانەبوونە بە هەلگەشانی كۆمەلگە .

نېن ۱. له كۆمهلگه يەك كه كۆمهلگه ي براوه كانه نهك قوربانيدمرهكان ۱،
كۆمهلگه يەك كه گهورمترين گمه و كارا ترين گمهكانى ((برندنهوه و
دۆراندنه)) ۱، دواچارپش ياخيپوونه لهكۆمهلگه يەك كه له ههموو
گرومگانيدا داواكانى بهردموامى ((قوربانيدانه)) لىنى.

۲. كه نه لىين كۆچ له دۇخيكى هيرانگرتووى كۆمهلگه يهوه
سهردردينى ، و دهرهاوئشتهى شكستىكه ، و دهيهويت نه لئهرناتيفى
شكستبىت . نهوا نهم نه لئهرناتيفبونموى به شيوى تاكگهرى ،
پۆپوليزمى ، ناپىكخراوميه . حقيقتمى كۆچپش هر دهيت نهمه بيت
و وهابيت ، كه نه لىين كۆچ بزوتنهمومى ياخييه و پسرؤزده
بهپهراويزبوومكان و نهوانميه كه ترسى پهراويزبوونيان هميه نهوا نهمه
بهواتاى نهوانميه كه كۆچ له پهراويزبوون دهر بازيان دهكات . چونكه
لهوئش پهراويزبوونىكيتر نهچنهموه . بهواتا بهكيتر دهكرىت بلين بؤ
بهشيكى زؤرى نهوانميه كۆچ دهكمن، لهوموه نيه كه كۆچ چارهسهرى ههموو
گرفت و نهمدشكانى نهوى پنييه . بهلكو له ونوميه كه كۆچ به ((تاكه
چارهسهر دهزانيت)) و متمانمى بههيچ چارهسهرىكى ديكه نيه . لاي
كۆچهر چؤناپتمى تاكامهكانى كۆچ هيندمى نهوه گرنگ نيه
كهتوانيويمتى بهكردهى كۆچ گوزارشت له خؤسهلاندنهموه بهرامبهر
كۆمهلگه يەك بكات، كه فيلى گهورمى ليكردهوه و درؤى گهورمى
لهگه لدهكات، و بهپهراويزيددهكات. بهكورتى و لهكؤتايدا دهكرىت بلين كۆچ
((نالاي سوپابه كه پاش شكست بؤ كؤ كردنهموى رهمگه زمكان نارهمزايى))^(۱۰۰).

۳. خوئندنهموى كۆچ و پۆپوليزمى تمنها به حقيقتمى پۆتوپياپوونى
پؤشنبريهك و بهپهراويزبوون ناكرىت . بهلكو به بهرىنى پانتايى
كۆمهلايه تيانمى پهراويزبوون ، و مارهسهرى پۆتوپياپانهش كه بههؤى
بهرمى ناستى گهشهى دهمؤگرافى ، و بهرمى پئزى لاوان و نرمى ناستى
گهشهى نابوورى كۆمهلگه لوكاليهكان، ههميشه پهراويزبوون بهرمىئرو
مارهسهرى پۆتوپيانه توندروتر دهيت . نهميه حقيقتمى ههموو

((كۆمەلگە گەنجەكان)) كە ياخىبوونەكانى رادىكالىستىيەنەيە بەرەوشۇرۇش ،
ئىسۋولگەمى ، تىرۇر ، كۇچ ، ئانارامى .

۱. محمد ارکون — الفكر الاسلامي قراءة علمية
۲. محمد ارکون — ابن هو الفكر الاسلامي المعاصر
۳. محمد عابد الجابري — التراث و الحداثة
۴. ساموئیل هانتنکون — سلام الحضارات ، إعادة صنع النظام العالمي
۵. هوکویاما — نهاية التاريخ و خاتم البشرية
۶. هانس — بیتر ملرین و هارالد شومان — فتح المولدة ، و الاعتناء على الديمقراطية و الرفاهية .
۷. المولدة و التحولات المجتمعية في الوطن العربي — مركز البحوث العلمية.
۸. حوار بين الدولة و الدين .
۹. مجلة النهج عدد ۷/
۱۰. د. احمد بغدادی تجلید الفكر الديني — دعوة لاستخدام العقل

پهراویز:-

- ۱* نهمه بهو مانابه نییه که دیاردهی کۆچ بههوی (ووتن) و جیههتی باسکردنیهوه ، خاوووونمهوه لیایدا بهدیبت. بهلکو زۆرتتر بۆ ناسینهوهوه دروستی پیناسهکردنیکن بۆ کۆچ و کۆچهبری که تمواوی نهم باسه تهرخانی نهم تیروانینیه. خالیکتر، نهم باسه لهفیسانی ۱۳۰۱ نووسراوه، بهممش بنگومان نهم ووتارو نووسینه جیهانه ناگرتیهوه که دواتر لهبارهی کۆچهوه نووسراون. بهتایهتیش نووسینهکانی گۆفاری (رمهند — ژماره ۱۲ و ۱۳) که بهلای منهوه بوختترین و جدیترین نووسینیکن سهبارت بهکۆچ و کۆچهبری و رمهندمکانی
- ۲* دهگرت کردنی نهم پهسپاره، وههاسبیت که کی لهکۆچ بهرهسپاره، کۆمهلکه بههمموو پاشخانه گولتووری و

كۆمەلەپتىمەكانىيەۋە، بەھەموو زىندوو راگرتنەكانىيەۋە.
بەۋاتايەكىت، ئەۋەى گۆچ سەرىپنەخات ھىزى ھالەنەنەن پان
دەرىپەندىنى كۆمەلگەى خۇدە پان ھىزى راگىشانى كۆمەلگەكانى
تاراۋگە، پان ھەردوۋىكان بەرادەو بەشى جىاۋاز لەسەرىپنەكەۋتن و
رەۋىگرتنى كۆچ بەرىپەسپارن.

۲* ئەگەر لەكۆمەلگەى كۆچلىكردوۋدا كۆچ دەرنەنجامىكى ناساپى
نامۇپىپوون و پەراۋىزبوون، و ناراستەپەكىت بۇ تىپەرىش
نامۇپىپوون و پەراۋىزبوون. ئەۋا لە كۆمەلگەى كۆچىكردوۋدا
جارىكىترو لەمۇرمىكىتداۋ بەشىۋەپەكىت، و لەبەرامبەر
كۆمەلگەپەكىت ئەم پەراۋىزبوون و نامۇپىپوونە لەۋانى كۆچەردا
سەردەردىنەتەۋە. بەلام ھەر لەم كۆمەلگەپەنەدا، كۆمەلگەكانى
تاراۋگە، كۆچ لەنامۇپىپوون و پەراۋىزبوونىك بەرىپەسپاردەكرىت، و
روۋبەروودەمكرىتەۋە كە نەك ھەر كۆچ لىنى بەرىپەسپارىيە، بەلكو
كۆچىش ۋەك ئەۋ تەرزە لەنامۇپىپوون و پەراۋىزبوونى رۆلەكانى
كۆمەلگەكانى تاراۋگە دەرھەۋىشتەى گۇراۋىپەكى زىانە
كەسەرتاسەرى جىپەنى گرتۋتەۋە.

۱* چۈنكە ھەر ئەم خۇپىنەنەۋە تىگەپىشتەنە، و تەنەنەت مەىلى
نەمە، ئاپەپۇلۇزىاۋ كولتور ناچار بەخۇدخۇپىنەنەۋەپەكىت دەكات
كە لەۋانەپە زۇرىك لەشىمانەۋ گرىمانەكانى خۇپراۋەستان و
خۇپەزىندوۋىمى مانەۋەى ھەئەگىنى.

۵* بىگومان مەن لىرەدا خۇم لەھەر پىناسەپەكى ھەلسەقى و
ئاپەپۇلۇزى چەمكى نازادى دەپۇىرم. بەۋ واتاۋ گۇزارشتە سادە
كۆمەلەپەتىيە باس لەنازادى دەكەم، كە لە كۆمەلگەى نىمەدا و لە
كولتورى سىياسىماندا ھەپە. بەپى راۋەستان لەسەر بىنەجەۋ
بەشدارى ئاپەپۇلۇزىا پان كولتور لەم ھەپوون و پىناسەپەكى
نازادى. ھەروەك لىرەداۋ لەم باسەدا ئاۋر لەۋ نىشكالىات و

پرسىيارگەلەش ئادەمەۋە كە خۇدى ئازادى ئىستەى كوردستان
پىتبارگاۋىيە.

۱۵۱/۱ *۶

۳۷۸/۶ *۷

*۸ جەمكى ئارگۇن ۷۸/۲

۱۱۴/۷ *۹

۱۱۷/۷ *۱۰

۱۱۴/۷ *۱۱

۱۱۱/۷ *۱۲

۱۹۹/۶ *۱۳

۳۲۹/۶ *۱۴

*۱۵ ۳۱۵/۶ ((ولىم گرېدر)) لە پۇژنامى ((واشنطن))

*۱۶ ۱۲۱/۶ د. ھانىس تىتمار — سەرۋكى بانكى مەركەزى للانىا .

*۱۷ ۳۳۰/۶ د. بىلرس غالى.

*۱۸ بوۋنى دەۋلەتى بىنايدىۋلۇژيا. يان تەكاندىنى ئايدىۋلۇژيا لە
دەۋلەت. يان بىنايدىۋلۇژىيوۋنەۋە دەۋلەت بەۋ مانايە نىيە كە
دەۋلەت يان حزبى حاكىم يان دەستەۋ دەستەبىزىرى فەرمانىرەۋا
ئىملانى بى ئايدىۋلۇژىيوۋنى خۇى بىكات. نەمە لەھىچ شۈننىكى
دونىادا ۋەھا نىە، بەتابەتەش لەم دەستە كۇمەلگەپەدا كە ھىشتا
ئايدىۋلۇژيا ئەھسۋونى خۇى ماۋە. ۋ ھىشتا تەنانەت تىزە
ئۇپۇزسىۋ و بەرمىنگارىيەمگان بەمانىن ۋ كۈلتۈۋرىشەۋە
لەئايدىۋلۇژىيوۋنى ھەلسۈپان ۋ جالاكەكانىيان نەك سىناكەنەۋە،
بەلكو حزبىشى بۇ درۋستەكەن. ۋ ھىلى سىزاتىزى
سىاسەتكردنىشى بۇ دەكەشەن. بەلكو بەۋ مانايە كە چىز
ئايدىۋلۇژياكەى دەنگدانەۋەكى جەماۋەرى ۋ كۇمەلايەتپانەى نىە،
ۋ ئەۋ ئەھسۋونەى پىشتەر ھەبۋو دۇراندۋۋەتى.

۱۷۸/۸ *۱۹

۱۳۲/۱۰ *۲۰

۶۱/۸ *۲۱

*۲۲ ئەمە ، كۆمەلگە لۇكالىزەيىيە پەلە ((پەك))مىكان . ئەو كۆمەلگەپانەپە لە ((بۇكى خۇرەلات))ى جاران كە گىرەوى ((پېشەسازىبوون)) پان بىردىۋوۋ بەلام لە تېپىرىنى ئەم قۇناغە شىكىستان ھىنا . چۈنكە ھەر لەم بۇگەدا رىستىك كۆمەلگەپىر ھەن ، بە تاپىتىش لە ناسىيائى ناۋەپراست كە گىرەوى پېشەسازىبوونىيان نەبىردىۋوۋ دىكىرىت ۋەك كۆمەلگە لۇكالىزەيىيە پەلە ((دوۋ)) شوناسىپىگىرتىن .

*۲۳ ئەم كۆمەلگەپانەش ، ئەو كۆمەلگەپانەن كە چەمگىرتوۋى خالەتى گواستىنەمەن بىرەو ((پېشەسازىبوون)) . لەمەۋە ئەمگەر ((قۇكۇپاما)) لە پېناسەى بۇ كۆمۇنىزىم دەلىت ((كۆمۇنىزىم نەخۇشى قۇناغى گواستىنەمەيە)) . ئەو بىمبۇچوۋنى مىن بۇ ئەم كۆمەلگەپانە كۆمەلگە لۇكالىزەيىيە پەلە ((دوۋ))كان ، كۆمۇنىزىم ۋ ھەمۋو تىزە نايدىۋۇلۇزىيەكانىتر ((ۋەھمى قۇناغى گواستىنەۋە))ن .

۵۹/۸ *۲۴

*۲۵ بىرەى (ھانس بىتر مارتىن - ھارالد شوفانس)) ھىمىكاۋى بىرەو گۇبالبازىمىش دىكىرىتەۋە بۇ چەمىكانى سەدى پابىردوۋ . ئەۋىش گاتىك نەمىرىكا ۋ ئورۇپاى خۇرناۋا گەپىشتە ((رىكەۋىتنامى گىشتى تارىخەۋ بازارگانى . GAT))كە دواتىر لەمەۋە ((پىكىخراۋى بازارگانى جىپھانى WTO)) دامىزرا .. لىرەۋە تا خەمىتاكەن دەۋلەت دەخالەتى چالاكانەى دىكىردە نابوۋرى . بەلام لە خەمىتاكەندا بىھۋى بىرەزىبوۋنەۋى نىرخى پىتۇل دەۋلەت توۋشى ((عەپىز))ى مىزنىيە ھات . ۋ نەپىدەتۋانى ((سەر الصىرف))ى پارەمى بىپارىزىۋۇ پىگە لە دىبەزىنى بىگى . ھەر ئەمەش ۋىكىرد

لە سال ١٩٨٩ لە ئەمریکا و ٩٧٩ لە بەریتانیا نەوانە بێنەووە سەر
 ھۆگم کە ھۆشیاری ئایدیۆلۆژیانەى چارەسەرى ئەم گەرتانەمان
 پێبوو . کە بە ناوى ((نیولیبرالیزم)) ناویانگی ھەرگەرد .
 نیولیبرالیزم لە سەر دەستی ڤاویژکاری رێگان ((میلتۆن فەردمان))
 و ڤاویژکاری تاتشەر ((فریدش فۆن ھاىک)) وەك عمقیدمەكى
 لیبرالیزمى ئەندێشمى بۆگرا کە بریتى بوو لە دەسکێشانەوى
 دەولەت لە سانسۆر و دەخەلت لەسەر نابوو و نازادکردنى چالاكى
 سەرمایە .

٢٩/٦ *٢٦

٥/٦ *٢٧

٢٨ *٢٧/٦ ((جون نابزبیت)) زانای پەسپۆر بۆ کاروبارى ئابندە .
 ٢٩ * ئەمە بەو مانایە نێیە کە ئەنھا ئایدیۆلۆژیا چەمەکان سستى
 سیاسى تۆتالیتارىزمى دەرسکێن و بەھەرمەدێن . بەلگە ئایدیۆلۆژیا
 راستەمۆگان ، راستەکانیش تونائو نامانجى بەرھەمەننایى
 لەمچۆرە سستمانەیان ھەيە ، ھەر خودى فاشیزم و نازیزم بەلگەى
 ئەمەن .

٢٠ * بەو مانایەى کە کۆمەلگەکان بەپێى ناستە جیاوازەکانى
 گەشەسەندنى ، و لەبەنەماى بەریەكکەوتنە کۆمەلایەتییەکانیەو ، و
 بەھۆى بەکشوناسیبوونەو بە شوناسەسەرمەكى و لکە
 شوناسیەکانیەو ، فرەر وانگە و فرەجیپاروئین و تێگەشتنە
 لەحەقیقەتە کۆمەلایەتى و کۆمەلگەیی و میژووپیەکان . و
 ھەروەھاش فرەحەقیقەت دامەزراندنە ، بەتایبەتى حەقیقەتە
 ئەتىی و کولتورىیەکان کە ھالدانەوپیەكى رەسمى
 میسۆلۆژیانەيە ھەيە . و بەشیۆمەكى ئارتۆدۆکسانە ھابەندییەكى
 بێپەرسپارانە ھەيە بۆیان . ھابەندییەك کە دەکەرت بەھۆى
 تاكۆلۆژیککردنێكى سەپنەرەنەو بۆ ماویەك ، ماویەكى میژوویش ،

كپوكېكرىن، بەلەم چوزۇقۇرتىنابىن. ئىمۇنىش ئىمۇ بوۋانەمۇ راسانە كۆلتۈۋى و ئاينى و ئەتىيەپە كە بەدۋاى روخانى گامبى سۇسالىزىمدا جىھانى پىشترى ئەم گامبى ھەژاندو كەرتكرد. و بەرامدەك وورۇندىرا كە جىھانى ئىمۇمى ئەم گامبىشى ھىناپەمۇ سەر خۇشوناسىگىردنەمۇپەكى سەرلەنۋى كۆلتۈۋى و شارستانى و ئاينى و ئەتىيە، بەجىھانى خۇرناۋاشمۇ. ھەمۇ توۋىنەمۇمۇگى "ھانتىگتون" لە پەرتۈكە بەناۋانگەكمىدا (بەرەكەتمۇ شارستانىتەگان) تەرخانى ئەم بوۋاندىنەمۇ راسان و وورۇندىنە كۆلتۈۋى و شارستانى و ئاينى و ئەتىيەپە لە جىھاندا.

۲۱* دۆلەتلىك كە پاساۋى دامىزاۋىيىۋىنى خۇى و دامىزاۋىمۇگى لىمى ئايدىۋۇلۇزىيەكى چەپ و جىزىكى جەماۋىرى و داۋەزگاپەكى پۇلىسى سەركۈتگەرمۇ ، و ھەمۇمۇ لەخۇبەرامبەرگىردن و خۇدۇگىردىنى سىستىمىكەمۇ ، بەھەمۇمۇ كۆمەلگەمۇ دۆلەتەگانىيەمۇ ، و لەخۇبەرامبەرگىردن و خۇدۇگىردىنى تەنەت پىشنىمۇ ئەم كۆمەلگەپەمۇ دەپنىت. ئەمە پىنەمۇ ھىچ پىرسىك بەكۆمەلگە بىرى، و كۆمەلگە ھىچ نازاىيەكى ئەفلىنىانە، ئەك ھەمەسايەمى ھەپىت بۇ ئەم لۇزىك و گەلەكەردىن ۋەلۇزىنىمۇ رىگەچارەنۇوسازىيە.

۲۲* ئەمە بەھەمۇمۇ ئاست و قۇناغەگى گەپشنىمۇ بە مۇدېرنىتە، ھەر لىمۇنەنەنەمۇ كە پالداۋەمۇگى بۇ كۆلتۈۋىكى پىش سەمەگى ناۋەراستىۋو، تا دىگات بە رۇشنىگەمۇ كەتەنەمۇ مەزەندەگى ئەقۇل و ئەقلىگى مۇۋى دىگەردە سەپشك. و ئەمە خۇنىكتەفاگىردەگى مۇدېرنىتە بەخۇى، پىھىچ پالداۋەمۇپەكى پىشنىمۇ كۆلتۈۋى.

۴۰* پرسی يەكەمىتى، بناغمى رەسە: يېوون يان سەردەمىيېوون، لەنىستادا بۇ كۆمەلگە لۇكالىزەيېمگان و بەتايبەتېش بۇكۆمەلگە لۇكالىزەيېمە پەلە دوودەكان پەرسىكە كە تەنھا بە مەزمەندى ئەم كۆمەلگەيانەو سەردەمدارانى ئەم كۆمەلگەيانە ھەيە. ئەم پەرسە لەخۇرناوا لەسەردەمى رېنسانسدا سەرىيەلدا، ئەويش بەگەرپانەو بۇ كولتورى رۇمانى، يۇنانى بۇ بەگزاچوونەو كولتورى سەدەكانى ناومېرەست. كە كەنيسەو كەھەنووتەكان، پياوانى لاھوت، نازادىيان پېرنجىرو كۆتكەردېوو. و كولتورنىك بوو لەھاو كولتورى سەدەكانى ناومېرەست چ لەرووى ھەلسەفەو ھەك بەرپۆتەبەردى كۆمەلگە بەرەوپېشەوچوون و ھەلەكشانىوو. بۇيە ھەكرىت ئەم گەرپانەو، بەگەرپانەو ھەيەكى پېشكەووتوخوازەنە ناودېرېكرىت. يان رەسەنىيېوونەو ھەيەكە كە سەردەمىيېوونىكى ھەلەكشانگەرى بناغمەريژدەكات. ھاتى رۆشنگەرى و ئەوجا مۆبەرنىتە بەدوای ئەم تافە لەرېنساس بەلگەيەكەرى ئەم ھەلەكشانە مەعريفەنى كۆمەلگەكانى خۇرناوايە. يەلەم ئەم پەرسە لەنىستاي كۆمەلگەكانى نىمەدا، پەرسىك نىيە لەنىيوان كولتورى سەدەكانى ناومېرەست و كولتورنىكى پېشتر پېشكەووتەخوازەردا، بەلەكو پەرسىكە لەنىيوان كولتورى سەدەكانى ناومېرەست و كولتورى نىستاي مەرفايەتى. نەمە لەگەل بەشدارىكەردى كولتورنىكى نايدېولۇزى دەلەمەو نەمەيوو ئەمىكراو و خۇمالىكراوى كولتورىانە. كە لەدوای سەربەخۇيى سىياسىيەو جېنشىنېوو، و ناشتېوونەو ھەيەكى نايدېولۇزىھاو كولتورە. ئەم كولتورە نايدېولۇزىيەش بە بەشى خۇى و بەرادەى دەسەلاترۇيشتەنە كۆمەلەپەتى و مەعريفەكانى بەشدارى لەم پەرسەدادەكات بەھەردوو ناراستەى يەكانگېرېوونەو لەگەل كولتورى بەنايدېولۇزىكراوو، و لەگەل كولتورى مەرفايەتى سەردەم.

۴۱ * ۴۲/۲

۴۲ * ۴۲/۲

۴۳ * نەم جۈرە تىرۈننن و ھەلۈستۈرگرتنە نەم يۇتۇپپايە
دېنېتەمۈماد كە مۇدېرنىتەي نايدېۋلۇزى لە كامىي سۇسياليزمىدا
بەدەستەمۈ گىرېبوو. نەۋىش بە سېرنەمۈو جىزگرنى ھەمۈو
رابردوۋ پېشىنەكانى كۆمەلگە. نەم ۋەلامۈرگرتنەمۈمەش
بەخۇسېرنەمۈو خۇپاككردنەمۈ لە ھەمۈو رەگەزو توخمە
پېشۈونەكانى خود دەپەۋىت كۆمەلگە بېشۈناس و بېناسنامە
بھاۋىتە ھىزاۋ شەپۇلىكەۋە كە نە ناراستەكانى دەزانى و
دەناسىتەۋە، و نەدەسەلاتىشى بەسەرىدا ھەيە. چۈنكە نەم
دەسەلاتە رۇچوۋنىكى كۆمەلگەي قولى ھەيە ، و لەرىنسانسەۋە تا
نەمپۇزى كۆمەلگەكانى گلۇبالىزمىش لە قۇرمۇلەكرىنىدا بەشدارن.

۴۴ * ۳۶/۲

۴۵ * ۳۶/۲

۴۶ * چەمكى ھۇشيارى ئاۋەزوۋ تا ئىستا بۇخۇم بەرجاۋم
نەكەۋتوۋە، نەمە ھەرچەندە (د. محمد عبدالشفيع عيسى)
لەنۈوسىنىكىدا بۇ شۇڭلەكرىنى كۆمەلگەكانى جېھانى سى باس لە
(بېناى ئاۋەزوۋ) دەكات.

۴۷ * چەمكى سەمىر ئەمىن

۴۸ * چەمكى ئارگۇن لە ((۱))

۴۹ * چەمكى ئارگۇن لە ((۱))

۵۰ * ۲۹/۲ .

۵۱ * ۱۱۰/۱۰

۵۲ * ۱۱۱/۱۰

۵۳ * ۱۱۱/۱۰

۵۴ * ۲۵۲/۲

*۵۵ ۱۶۶/۲

*۵۶ ۴۱/۷

*۵۷ ۴۲/۷

*۵۸ ۴۲/۷

*۵۹ ۵۶/۱۰

*۶۰ ۲۵۲/۲

*۶۱ ۱۴/۱

*۶۲ ۱۱/۲

*۶۳ ۶۰/۲

*۶۴ ۲۵۲/۲

*۶۵ ۸۱/۱

*۶۶ ۱۸۱/۱ د. ھاشم صالح

*۶۷ چەمكى سەمىر ئەمىن

*۶۸ ۵۴/۵

*۶۹ ۶۲/۵

*۷۰ ۲۴/۵

*۷۱ ۵۶/۵

*۷۲ ۹۲/۵

*۷۳ ۷۶/۴

*۷۴ ۶۷/۴

*۷۵ ۷۹/۴

*۷۶ ۴۶/۴

*۷۷ ۱۵۹/۴

*۷۸ مەن لېرەداۋ بۇ ئاسانى رەۋىتى باسەكە دوۋ ووشەى "لۇگال" ۋ
"لۇگالېزەشەن" بەجىاۋ بۇ مەبەستى جىابەگاردەھىتەم.
مەبەستىشەم لېيان ۋەھابە كە "لۇگال" پان "لۇگالېۋون"

خۇسەرھالكرىنى تىزە لۇكالىمكەنە لەمبەرامبىر پەكتىدا. و لەمبەنەمدا (ئەمۆيت) ى ھەرگامەيان لەناوخودى كۆمەلگەدە، و بەشىئەمەكى لۇكالى پېئاسەدەكرى و بىيانو و پاساومكانى بۇ دەھىنرەتەو. بېگومان بەمەش كۆمەلگە وەك كۆمەلگەمەكى داخرا و ئەندىشە و ئىنادەكرى، كە كارى بەسەر ئەمەوە نەبىت كە جىھانى ئىستاو گۇلبالىزەمىش لەگەل خۇى چى ھىناوە و چ گۇپاوى و وەرچەرخانىكى مېزووى جىھانىانەى سەرپىئەستووا. ئەنانت رەتكەنەوى ئەووى كە ئەم ئىزانە خۇشيان بەرنەنجامى ئەم گۇپاوى و وەرچەخانەبىن. ھەرچى "لۇكالىزەمىش" پشە بەوتەى خۇشوناسى و خۇبەرامبەرگەردن و خۇپېئاسەگەردنى لۇكالىانەىە لەمبەرامبەر گۇلبالىزەمىش كە بۆتە (ئەمۆيت) ى لۇكالىزەمىش. چا ج ئەمە بەو دىوودەبىت كە پاخىبوون و بەرەنگارى و بەرەنگارىانە و خۇفۇزەخەگەرەنەبىت، پان بەدىوى خۇبەدەستەوودەن. بەلام ئەم خۇبەرامبەر و خۇپېئاسەو خۇشوناس و خۇدۇكرەنەى گۇلبالىزەمىش، لەگەل ھەر پېداگىرىيەكى لۇكالىزەمىشەنەش لەسەرى، دواچار وەھا دەكەوئەو كە لۇكالىانەبىن و بۇناو خودى كۆمەلگە راپتەبىنەو، و پاساوتەكەن بۇ بەگزاچوونەو شەركەردنى تىزە لۇكالىيەكان لەگەل پەكتى.

۷۹ * چەمكى ئارکۇن.

۸۰ * ديارە لېرەدا كەباس لەداپشتەو و شەرو مەلەننى مەعرىپى دېت. بەو وئاپە نىيە كە مەعرىپەمەكى ئەبىستەكت بى، ئەمە ئەگەرچى مەعرىپەمەكى ناوہاش لەدەرەووى كۆمەلگە شۇپىكتاتى مېزووى بوونى نە. ھەرەكە خودى باسەكەش ئەمە رەتەكەتەو. بەلگە بەو وئاپەمە كە كۆمەلگە پەرۋەسازى خۇداپشتەووى پېدەكەت.

۸۱ * ۷۶/۲ ھەرى كۇبان

*۸۲	۷۴/۲	د. هاشم صالح — پروتکرده‌وی تیروئینی نارکون
*۸۳	۷۵/۲	د. هاشم صالح - تیروئینی نارکون
*۸۴	۷۴/۲	د. هاشم صالح . رمنی نارکون
*۸۵	۸/۲	
*۸۶	۱۴/۲	بیربوردیو
*۸۷	۲۴/۷	
*۸۸	۲۲۹/۶	
*۸۹	۳۳/۷	
*۹۰	۹۴/۹	د. حیلر ابراهیم
*۹۱	۱۸۸/۲	
*۹۲	۳۶/۶	
*۹۳	۲۹۶/۶ *۹۴	۱۳۶/۶
*۹۵	۲۸۴/۶	
*۹۶	۲۸۷/۷	د. صلاح عدلی
*۹۷	۳۷۹/۶	
*۹۸	۱۱۱/۷	
*۹۹	۶۲/۸	
*۱۰۰	۶۱/۸	

پاشكۆكان

پاشكۆنى يەكەم

راپىلە گوزلار شىنېك لە كۆچ

لەگەل نەبوونی هیچ ناماریك بۆ دیاردی كۆچ، لەباری كۆچ و "كۆچەری" پەوه، كە كاریكى زۆر زەروریهو دەبیت ئیشی جەبیانهی بۆ بکری. لەدەروەى قسەو پێدراوەكانی، ناماریكى ناوہما، كە تائىستاش نەكران و دەبیت بکری. كۆچ بۆ خۆی لەوى تێپەراندوو، كە حالەتێكى راگوزارى سەربىكموتنى چەند كەسێك بێت بۆ سەرھەرگردنى ھەندەران. وەك ئەوى بەر لە راھەری بەردەوام لە كۆمەلگەى نێمەو كۆمەلگەكانی دەورۆشتماندا ھەبوو، كە پان سەفەرکردن بوو بۆ خوێندن، پان پەرچەکردەمى كە تەنگبەھەلچىنى سیاسیانە بوو.

كۆچ لەدواى راھەرنەمەو زۆر لەمەى تێپەراندوو، كە پێویستە لەسەر ھەر لایەنێك لەلایەنەكان، و ھەر شىوازێك لە شىوازەكانى ئەم تێپەرداننە رابوستین. و وەما قسەو گوزارشتەكانى ئەم تێپەرداننە بخوێننەمەو كە مەردونى كى مەعریفىیانەى تێگەشتنى تەواوتى "كۆچ" و "كۆچەر" ی ھەبیت.

كۆچ نىستە بەھۆى نەرنەبوونەوى پانتایى كۆمەلایەتییانەى بەرجەستەبوونەكانى، و بەھۆى گشتگیرى كاریگەرییەكانى و كاریگەرییەى لەسەر سىستى گشتى كۆمەلایەتى لەھەموو ناستەكانەو قسەى لەسەر دەكری و دەبیت قسەى لەسەر بکری. ھەر لەخودى كۆچەرمەو تا دەگات بە دەسلەت و رۆشنیران و تاكەتاكى كۆمەلگەو لەپەك بەپەك خێزانەكانیشدا. لەمەشەو ئەو جێگەردەبیت، و سەلانیى ئەو بۆچوونە، كە كۆچ بۆتە دیاردەمى كۆمەلگەى دەبیت وەما قسەى لەسەر بکری وەما بخوێندەرتەمەو وەما ھۆكارو راگیرى و نەنجام و رەھەندەكانى راھەبکری. كە دیاردەمى كۆمەلگەى پەكێكە لەو گوتارو بزووتنەو كۆمەلایەتییانەى، كە ئەگەرچى سىستەمى تێزى تێزى نەبوو، بەلام وایەمى بەراکتیزەکردنەكانى وایەمى، كە حالەتى نىستەى كۆمەلگەى ئىمەى پێدەناسرتەمەو. جا چ ئەمە بەو دیویدا بێت، كە حالەتێكى خراپەو كاریگەری خراپى بۆ سەر كۆمەلگەى كوردستان و

نەزموونى كوردستان ھەمەو ناسىنەھەو رەنگىك و دەموھاوتىكى ناسىرىنى
نېمەيە! پان ھالەتتىكى چاگەو بە باشە بۇ سەرگەوتى نەزموونەگەمان
دەشكىتەھە!!.

خەسەمتى دياردمو ھالەتە كۆمەلگەبەھەگەنیش وەھايە، گە نەك ھەر
ناتوانریت بەخۇيان و لەخۇياندا رافەبگرت. ئەمە گەر مەبەست
رافەگردنىكى مەرىفەيانە بېت و رافەگردنىك نەبېت، گە "نارگۇن" بە
"استقالە الېستمولۇجیە" پان نا نامادەبى نەبىستمولۇزى، بېناسەى
دەمكەت^(۱)، بەلگە دەبېت ھەر لىكولینەھەو تۆزینەھەمەكى شۆرپوونەھەو بۇ
ناو كۆمەلگە ھەبېت. بەھەو: ھەك چۇن كۆمەلگەبەك ھەمە لە ھۇناغىك
لەھۇناغەكانى گەشەسەندىدا، لە شۇنكاتىكى مېزوویيانەیدا، لەھەناوى
خۇبەھە ھالەتتىكى ناوھە دەرەسكىنى و بەرھەمدەھىنى. ناوھەش ھالەتە
كۆمەلگەبەھەكان بەھەو بەرىنى تەوزىفبوونە كۆمەلەمەتتەھەكان و
كارىگەرىبە گشتگرىبەكانیانەھە گەر نەشگاتە ھەلگىشان و رەنگگردنى
تەواوى گشتى كۆمەلگە. ئەھە دەبېتە بەمكىك لە رەنگەسەرەكى و بەمكىك
لەناسىنەھەو لەوانەشە شوناسەكانى ئەھە كۆمەلگەبە.

كۆمەلگەكان بەگشتى نەك تەنبا لە وەرچەرخان و گۇرانكارىبە
مەزەكاندا بەلگە لەناستەكانى بەك سىافى مېزوویيانەشیدا لە پەرۇسىنى
بەردەھام خۇدارشەنەھەدا، ئەھ خۇدارشەنەھەش تاپبەتى ئەھ پان ئەھ
گاپە لە دېنامىكەتى كۆمەلگە. لەستى گشتى كۆمەلەبەتى. نېە. ھەر
چەندە گاپە جىاوازەكان لەگەل ھەھەو بەھەمەندى كارلېككەرنەكانیان،
سەر بەخۇبەھەكى رېژمەیانەپان لەھە پەرۇسىنى خۇ دارشەنەھەدا ھەھەو
بەناسەتى جىاوازدا گوزەردەگەن "ناسەتى ھەھە تەواوى سەر بەخۇبەتى لە
دەست دەھەن و ناستىواش ھەھە تاپايدا ئەھەپەرى كارا و كارىگەر دەھەن"^(۲)
بەلام بەھەن رەھەستان لەسەر ئەھ ھەھەو تاپبەتەندىتى جىاوازەپانەى ناو
گشتىك، گەخودى كۆمەلگەبە. دەرەئ وھە قسە لەسەر ئەھ پەرۇسىبە
بەھەن و ھەمەشەش وھەپە، گە ناراستەكانى بەھەوتەپەرىنى دەھەرتووى

رەنگىك يان -چەند رەنگىز-۱. و تېپەرىنى جەڭگرتوۋى دۇخىكە، با
 دەسلەتلى سىياسى، سىستى باۋى مۇرال و سىستى باۋى نەرىت، مېتۇدىكى
 نەبىستۇلۇزى، ھەلسەھەپەك، ئايدىۋۇلۇزىپاھەك، حزبىك، بەھەموو
 ھەزمونگەرىمەكانىشىمە، ئەمە نەم دەڭگرتوۋىو جەڭگرتوۋىپە بخوازىت.
 بەھواتاپەكى دى گوزارشتىكردى زېندوۋىتى كۆمەلگە لەمۇدایە، كە
 لەپروسیستىكى بەردەوامى كالبوونەو ھەو كالكردنەو ھەو، تۇخبوونەو ھەو
 تۇخكردنەمۇ رەنگەكاندایە. لەپروسیستىكى ئاۋمەھاشدا زۆر ھالەتى جېڭىرو
 باۋو دامەزراۋ دەلمەق و لەوانەشە ھەلەمكىو زۆر ھالەتى نوۋى ۋەھاش
 بەرھەم دېت و زەھەبىتەمۇ، كە لەوانەپە ھەر خۇدى ئەمۇ كۆمەلگەپە
 پىشەر رەتىكرىدېتەو، و ۋەھا ۋىناپكردى، كە بەشىك و جۆرىكېت لەمۇ
 ئەندىشانەى مەھالە پەرچەستەى كۆمەلگەبىت و كۆمەلگە تەبەنناپىكات.
 ئەمە چ جاي بەرھەمەپىنانىشىو چوارچىۋە گرتىشى ۋەك پەككە لە
 ناسىنەمۇ، پەككە لە شۇناس، لەدەموچاۋمەكانى كۆمەلگە. ۋەك نىستەى كۆچ
 لەكۆمەلگەى كوردستاندا. لىرەۋە، دەبىت ۋەھا قسە لەسەر كۆچ بىكەن كە:
 ۱ تەمبا نەو نىپە، كە كەسانىك ھەن - كەسانىكى زۆرىش ، كە
 بەنېرە، نىرەى كوردستان رازىنىن و جىندەمەپىلن و روودەكەنە نەۋى،
 ئەۋى خۇرناۋا، بەلكو لە پىشتەمۇى ئەم كرده تاكتاك و سادەمۇ نەم بېرپارە
 زۆرجار راگوزەرى و بە پەلەپەى "كۆچكردن" كەردمەكى گەۋرەتر ھەپە.
 پەرۋەسازىپەكى نوۋ ھەپە - با نەۋوسراۋ و نەگوتراۋىش پىت - كە
 پراكتىكپانە، بەشىۋچەكى جىپا لە ئىمە، جىپا لەشىۋازو لەوانەشە جىپا لە
 "مفردات" مەكانى ئىمە "نېرە" و "نەۋى" دەخوینىتەو. ھەر بۇپەش لەگەل
 ئەمۇ ھەموو تىپامانەمان لە دىپاردى كۆچ، لەگەل ئەمۇ ھەموو ھسانەمان
 لەبەرى كۆچ. كۆچ ھەر بەردەوامى نەمانتوانىۋوۋە پەى بەو نەپىنىپە
 بېدەن، كە لەپىشتەمۇى كۆچ و بەردەوامى كۆچەۋەپە. نەمانتوانىۋوۋە لەو
 ۋشەو رستانە بىگەپن كۆچبەر پىنەۋەى بېنەلەت "نېرە" و "نەۋى" ى
 پىدەخوینىتەو ۋە پىناس دەگا-

نېرە، نېرە كوردستان؛ نېرە نىشتەمان؛ نېرە دەسلەلاتى
كوردى و كوردستانى؛ نېرە نەزمونى مىز و وىسى؛ نېرە راپەرىن و
نازادى و نېمۇگراسى و ناودانكردنەو، نېرە دوى ژېنۇسايىدى نەمزال و
كىمىيى؛ نېرە خىزان و سۆزى خىزان.

نەوى؛ نەوى خۇرناو؛ نەوى نىشتەمان و دەسلەلاتى خەلىق؛
نەوى ھات و نەھات؛ نەوى ديارو ناديار؛ نەوى غورىمەت و نامۇبى و
پەناھەندەبى؛ نەوى "رۇس پىرۇ" و "چۆچ ھاپىم" و "نەمىرتۇ بووسى"
و "مان مارى"، و رېڭخراومكانى مىلېتەيس و "شىت"^(۲)؛ دواجار نەوى
راسىزم و ھۇناغى بەرمو، ھاشىزم ۱۴.

۲. كۆچ تەنبا ئەو ھەكايەتە نېە، كە لەپشەمەوى ھەر
كۆچەرىكەمەيە. ھەر لە مەيل و كەلكەلى كۆچ تاقەنەمەت و بېرىارى كۆچ
و بوونە كۆچەم.

بەلكو لەپشەمەوى نەم ھەكايەتە بېچووكبچووك و تارادەمەكىش
لېكدا بېراوانە. ھەكايەتلىكى گەورمەر ھەيە، كە كۆمەلگەمەك بە گىشتىيەو-
كۆمەلگە كوردستان- لەدارشتن و جىنىن و رېلېزىيەكانىدا، لەمگەزو
بېكەتە و ھەيە قاننازىيەكانىدا، بەشدارەو لە پىشتى نەم ھەكايەتە
گەورمەشەو، ھەكايەتلىكى گەورمەر ھەيە. ھەكايەتى جىھانىك، كە
بەورمەر خان و گۇراوۋەكى مەزىندا گوزمەر دىكات. وەرچەرخانىك كە
بەكۇتايىھاتن و شىكىتى ھەزمونگەرى جىھانىيانەى ئايدىبولۇزىا و رەوتگرتنى
گۇلۇبالىزەشەن، تەواوى ژىانى مەزۇفەمەتى شىوازمەكانى بەرپەوچوون و
بەرپەگىشتى نەم ژىانە، و چۆنەپەتىيەكانى راگىر بوون و گوزارشت
لېكردنەكانى نەم ژىانەى لەمەردەم گۇراوۋەك و زەرورەتى داپشتەنەمەيەكى
نۆئ داناو، ھەر لەستىمى نىودەمەلىتى و جىھانىيەو تا دەگات بەستىمى
گىشتى كۆمەلگەكان.

ھەر نەم رەوانىنە لەكۆچ وەك ھالىمەت و ديارەمەكى كۆمەلگەمەيەو
جىھانىيە وەك دەرھەۋىشتەى وەرچەرخان و گۇرەنلىكى جىھانى، و نامادەمى

كۆچ لەمیزووی نیستی جیهاندا بەرھەمەندىكى جیهانییەو. لەبەر دەم گرتىكى گەورەى مێژودو روڤای خوێندنەوێ "كۆچ" مان دادەنیت و دەبێت زۆر بە جەدى ھەلوێستەى لەناستدا بگەین. ئایا بۆ ئەم خوێندنەوێ دەبێت پشت بەمێنە گام مێژودە مەعریضی و لەگامە روڤاوە بێت؟ ئایا ئەمە لەتوانای ئەو مێژودو روڤایانەدایە، کە تانیستا لەکۆمەلگەکانى نێمدا باوەو نیشی پێدەگەین و شتەکانى پێزەدەگەین و دەخویننەو؟ یان لەدەرەوێ نەمانیە؟ گەر نەمەى دواپێ. راگرێە نەبستەمۆلۆژیەکانى ئەم مێژودە چێو میکانیزمەکانى نیشکردن و روڤیاکانى چێن؟ وەلامى ئەم پرسیارنە بۆ ئەو بەرێزانە چێدەهێلە، کە مەبەستیانە وەھا كۆچ بخویننەو، کە ھەم كۆچبەر لەنێمە بگات و ھەم نێمەش لەو بگەین. بەواتایەك ئەو دیالۆگە بدۆزیتەو، کە لەنیوان كۆچبەر و نێمەدایە.. من بۆخۆم نێستە سەرھالێ کارێكى ناوھام..

پہراویں مکان،

١- محمد أركون - أين هو الفكر الإسلامي المعاصر.

٢ برهان غليون - حوار بين الدولة والدين- ص ٤٧.

۲- ئەمەنە ئەو راسىزىستە خۇرناۋايىيەننەن كە لە ۋىلاتمەكانى نەۋرۇپاۋا نەمەرىكادا، دەچنە ھەلبۇزاردنەكانى سەمۇركايمىتى ۋە لەمۋىزۈم پەروپاگاندى بىنچىنەيى ھەلبۇزاردن دەكەن، كە دۇى كۆچ ۋە كۆچمەن.

میلیتہیس نہو توندرووانہن، گہ تمقینہوہ نہنجامدہدن.

• "شیت" نهوانه‌ن داوای ویلاپه‌تیکی سه‌ربه‌خو‌دوکه‌ن.

1: "نېمە نىستە لەو ھەلومىرجەدا تۆھمەردەيىن، كە لەپەيش قۇناغى
 ھاڭشىزم" موھەبە وليم گريدەر لە رۇژنامەى واشىنگتون - لەكتىپى (ھەخ
 العولە ھى ٢٦٥) ھانس پيتر مارتىن ھارالد شومان.

تىيىنى: لە گۇقارى گولان ژمارە "۲۲۰" بىلاوبۇتەو.

پاشكۇى دووم

چەند تىيىنىيەك لەسەر راپۇرتى لىزىنەى كاتى ئايىت بە دىلەدەى كۇچ

بېمواپە، بېمېن ئاوردانەوۋە و بېمېن ياسىكردن و نېگمېشتن لە:
 بىنەچمە رەھمەندەكان لەدامەزراوى و چىگەوتوۋىي راستەقىنەى ئەو
 وەرچەرخان و گۇرپانكارىيە گەورە جىھانىيەى، گە شىگست و كۇتايى
 بىمەزموونگەرىي جىھانىيانەى ئايدىۋىلۇزىيا ھېنا. و ھاوشان و ھاۋكاتى
 نەمەش دىاردەو پىرۇسەپەكى بىناۋى گۇبالىزمېشنەو رەوتپىداۋ
 بىرپۇختە، لەترازانى جىھان بۇ دوۋنەىي " گۇبالىزمېشن- لۇكالىزمېشن"،
 لەدوۋ تېزىكرىنېكى مىزۋوۋىي و كۆمەلگەىي و مەرىفەىي كۆمەلگەكانى
 جىھان بۇ كۆمەلگە گۇبالىزمىي و كۆمەلگە لۇكالىزمىيەكان، گە دوۋ
 ئاراستەى پىچەوانەن لە ھەلگىشان، پان داكىشانى مىزۋوۋىي و
 مىزۋوۋوۋوسىنەوۋە لە رايەلەبەندىي و پەپەۋەندى و بىيەككەۋتەكانى ئەم
 دوۋ دەستە كۆمەلگەپەو پىناسەكردن و شوناسىكرىنەوۋەى ھەر كامەپان
 لەدېداگى خود و دېداگى پەرامبەرەوۋە: لە گۇبالىزمېشن، گە رەوتىكە بۇ
 بىيەككرىنەى جىھان لەروۋى ئابوۋرى و دارلىي و بارزگانىيەوۋە، بۇ
 رايەلەبەندىكرىنەى و بېچەككرىنەوۋەى جىھان لەبەرەمبەر ھۆيەكانى گەپاندىن و
 راگەپاندىن و زانىارىيەكان و لەمانەشەوۋە بۇ تەنككرىنەى سىنوۋرەكان و
 كالكرىنەوۋەى سىنترالىزمى دەسلەتە پىشگۇبالىزمېشن و پىشەۋدېرنىتەكان
 و بېرىن و بىنپايەخكرىنەى زۇرىك لە واتاۋ نەندىشەكانى ئەم سىنوۋرو
 دەسلەلاتانە، لە لۇكالىزمېشن، گە شوناسىكى پىراۋېرى ئەو كۆمەلگەپانەپە،
 گە گىرەۋى چوۋنە مىزۋوۋى سەردەم و دەستپىشخەرىي مىزۋوۋوۋوسىنەوۋەى
 سەردەمپانەپان دۇرندوۋە، لەمەشەوۋە لەم داكىشان و دۇراندەوۋە دەرگىرى
 قەپىرانىك، قەپىرانىكى ھوۋلى مىزۋوۋىيەوۋە. و ۋەك گوزارشىتىكىش. نەك
 تېپەرەندىن- لەم قەپىرانە گەۋتوۋنەتەوۋە بىرپۇختەمەۋى دەۋرانىكى نۆئ لە
 بىياسىكرىنەوۋە بىكولتوۋرىكرىنەوۋە بىنايدىۋىلۇزىكرىنەوۋەى كۆمەلگە.
 بىۋاتاپەك دەۋرانىكى نۆئ لەھاتنەوۋە مەپدانى كولتوۋرگەرايى
 ئايدىۋىلۇزىگەرايەكى رەقەن و سەرسەختى "تەقدىس" گىراۋ و

[illegible]

"مىسۇلۇزىياو مۇدىرنە" ۱، "ر" مىنىتى كۈلتۈر يانەمۇ سەردەمىتى
نايدىلۇزىيانە" ۱.

لەمۇ ئەندىشە كەردىنى ۋەھمىيانە شىدا بۇ ئىمكانى "مۇدىرنەمىيە
بەبىن مۇدىرنىتەمىيە" ۱. "پىشە سازىپوون بەبىنەمىيەمىت" ۱،
"نايدىلۇزىيەمىيە بەبىنەمىيەمىت" ۱. كە ئاكامەكانى ھەردەبىت ۋەنوبوون
ۋە نامۇبوون بىت، ۋەنوبوون لەمەزايەمىيەمىت، كەشەپۇلگىرى مىسۇلۇزىياو
تەكەنەلۇزىيە. نامۇبوون بەرامبەر ئىستەي كۆمەلگە ۋە كەشى سەردەم.
بەرامبەر بىنەجەمى مەمەرىي ۋە كۆمەلگەيانەي ۋەكىرى خۇرناۋاۋ كۈلتۈر.
بىنەجەمى ھەلگەشەنلىك گۇبالبىزىمى - تەكەنەلۇزىيە خۇرناۋاۋ داگشەنلىك
لۇكالىزىمى - مىسۇلۇزىيە ۋە نایدىلۇزىيە كۆمەلگەي خۇد.

دەلىم بەبىن ئاۋرەدەنەمۇ باسكەردىن ۋە تىگەمىشەن ھەمۇ ئەمەنە.
بەبىن جەمەكەكانى "نامۇبوون" ۋە "ۋەنوبوون"، "پەراۋىزىبوون" ۋە
"خۇناسىنەمۇ" سەمە، زۇرىش سەمە گەم ئەندىشەي نەمە ھەبىت
تىرۋانىيەكى زەنستى ۋە ۋەھىيەيانە. بۇ دىياردەي كۈچ قۇرۇلە بىكرىت.
لەمەش سەمەمى كۈرتكەرنەمۇ پىشەمۇ ۋە راگىر ۋەھمەكەكانى كۈچە
لەمەنلىك كۆمەلگەيەمىيە، ۋەكەمەزايەكى پەرىمىتەي ۋە داخراۋ. ئەمە چ جەي
كۈرتكەرنەمۇ بىچۈككەرنەمۇ زىياترى دىياردەي كۈچ لەمەمۇمۇنىيەكى
سىياسى ۋە ئىدارىيە مەمەمەكى كەم، زۇركەمى مىزۋىيە كۆمەلگەيەمىيە، ۋەكە
ئەزەمۇمۇنى ئىستەي كۈردەستان. كەمە "كۈنۋوس" ۋە "لەزەنەي كاتى"
پەرىلەمەنلىك كۈردەستانى پىنۋوسىراۋەتەمۇ. نوۋسىنەمەمەك كە خۇي
بارگەۋىنەكەرنەمۇ، پەراگەۋەرتەن ئاۋرەدەنەمۇ كۈرتەن پىنەسەي ئىستەي
جەپەن ۋە كۆمەلگەيە كۈردەستان لەمەرامبەر گۇبالبىزىمىشەن. لەمەم
ھەقىقەتەي لۇكالىزىمى كۆمەلگەيە كۈردەستان بەم ھەمۇ خەمەلەتەنەي
باسكەرنەن.

بەم لەمەلەمەنگەنلىكى ئەم كۈنۋوسىراۋەستان لەمەم "تەمەردەگان"
ۋە خەلەمەندىيە، ھەنەي خەلەمەندىيە، "تەمەردەگان" كەۋەك ھەۋەلەتەيەكى

كوردستانى ئەمەس بەمەف و نەركى خۇم دەزەم .- بەپىيۈستى دەزەم گەر
 بەشىنەمەكى نامازمەرى و راگوزەرىش بىت، ناۋر لەراستىيەك بەدەمە،
 كەجۈرئەك لەشۈناسىكرەنى پىۋانى سىياسەتە بەبىگەرەنەو بۇ ئەۋەى چ
 نايدىۋلۇزىيەك لەپشتەۋمىتە. جىۋانزەك، كە بىرپارئەك لەسىياسىيەك، پان
 لەپىۋانى سىياسەت جىادەكاتەۋە، سادەترىن گوزارشتا لەۋ مېتۇدى
 نىشكرەن و تىروانىيەپاندەپە، كە ھەر پەكەپان بۇ خۇيئەنەۋەم رەھەكرەن
 و تىگەپشتى ۋاقىع. بۇ ناسىنەۋەم پىناسەكرەنى دىاردەكان، گرەتەكان، بۇ
 نوۋسىنەۋەى مېژۋەپەك و ئەزمۈۋنئەك ھەپانە. ئەگەر بىرپارئەك لەمەدا،
 لەم نىشەپدا تىروانىيەكانى لەسر مېتۇدىك رادەگرەت، كە مەعرىفەپە،
 مېتۇدى "بابەتتە - مۇجۋەپە" و "مەقۇلەت"ە و سەرقالىپۋەنەكانى
 بۇ دۇزىنەۋەى راستىيەكان، دۇزىنەۋەى بىنەجەپى مېژۋەپە و مەعرىفە
 كۈمەلەپەتى و كۈمەلگەپەپەكانى دىاردەكانە. و لەمىشەۋە تىروانىيەك،
 تىروانىيەكى مەعرىفە بۇ ئەم دىاردە، گرەتە، ۋاقىعە گەلەلەدەكات. ئەۋا
 سىياسىيەك ھەمىشە لەنىشكرەنەكانىدا، دوۋانەپەكى "بەرژۋەندى -
 دزەبەرژۋەندى"، "لەپەنگرى - دزەۋەستان"، "بۇزەتەپىۋەن
 نىگەتەپىۋەن" ھەپە تىروانىيەكانى ھەمىشە "ھەلۋەستە"پە. كەبەرپە
 مەن ئەمەجۋرە نىشكرەن و تىروانىيەك بۇ ھەر شتەك و ھەر سەردەمەك
 شىۋاپەت، لەبەرەمەپە دىاردەى كۇچ. ئەشپاۋە، ئەمىش لەبەرەۋەپەكى زۇر
 سادەم رۇشەن، چۈنكە كۇچ تەپەتە تەنپا كۈمەلگەى كوردستان "ئەزمۈۋەنى
 كوردستان" نە، بەلكو گشتىيەكى ھەمەو كۈمەلگە لۇكالىزەپەپەكانە،
 چۈنكە كۇچ لەپەچ غەپەپەپەك و لەبەرەمەپە ھەچ غەپەپەپەك، لەپەچ
 تىروانىيەكى سىياسى و لەبەرەمەپە ھەچ تىروانىيەكى سىياسىدا ئەھاتەۋە. و
 ناتاۋەتتە پەگرتەن و رەۋتەگرتەنى كۇچ لەم پان لەۋ تىزى سەپتەمە
 سىياسەپەدا، لەم پان لەۋ غەپەپە ئاپىنەپەى كۈمەلگەداۋ لەدەسەلاتى
 سىياسەپەۋەن و ئۇپۇزسىۋەنۋەنى ئەم پان ئەۋ رەۋتە سىياسەپە كۈلتۈۋرى و
 ئاپىنى و نايدىۋلۇزىيەدا، كۈرتەكرەتەۋە.

تاگە تايىمەتېكرىنىكى كۆچ رەوتگىرتىنىتى لە كۆمەلگە
 لۇكالىزىمىيەكانىمۇ بەرمۇ كۆمەلگە گۇباليزمىيەكان. لىرەمىيە كە
 پىداگىرىي لەمۇ دەكم، بۇ ھەلسەنگاندن و ئاوتوتېكرىنى دىاردى كۆچ،
 پىپوستىمان بە "بىرپار" نەك "سىياسى".

دوچار دەپىت بلېم، نەمە واتى لەمۇ نىيە، كە ھەر كۆمەلگەپەك
 بەجىا نەتوانىت و ماقى لەمۇ نەپىت، كە دىاردى كۆچكرىن لەخۇپدا،
 لەكۆمەلگەدا، راقىمىكات و بەشوپىن ھۆكارەكانىيەمۇ پىت و ھەمولى
 خۇداپىشتەنەمىيەك بدات بۇ بەرگىرتن، پان دروستىر خاوكىرنەمۇ دىاردى
 كۆچ، بەلام ئەمۇ تەوانىنە لەمۇمىيە، كە ھەمۇو پىشتەمىيە كۆمەلگەپى و
 جىھانىيەكانى كۆچ بېپىن، نەك كى كىرنەمۇ كۆچ و بچووكىرنەمۇ
 تارادى تايىمەتېكرىن و پىرمىتېفكرىنى لەتەنيا ھۆكارە
 "خود" پەكاندەپىت. لەمىش سەمەتر لەقالبەدىنى كۆچ لەتېروانىنىكى
 سىياسىيانەداو بەسىاسىيكرىنى ئەم دىاردەمىيەمۇ بەھەردوو نەمۇ
 نىگەتېفكرىنى پان پۆزەتېفكرىنى، كە بەداخەمۇ، دەلېم بەداخەمۇ، ئەم
 "كۆنۈوس"ى "لېزىنەى كاتى" بەرپىزى پەرلەمانى كوردىستانى، پىن
 نووسراۋەتەمۇ.

بەشى دوۋەم

من لەم "كۆنۈوس"ەدا:

خەۋەسىيەنەمىيەكى سىياسىيانە دەپىنەم. سىياسىيانەپەكى زۇسادەم
 لۇكالىپىانە كە لەپىشتەمۇ بەرژەمەندى و ئامانجىكى سىياسى لۇكالىپىانە –
 نەك لۇكالىزىمىشنانە ھەپە. ھەمىشەش تېروانىنە سىياسىيە لۇكالىپەكان
 ۋەھان، كە تىزىكىن لە "بلىنگ"ى "خود، پان خودپىناسەكرىنىكى
 "بېخەمۇش وگەموگورپى" و ئاراستەكانى بەرمۇ ئەمىيە، كە بەرپەرسىپارىتى
 سىياسىيانەى گىرەت و كىشەكان لەخۇدەتەكەپىن و شانى دەرمۇ خۇى
 پىقورسەمەكات. "كەنەمە بەتەمۇاۋى لەتەمۇرى پەكەمەدا، ھۆكارە
 سىياسىيەكاندا، نووسراۋەتەمۇ".

۲- سەرھەي كەمۇگورپى لەھەموو تەمۇرەكاندا، تىكەئىيەكەش لەتەمۇرەكانىشدا دەيىنەم كە ھەرنووكە قەلەمىك لەبارەي "كۆچ" ھە وتراپىت پان نووسراپىت، ئاخىراۋەتە ناۋى، بېئوردېئونەھەم دېرەستە تەۋاۋەتى چۇنايەتى تەمۇرەبەندىگەردىيان.

۳- ئوۋسىنەھەمەكى "تەۋھىقى" دەيىنەم، بۇ جىگەردىنەھەم نوۋسىنەھەم پىگەھەمەگەردى تىرۋانىنەكانى "ناۋەند - مەتەل" لەگەل تىرۋانىنەكانى نەۋسەرى راست و كەمىكەش داشكانەھەم بەلەي جەپدا. بەۋاتاپەك نوۋسىنەھەمەكى "ئىتتلاق" سىياسىيانە! "پە، ەك نوۋسىنەھەم تەۋاۋى رىگەراۋو رەگەزەكانى بەمەدەنپەگەردى كۆمەلگەي گوردستان!.

۴- نىگەتەفكەردىنەكى ئىرادەي سىياسىيانەي گوردستان، دەيىنەم، گە دەسلەتەي بەسەر چارەنۋوسى سىياسىيانەي خۇي و ئەزمۇنەكەپدا نىيە!!.

"تەۋاۋى ھۇكارە سىياسىيەكان".

۵- پىناسەكەردىنەكى ۋەھەي كۆچ دەيىنەم، مەگەر تەنەي لەنەندىنەھەمەكى سىياسى لۇكالىيانەدا جىئى بۇ بىگەرتەھە.

۶- ئاسكەردى كۆچ بە "پىلان"! ەك تىزىكى تىرۋانىنى كۆلتوۋرى رۇزەھەلاتىي لۇكالىيانە! "خالى شەشەم، ھۇكارە سىياسىيەكان".

۷- بىاسكەردى كۆچ ەك جۇرئەك لەنەخۇشى: ھۇكانى توۋشېۋونى، نىشانەكانى چارەسەر، "عەلاج" مەكانى! نەمە لە بىرىتى بىاسكەردى بىنەجەي مەعرىقى و كۆمەلگەمى و مېژۋوپى و راگىرىيە جىھانەكانى و كارىگەرىيە و رەھەندەكانى.

۸- جىتېرۋانىن و پىناسەكەردى كۆچ ەك ھەلگەپانەھەمەك لە بابەندىيە نىشتەمانى و نەتەمۇمىيەكان. لە "بەھا" و "ناكارە" رەسەن و پېرۇزەكانى كۆمەلگەي گوردستان "تەۋاۋى ھۇكارە رۇشەرىيەكان".

۹- لەتەمۇرى ژماردى ھۇكارە سىياسىيەكاندا، "۹" ھۇكارە رىزىكراۋە، بەلەي مەھەمەھەمۇ ئە ھۇكارەنە راستن و ھەن، بەلام لەپال نەمانىشدا ھۇكارى دىكەي سىياسى ھەن. بەر لەۋەي ھەر ھۇكارىنەكى سىياسى دىكە

كەلەمەشدا جۆرە تېكەلپەك ھەيە لەنپوان بناغەكانى نەم
 ھۆكارانەم خوى ھۆكارەكان، كەپتەمبە "۲" ھۆكارى پەكەم بناغەن بۇ
 ھۆكارەكانى دېكە، بۇ روونكرەنمەمى ئەمە دەلەت كەس لەبەر نەمە كۆچى
 نەكرەدووە ناكات، كە دوو نابۇقە لەسەر كوردستانە، بەلكو لە ناكامەكانى
 ئەم نابۇقانەمە، كەدەھات كۆنترۆلنەكرامو نەخشەى گونجاو نىيە بۇ
 سوودومرگرتى ۰۰۰، بەلكو لەناكامەكانى نەم كۆنترۆلنەكرەنى
 نەخشەپىمە، كە "عېراق تەگەرە دەخاتە بەردەم رېگای حېبەجىكرەنى و
 باشتر سوودومرگرتى لە بېرىارى ۹۸۶"، بەلكو لەناكامەكانى نەم
 تەگەرەدەننەمە، بۇيە بەرپاى من دەبوو ئەم "۲" خالەى پەكەم خالبەننى
 نەكرانپەم وەك سەرەتاپەكى تەمەرەكە بنووسرانپەتەمە، واتە بەگشتى
 دەكرىت نەم تەمەرەپە لە "۶" ھۆكارى ئابوووریدا كورتبىكرىتەمە، كە
 پىمەبە "۵" ھۆكارىيان زۆر جەوھەرىن و باسكردنىان لەشوىنى خۆپەتى.
 تاكە ھۆكارىك، كەمەن تىيىنىم ھەيە لەسەرى ھۆكارى ژمارە "۹" يە،
 كەدەنانى بەزىاد دەزانم، چونكە نەمەك خۆى و نەلەناكامىشەو نەكرىت
 وەك ھۆكارىكى ديارەدى كۆچ خالبەندى بكرىت. ئەمە لەوانەپە بۇ چەند
 پارەدارىك ھۆكارىيت، بەلام لەئاست گشتىيەتى و گەورمى ديارەدى كۆچ
 ستەمە ناورى لىبىرىتەمە.

لەتمەمەرى ھۆكارە كۆمەلەپتەپەكانىشدا ئەم تىيىنىيانەم ھەپە،
 اخالى دووم زۆر ئالۆزو تەمومزاوپە. نازەم چاكسازى "اصلاح"ى
 كۆمەلەپەتى گەر "سست و لاواز" نەپىت، دەتوانىت چ رۆلئىكى لە
 لەمبەرگەردىنى كۆچدا ھەپىت؟. ئەمە، ئەم خالە لەناسانرىن تىرپانمانىدا
 نەمەپە: كە يان و مەھلەكۆچ دەروانىرى بەرھەمى لادانىكى كۆمەلەپەتەپە،
 يان بۇخۆى لادانىكى كۆمەلەپەتەپە! كەپتەپەستە لەبەرەمبەرى پەرە
 بەچاكسازىپە كۆمەلەپەتەپەكان بەرپەت!! لەمەردوو خالەتەكەشدا، بەلەى
 مەنەو نەھەقىيەكى گەورمە، كەمبەرامبەر "كۆچبەر" دەكرىت و

پېنئاسمىيەكە بۇ "كۆچمەر" كە دوۋرە لەمھەر راستىيەك و دوۋرە لەپىزگرتن و پېشېلەنەكردنى كەرامەتى ئېنسانىيەتتىكى "كۆچمەر".

۲-خالى "۲" ھەم زۆر جەريئانە تەحرىكراۋە، بەلام بىرەي مەن دەپوۋ نەمەيان لەتمەۋەرى ھۆكارە سىياسىيەكاندا بوايە، يان دروستەر لەتەۋەرى ھۆكارە ئىدارىيەكاندا بوايە، چۈنگە ئەمۇ "پەلەۋپايە" يەي باسەكەرى يان ھەزىي و سىياسىين، يان ئىدارى.

خالى "۴" ھەم، مەن لىرەدا لەگەل ۋوشەي "لاۋان" نىم و لەبىرىتى نەمە "نەۋەي نوئى" بەشپاۋترو راستەر دەزانم. لەنۆيان ئەم دوۋنەدا جىۋاۋزى گەۋرە ھەيە، "لاۋان" دەكرىت ۋەك "تۈنۈكى كۆمەلەپەتى" باسبىكرىن، كەداخۋازىيان ھەيە، بەلام "نەۋەي نوئى" داپشتەۋەي نوئى ھەمۋو شتەكانى دەۋى و پەيە، كەھەر بەرپەستىش "كۆچ" پەرسىيارە لەمەۋو شتەكان و ۋەلامى لەمەۋو شتەكانەۋە دەۋىت. بۆيە لىرەدا ۋوشەكانى "بايەخدان" "زەمىنەي گونجاۋ" ھەست "بەزىادەمبىنم.

نەگەر مەسەلەكە "رېزىنەگرتنە لەكەرامەتى لاۋان" لە "ھەموم و جىھانپىنى نەۋەي نوئى". نەۋە لەمە رۆشنىبىرەك بەرپەرسىيارە، كەروشنىبىرى ئىستەي كۆمەلەگەي كوردستانە، نەك نەگونجاۋى "زەمىنە" يەك !! رۆشنىبىرەك، كەمبىت سەرلەنۋى داپىزىرەتەۋەو بەسەردەمىي بىكرىت.

لەتمەۋەرى ھۆكارە ئىدارىيەكانىشدا ئەم تېبىپىيانەم ھەيە،

۱-خالى "۱" ھەم نازەم ئەۋە ج "بەرنامەيە" كە، كەداۋەكەرىت "بۇ كۆنۈرۈلگەردنى سەفەرى ناپاسايى" لەنئىستەي تەنكبۈۋنەۋەي سەۋرەكانى سەردەمى گەۋبەلەزەشەن. ناپا ئەمە زەنگلىدان نىيە، بۇ كۆتەردنى نازادى و داخستى كۆمەلگەمۇ بە تۇتالىتارىزىمى و دىكتاتورىكەردنەۋەي سىستىمى سىياسى. خەلكنىك لىرە لەبەپارە كۆمەلگەمىيەكان، لەزىيانى مادپانە ھاننازىيەي ژيان "بەپەرۋەزگراۋە" و بۆشكاندىنى جۋارجىۋەكانى "بەپەرۋەزبۈۋىنى" نامادىيە ھەمۋو نەھامەتتىيەكانى سەفەر بىۋەشە، تۇ ئەم مافەشى

ئىزمۇتەمگەي. يان بىمپىراۋىزى مەگەو لەمپىراۋىزىبۇون دەربازىبىكە، گەر ئەمەت پىنارگىت ماق ئىندىشەو خىمىنەكانى خود دەربازگىردى لەمپىراۋىزىبۇون لىداگىر مەگە.

۲. خالى "۲" ھەم. پىموايە لەم خالىدا "دىاردى كۆچىردىن" تەواو بچوك و گورت و بەلۇكالىكرىو. گەداۋى "بەرنامە" لە "دامودىزگاكانى ھەرىم" دەكات بۇ "چارەسىرى" دىاردى كۆچ! پىموايە "دامودىزگاكانى ھەرىم" ئەگەر بە "ئىرادەو پۇزەتەيىف و دىنامىكىش" بىن، تۈنەكانى بۇ بەرنامىمەكى ئاۋاھ زۇرلۇكالى و زۇرسۇردارە.

مەگەر ئەم "دامودىزگاگە" بىپارىكى مەرىپىي و دەزگاپەكى مەرىپىي بىت بۇ داپشتەۋى سەردەمىيەنى كۆمەلگە! نووسەر دەپو بەرلەم ئەندىشەكرىنە پىرسىارى ئەۋەى لاپوۋايە، كە ئاھا كۆچ لەمپىراۋىزى چىداو بۇچى رەۋىتىگىر تەۋە؟ تۈنەكانى "ئىدارەى كوردستان" تاكوۋى تىرانى "گۇبالبىزەمىش. لۇكالىزەمىش"ى جىهان، تاكوۋى ناراستەى گۆرپىنى ئەو وەرچەر خانەمگەرە جىهانىيە بىر دەكات، كەكۆچى كىرەتە گىشتەكى ھەموو كۆمەلگە لۇكالىزەمىيەكان!؟

كەكۆچ گوزلر شىتەيت لىدەۋخىكى لۇكالى ئەندىشەكانى بىمكولتورىكرىنەۋەو بىمىسۇلۇزىكرىنەۋەى كۆمەلگە، لەشۋىنكاتىكى كۆمەلگەمى، ھاتتەۋەمەيدان و بەرىەككەۋەتن و شەپكرىنى كۆمەلايتىيەنەى ھەموو تىزە پىشمۇدېرنىتەو پىشگۇبالبىزەمىشەكانى "خودشۈناسكرىنەۋە"، گوزارشت بىت لەمىزۋونوۋوسىيەۋەى بەرەو داكشانلىنى كۆمەلگە لەلەيەن ئەم تىزانەۋە. دەبىت "دامودىزگاكانى ھەرىم"، چ تۈنەلەمكى ھەبىت بۇ تىپەرىپى قەبرىەكانى لۇكالىزەمىۋونى كۆمەلگە!؟ بۇيە پىموايە ئەم "خالە" جگە لە ئەندىشەپەكى لۇكالى ناكاراۋ بان. ۋاقىي شىتەيت نىە.

۲ خالى "۶" ھەم بىزىداد ناكارا دىزانم، چۈنكە نەك ھەر مىكانىزىمىك ناتۋانىت ھەبىت بۇ كۆنۇرۇلگىردى تەكۋۇلۇزىي گەپاننى. بەلگە

نيجراڻىكى ئاۋەھاش جگە لەھموئىكى ئاشارستانى بۇ بىئەشكردى
كەسوكارى كۆچىر لەو كۆمەكە مەندىي كەكۆچىر دەيانكات، شىتېكىر
ئابىت، كە لەباشترىن حالتى پراكتىزىمىدا پەنەكردى بۇشاكە
كۆنەكە دەبىت، ئەك گۆرىن و تازەكرىمەۋى.

۴-خالى "۸" زۆر زىادەيە، چۈنكە سىمە كۆچىرىك بىۋىتەۋە
بىت بۇيە "كۆچ" م كىرۋە "دەرمالەم پەنەدراۋە"!!.

مخالى "۱۱" بەو شىۋە داپشتەي راستە ھەيە، بەلام ئابىتە ھۆكارى
كۆچ. بۇيە دەۋوۋ ووشەي "ھاندان" لەسەرتكى ئەم داپشتەدا ھەۋوۋە.

ھەر "۵" خالەكى "تەۋرى رۆشنىرى" تېروانىيەكە "كە
"كۆچىر" وھما پىناسەدەكات كەسكە "كۆچ"ى لەھموۋ پەبەندىە
"نىشتەمانى" و نەتمەۋىيەكان و لە "بەھا" "رەسەن" و "پىرۋەكان"ى
كۆمەلگە كوردستان كىرۋەۋە لەمانە ھەلگەپراۋتەۋە!! مەن بەۋوردى
لەنۋوسىنىكدا لەسەر ئەم جۆرە تېروانىيە رەۋستام و نامەۋىت لىرەدا
زۆرى لەسەر بىۋوسە. تەنبا دىلەم نەمە پىناسەيەكى، زۆر ھەلەي
"كۆچىر"، چۈنكە پەبەندەۋوۋ بەو "شەنە"ى پەيۋەست نىە بەبىرى
سەۋرى جۇگرافى نىشتەمان، خەلگ ھەيە، زۆرىشەن و رىكخراۋەشەن، ئەم
سەۋرەشەن نەبەزەندەۋوۋ كۆچىر لەپەبەندەۋوۋ بەو شەنە كىرۋەۋە
خەلگىش ھەنە، زۆرىشەن، ئەم سەۋرەشەن بەزەندەۋوۋ لەنىستەي خەلگى
ئەۋسەۋر كەمەرنەن لەپەبەندەۋوۋ بەو "شەنەۋە".

مەن لىرەدا، كۆتەيى بەم تېبىنىيەنەم دەھىنەم و لەگەل دەستخۇشىم
بۇ ئەم دەستېشخەرىيە پەلەمان، بۇ رەۋستام لەسەر پەرسى كۆچ، ھەموۋ
ئەم تېبىنى و پىشنىازو رەۋنەكرىمەۋەم بۇ دەۋلەمەندەكرىن و كاراكرىنى
ئەم دەستېشخەرىيە پەلەمانى كوردستانە.

تېيىنى: ئەم باسە لە گۇفارى گولان ژمارىكانى "۲۴۰ - ۲۲۷"
بلاوبۇتەو. لەگەل ئەوئى مقەستىش لەبلاوكردئەوئى بەگارەتوئە، بەلام
وئەك خۇئى و وئەك ئەوئى بلاوبۇتەو لەم پاشكۆيەدا دەئىنوسمەو.

فهرست

5	پیشگی *
9	بیش یکم *
21	بیش دووم *
26	بیش سیم *
47	بیش چولوم *
75	بیش پنجم *
94	بیش ششم *
106	سرحاومگان *
118	باشکوکان *
119	باشکوی یکم *
125	باشکوی دووم *